

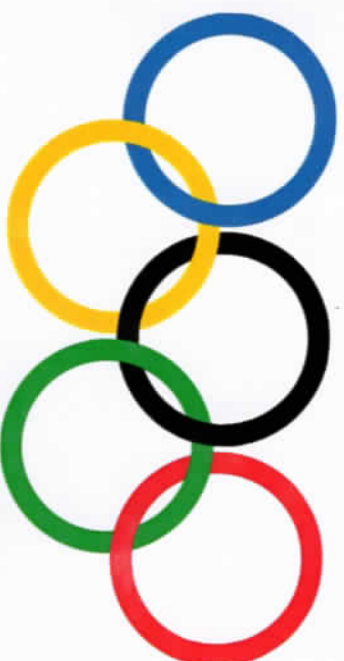
CHDPU

CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

A.A. Abdullayev

**JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI
VA METODIKASI
(OLIMPIYA TALIMI ASOSLARI)**

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдач _____

--	--

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА О'РТА МАХСУС ТА'ЛИМ ВАЗИРЛИГИ
Abduqayum Abdullayev

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI ОЛИЙ ТА'ЛИМ,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

CHIRCHIQ – 2022 yil
«History and page»

UO'K 796/799

KBK 75.1

A-15.

АННОТАЦИЯ.

Abdullayev A.A./Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi (Olimpiya ta'limi asoslari) (Main): o'quv qo'llama / - Chirchiq: «History and page», 2022. –96 bet.

Muallif: A.A.Abdullayev – Chirchiq davlat pedagogika universiteti Bolalar sporti kafedrası mudiri, dotsent.

Tag'rizchilar:

B.A.Maxmudov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti Bolalar sporti kafedrası, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

A.E.Sattorov – Buxoro davlat universiteti Sport faoliyat kafedrası mudiri, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent;

Maqsad o'quv qo'llama o'rta-maktab, kasb-hunar ta'limi tizimida tahsil oluvchilarga olimpiya ta'limi asoslarini o'qitish, ularning ongiga olimpiyada harakatining umrinsoniy qadriyatlariga asoslangan zamonaluv jamiyat, inson hayoti va salomatligi, shaxs barkamol t'vorilashining natijasi ekanligini chuqur bilib olib badi maqsadlarni ko'zda tutadi.

Kitobda ko'ra, qo'llamada "Olimpizm" g'oyalari asosida o'quvchilarni ham tinchlik, ham jamoalar ustak etib tarbiyalashning ta'limi hamda tarbiyaluv jamoalar o'zgarib va bu borada qator tavsiyalar ishlab chiqilgan.

АННОТАЦИЯ.

Этот учебник, среднее, и система профессионального образования обучения основным стипендиатов олимпийского образования, их чувство олимпийского движения современного общества, основанного на ценности жизни и здоровья человека, таких как глубокое вложение пример гармоничных вещей в области развития.

В соответствии с этим руководством, "Олимпийский" на основе идей студентов как духовно, так и физически зрелых укрепление учебно-преподавательский процесс изучен и разработан ряд рекомендаций в этой связи.

THE SUMMARY.

This textbook, secondary, and vocational education system of teaching the fundamentals of scholarship recipients of the Olympic education, their sense of the Olympic movement umrinsoniy modern society based on the values of human life and health, such as deep embedding an example of harmonious development objectives.

According to this manual, the "Olympic" on the basis of the ideas of students both spiritually and physically mature fostering the educational and training process is studied and developed a number of recommendations in this regard.

ISBN 978-9943-9170-6-4

©Abdullayev A.A., 2022

©«History and page», 2022

Kirish

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilish, uning sifat va samardorligini oshirishda jismoniy tarbiya va sport sohasi ustuvor ahamiyat kasb etib kelmoqda. Qolaversa, sportning jismoniy va ma'naviy yetuklik omili ekanligi, uning umumshaxsiy xususiyatlari yurtimiz yoshlari uchun jahon bilan bo'ylashishda cheksiz imkoniyatlar yaratadi. mamlakatimiz Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida ishlab chiqilgan va amalga tadbir etilgan O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasining to'rtinchi ustuvor yo'nalishi - ijtimoiy sohani rivojlantirish yo'nalishida ta'lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san'at va sport sohaslarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilgan. Bu esa, o'z navbatida, yurtimiz yoshlarida jismoniy tarbiya va sport madaniyatini yuksaltirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.¹

Hozirda yurtimizda olib borilayotgan jismoniy tarbiya va sport ishlari yoshlarimizni, chinakam ma'noda, umuminsoniy fazilatlar egasi sifatida kamol topirishga xizmat qilmoqda. Chunki sport yoshlari yoshlarda, avvalo, o'zaro jamoaviylik, ahillik, bag'rikenglik xislatlarini tarbiyalaydi. Olimpiada harakatini ham ana shunday o'yinlar qatoriga kiritish mumkin. Negaki, Olimpiya ta'limi, o'z mazmun-mohiyatiga ko'ra, umuminsoniylik, demokratiya, odob-axloq qadriyatlariga tayangan holda falsafiy, ijtimoiy, pedagogik, tashkiliy g'oyalarni o'zida mujassam etadi. Buni bir so'z bilan "Olimpizm" g'oyasi sifatida e'tirof etish mumkin. Uning asosini esa Olimpiya o'yinlari tarixi haqidagi bilimlar tizimini shakllantiruvchi va takomillashtiruvchi, sportning ijtimoiy - madaniy imkoniyatlari va uning sog'lom turmush tarzidagi ahamiyatini ifodalovchi Olimpiada harakati tashkil etadi.

Olimpiya ta'limi o'quv-tarbiyaviy jarayon bilan uzviy bog'langan holda:

- jismoniy tarbiya va sport sohasidagi bilimlar darajasini oshirish,
- sog'lom turmush tarzining ahamiyati haqidagi tasavvurlarni shakllantirish;
- umumiy madaniyat va bilimdonlikni rivojlantirish;

-shaxsni har tomonlama rivojlantirish kabi dolzarb masalalarni samarali hal etishga ko'maklashadi.

O'quv faoliyatining maqsadi esa o'quvchilarning ongiga olimpiada harakatining umuminsoniy qadriyatlariga asoslangan zamonaviy jamiyat, inson hayoti va salomatligi, shaxs barkamol rivojlanishining namunasi ekanligini chuqur singdirishni nazarda tutadi va

-o'quvchilarni olimpiadaning umuminsoniy va gumanistik qadriyatlarini ruhida tarbiyalashi;

- O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportning milliy an'analari, olimpiya harakati haqidagi bilimlarni shakllantirish;

- olimpiya tarixini, xalqaro olimpiya harakatini o'rganishga bo'lgan qiziqish va talish qobiliyatlarini rivojlantirish;

-sport maalg'ulotlari bilan tizimli shug'ullanishga motivasiya, ehtiyojni shakllantirish va takomillashtirish;

- shaxsiy o'z-o'zini tarbiyalash va kamolga yetkazishni faollashtirish, o'zining ashoqiy va jismoniy sog'lig'iga mas'uliyatni munosabati tarbiyalash;

- aholi o'rtasida olimpiya sportini, olimpizm g'oyalari keng targ'ibot qilish usullari va vositalarini o'rgatish kabi vazifalarni bajaradi.

¹O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni. Manba: "uzn.uz" veb-sayti.

I BOB. QADIMGI OLIMPIYA O'YINLARI

1.1. Olimpiya o'yinlarining vujudga kelishi

Qadimgi olimpiya o'yinlari o'zidagi ezigulik g'oyasining ustuvorligi, dunyo xalqlarini oliy maqsad atrofida jipslashtirishi, ular va elatlarni o'zaro do'stlik, tinchlik va hamkorlik, bag'rikenglik hamda sport madaniyatini yuksaltirishga chorlashdek yuksak umuminsoniy tamoyillari bilan o'lmas va abadiy mazmun kasbagan edi.

Tadqiqotlarda keltirilganidek, olimpiada o'yinlari eramizdan oldingi 776 yildan boshlab tashkil etib kelinadi va bugungacha 293 ta olimp o'yinlari o'tkazilgan. Qadim Yunonistonning kichik Olimp shahrida odamlarning kuchlitlik va chaqonligini aniqlab beruvchi jismoniy bahslarning o'tkazilishiga oid ko'plab afsonalar mavjud.

Yunonistonlik tarixchi Timey Olimp o'yinlari tarixini yozgan bo'lib, an'analarga ko'ra, Olimp bayrami yozgi quyosh tiklanishidan keyin boshlanadigan birinchi oyto'ldi "muqaddas oy"da o'tkazilgan. Bu o'yinlar yunon Olimp yili hisoblangan har 1417 kundan keyin takrorlangan. Ana shu oy davomida butun Yunoniston hududida "Muqaddas tinchlik oyi" e'lon qilinib, urushlar to'xtatilgan, hatto kecha raqib bo'lganlar "eng kuchli", "chaqon", "tezkor" deb atalish huquqini olish uchun o'zaro kuch sinashganlar. O'z navbatida, bu o'yinlar yunon davlatlarining harbiy qudrati ko'rigi ham edi. Bu o'yinlar yunonlarning oliy xudosi Zevs sharafiga o'tkazilgan bo'lib, ularda qatnashish pahlavonlarning asosiy maqsadi bo'lgan. Ko'p yuz yilliklar davomida olimpiya o'yinlari Yunonistonda har to'rt yilda o'tkazib turilgan. Dastlab o'yinlar yugurish va sakrash musobaqalaridan iborat bo'lgan. Keyinchalik kurash, mushk jangi, disk uloqtirish, qilichbozlik, ikki g'ildirakli ot arava poygasi kabi musobaqalar qo'shilgan.

Zamonaviy olimpiya o'yinlarining olimpiya mash'ali Qadimgi Yunoniston yerlarida quyosh nurlaridan yondirildi. Olimpiya olovi yoqilgani olimpiya o'yinlari boshlanganini anglatadi. Olov musobaqalarning oxirgi kunigacha yonib turadi, o'yinning tantanali yopilishigacha uni o'chirmay turadilar.

Qadimda Olimpiya o'yinlari vaqida urushlar to'xtatilar edi. Yunoniston yerlarining barcha burchaklaridan odamlar quruqlik va suvda olimpiya o'yinlariga oshiqqanlar. Zamonaviy olimpiada o'yinlari dunyoning turli katta shaharlarida o'tkaziladi. Ularda nafaqat erkaklar, balki ayollar ham qatnashadilar. Hozirgi musobaqalar sportning tamoman yangi turlarini o'z ichiga olgan. Futbol, basketbol, baydarkada suzish va boshqalar shular jumlasidandir. G'olib sharafiga uning vatani madhiyasi yangraganda va davlat bayrog'i ko'tarilganda millionlab odamlar, ayniqsa, sportchining haryurtlari u bilan g'alabadan g'ururlanish hissiini baham ko'radilar. Olimpiya o'yinlarida millati, tili va irqidan qat'iy nazar, butun

dunyo sportchilari qatnashadilar. Olimpiya bayrog'ini yashil, qizil, sarig, qora, ko'k rangli beshta halqalar bezaydi. Ular yer sharidagi besh qit'aning ramzi hisoblanadi.

Olimpiada mukofotlari g'oliblar mohirlikining eng yuqori bahosi, ularga harorat, izzat-ikrom ramzi bo'lib kelmoqda. Qadimda g'olib sportchilar sharafiga harorat va marmardan yodgorliklar qurilgan. Hozirgi davrda olimpiada oltin medali sohiblari o'z davlatidan faxriy mukofotlar oladilar. Eduard Gavayler shunday deydi: "Qadimgi yunon o'yinlari miodan avvalgi 776 yildan eramizning 394 yilgacha Olimpiyada 300 marta yaqin o'tkazilgan. Dastlabki zamonaviy Olimpiya o'yinlari 1896 yilda Afinada marmardan ishlangan Panafney stadionida (Leontogelak, Panathinaikos, Panathinaiko Stadio) o'tkazilgan. Qadimgi davrlardagi arenalardan XIX asrga kelib, deyarli hech narsa saqlanib qolmadi, ammo bu ulkan rekonstruksiya moliyalashtirgan inson toptilgan....". Demak, XIX asr oxirlariga kelib, Olimpiya o'yinlarini o'tkazish maqsadida sport va jamiyat arbobi baron Pyer de Kuberten Xalqaro Olimpiya qo'mitasining birinchi kongressini to'pladi. Kongressda yozgi o'yinlarni 1896 yilda Gresiyada o'tkazishga qaror qilindi. O'sha paytda hali Olimpiya olovi, (Olimpiya olovi 1936 yil Berlin o'yinlarida joriy qilingan), Olimpiya qasamyodi mavjud bo'lmagan, ammo stadion bor edi.

Sharhli adabiyotlarda ham olimpiya o'yinlari tarixiga oid ma'lumotlar keltirib o'tilgan. Tarjimon Peter Bingning qayd etishicha, ibtidoiy davrda atrofi tog'lar bilan o'ralgan Lyakon tog'larida Zevs sharafiga bag'ishlab insonlarni qatnash qilibdek dabohatli udum haqidagi afsonalar ham bo'lgan.

1.2. Timey sanasi. Ekexeuriya va klokatariya tamoyillari

Olimpiya o'yinlari o'zida adolatparvarlik, xalqparvarlik hamda haqoniylik tamoyillarini aks ettirishi bilan yanada qimmatlidir. Olimpiya shahrida maxsus tog'lar har to'rt yilda bir marta olimpiya o'yinlari ochiladigan sanani belgilab beradi. Bu, an'anaga binoran, yozda quyosh eng yuksak cho'qqisiga ko'tarilib, shamolda to'lin oy paydo bo'ladigan birinchi kun bo'lardi.

"Olimpiada" atamasi ikki olimpiada o'yinlari oralig'idagi to'rt yil ma'nosini anglatadi. Yunonlar uchun bu taqvimni yuqorida nomi qayd etilgan tarixchi Timey muhaddis avvalgi 264 yilda kiritgan. O'shandan beri yunon yilnomalari shu taqvim asosida tutila boshlangan. Masalan: "Foreyaliklar Delfini kirernalik Prior engizida g'olib chiqqan 105-Olimpiadaning to'rtinchi yili bosib olishdi", "Fobeya urushi Ivalik Poliki yugurishda g'olib chiqqan 108-Olimpiadaning birinchi yili tugadi" kabi...

Tog' tizimlari shuki, tarixchilar e'tirofiga ko'ra, antik davrga doir u yoki bu tarixiy voqealar sanasini aniqlashda Olimpiada taqvimlaridan boshqa aniq manbani topish qiyin. Zaro, yunonlar hayotidagi eng muhim voqea bo'lgan Olimpiada

o'yinlarida g'olib chiqqanlar ro'yxatlarini tuzishda chalkashliklarga yo'l qo'yilishi mumkinligini tasavvur qilib bo'lmassdi...

Olimpiada sanasi belgilanishi bilan oq maxsus jarchilar Ellada uzra ekexeriya – muqaddas sulh kuchiga kirganini hamma ma'lum qilib chiqqanlar. Muqaddas sulh davrida, ya'ni ellinlar taqyimi bo'yicha ikki – apolloniy va perfiniy oylarida Yunonistonda har qanday jangovar harakalar to'xtatilgan. Bu qat'iy qonuni buzganlar boshlariga ma'budlar tomonidan kulfat yog'dirilishi va ular la'natanishi haqidagi har bir yunonga ma'lum bo'lgan aqida dahshati eng urushqoq elatlarni ham tizginlab turgan. Ayni paytda biror kimsaning bu davrda Olimpiya shahriga qurol-yarog' bilan qadam bosishi taqiqlangan. Polislar hukmronlari olimpiya o'yinlari paytida birgina musobaqa ishtirokchilari va ular murabbiylarining hammasi, shuningdek, barcha tomoshabinlarning ham xavfsizligini kafolatlaganlar.

Sulh shu qadar muqaddas hisoblanganki, ko'hna olimpiya o'yinlari o'tkazilgan bir necha yuzlab yillar davomida unga atigi ikki marta rioya etilmagan hol bo'lgan. Bir safar Filip Makedonskiy lashkari askarlari olimpiya o'yinlariga ketayotganlarni yo'lida tutganlar. O'z qilmishlari uchun bosqinchilar nafaqat ularning pul va mollari qaytarib berishga majbur qilinganlar, balki musobaqa tashkilotchilariga juda katta miqdorda jarima ham to'laganlar. Hatto Makedonskiyning o'zi lashkarlari muqaddas sulhni buzganliklari uchun olimpiya o'yinlari tashkilotchilaridan rasmiy kechirim ham so'rashga majbur bo'lgan.

Ikkinchi bor miloddan avvalgi 420 yilda spartaliklar muqaddas sulh amali qilib turgan vaqtda Lepreya shahrini qamal qilganliklari uchun bule – Olimpiya Kengashi tomonidan O'yinlar ishtirokchilari ro'yxatidan chiqarilgan.

Shuning uchun olimpiya o'yinlari millatni birlashtiradigan va o'zaro totuvlikka xizmat qiladigan eng mo'tabar umumiyon shodiyonasi hisoblangan. Shahar – davlatlar o'z kuchi, qudrati, salohiyatini janglarda emas, balki sport bellashuvlari, san'at va adabiyot tanlovlari namoyish etishlari kerak bo'lgan.

Bundan biz shunday buyuk g'oyani anglaymizki, insonlar, davlatlar o'z kuch-qudratlarini urushlarga, bosqinchiliklarga emas, balki ezigulik, elu elatlarni birlashtirishga, yer yuzida tinchlik va farovonlikni ta'minlashga yo'naltirmoqlari lozim.

1.3. Qadimgi Olimpiyaning sport anjomlari va musobaqa turlari

Qadimgi Olimpiya o'yinlarining sport anjomlari, bahslar o'tkaziladigan joylar, maydonlar, vositalar, albatta, o'ziga xos bo'lgan. Sport turlari esa mazkur ashyolarga muvofiq ravishda tashkil etilgan. Atletlar va ular murabbiylari Olimpiya shahriga Olimpiada ochilishidan bir oy avval – saralash musobaqalarida qatnashish hamda O'yinlarga tayyorgarlik mashqlari o'tkazish uchun yetib kelishgan. Ularning bellashuvlarga tayyorlanishlari uchun o'sha vaqtda

Yunonistonda keng rasm bo'lgan, 12-16 yoshi o'smirlarga mo'ljallangan xususiy gimnastika maktablari binolari – palestra (yunoncha "palistra" – "kurashmaydon") so'zidan)lar ajratib berilgan. Rim tarixchisi Vitruvning qayd etilgan bo'lishicha, palestra olimpiya o'yinlari dasturlaridan o'rin olgan gimnastika, kurash, yugurish, sakrash, disk va nayza uloqtirish bilan bir qatorda futbol, eshak echib, suvga sakrash mashg'ulotlari ham olib borilgan. Ellada deyarli qirg'og'ida joylashganligi nazarda tutilsa, suv sporti turlarining navyiron yunonlar hayotida nechog'lik muhim o'rin tutganligini anglash qiyin emas.

Yugurish musobaqalari stadionlarda, poygalar ochko-parlarda, kurash va boshqa jangi gimnastika – yopiq sport zalilarida o'tkazilgan.

Olimpiya o'yinlari dastavval bir kun, keyin esa uch kun, miloddan avvalgi V asrdan boshlab besh kun davom etgan. Musobaqalarda ot qo'shilgan aravalarda poyga, ot poygasi va pentaton (yunoncha "pent" – "besh" hamda "aton" – "kurash" so'zlaridan) – beshkurash, shuningdek, yugurish, mushk jangi, pankration (yunoncha "pankration" – "umumkurash" so'zidan) bo'yicha musobaqalar o'tkazilgan.

Qadimgi XIV Olimpiadagacha yugurish musobaqalarining yagona turi edi. U o'sha davrda bir bosqichga yugurish o'tkazilardi. Bu musobaqa stadionrom (yunoncha "stadion" – o'lov birligi va "dromos" – yugurish so'zidan) deb atalardi. VA'ol, atletlar yugurishda musobaqalashadigan bosqich yunoncha "stadeion" o'lov birligidan kelib chiqqan bo'lib, u 600 ta oyoq kifti uzunligiga bo'linib kelgan. Yunon-rim stadiodromi (bosqichi) – 176,6 metrim, Olimpiya bosqichi esa 192,27 metrim tashkil etgan.

Hozirgi kunda sport va madaniyatning abadiy timsohi hisoblangan Panafney stadion miloddan avvalgi 329 yilda davlat boshqaruvchisi Afin Likurg tomonidan qurilgan. U o'zining ajralib turuvchi xususiyatiga 500 yil o'tgach erishdi. Rim davrida arena butunlay Pentelikon tog'laridan keltirilgan marmarlar bilan qoplandi. Atletlarni qurashda ham aynan shu marmardan foydalanilgan. Pentelikon marmari o'zining ochiq rangi va sut rangidagi jilosi bilan ajralib turadi. Birinchi qatordagi bu musobaqa joylar boshqalaridan ajralib turishini kuzatish mumkin. Bu ikkita marmar tashqi shakli o'xshash. Stadionning aylana qismi "stendon" deb ataladi. Ba'zi esa tashqariga quraganda, stadion 50 ming nafar tomoshabiniga mo'ljallangan deb ataladi.

Miloddan avvalgi VII Olimpiadadan boshlab O'yinlar musobaqalari dasturiga shuncha – ikki bosqichga, navbatdagi XV Olimpiadada esa dolixodrom (yunoncha "dolixos" – "uzun", "uzoq" va "dromos" – "yugurish" so'zlaridan) – 7 kundan 24 kungacha bosqichga yugurish kiritilgan.

IV asrdan boshlab ko'ina Yunoniston polislarida o'spirinlarni harbiy xizmatga tayyorlashda goplitodrom – qurol-aslaha bilan yugurish musobaqalaridan ham foydalanishadi.

Marafon qishlog'i yaqinida, asosan, yunon goplitlari hisobiga forslar ustidan qozonilgan tarixiy g'alaba haqidagi xushxabarni poytaxt Afinaga yetkazish jangchi Fidippida topshirildi. U qirq chaqirimdan ham ortiq masofani to'xtamasdan yugurgan holda o'tadi va poytaxtga yetib kelib, so'ngi nafari bilan "Biz g'alaba qozondik!"-deya jon taslim qiladi.

Fidippid yugurib o'tgan masofa 42 kilometru 195 metrni tashkil etgan edi. Fransiyalik tilshunos M.Breali tashabbusi bilan yunon jangchisining bu jasorati sharafiga 1896 yilgi zamonaviy I olimpiya o'yinlari musobaqalari dasturiga *marafon* yugurishi kiritilgan.

Miloddan avvalgi 688 yildan olimpiya o'yinlari dasturiga mushk jangi kiritildi. Bu musobaqa ishtirokchilarning boshi bronzadan yasalgan qalpoqlar bilan himoya qilinardi, mushkari esa chamm qayishlar bilan o'ralgan bo'lar. Miloddan avvalgi V asrdan boshlab bu yumshoq qayishlar zarb berilganda raqibga jarohat yetkaziladigan darajada qattiq chammidan to'qilgan qo'liqlar bilan almashirildi.

Miloddan avvalgi 680 yildagi Olimpiada dasturiga to'rt ot qo'shilgan aravalar poygasi ham kiritildi. Bu bellashuvlarning eng qiziqarli, ayni vaqtda eng xavfli turi hisoblanardi. Shuni aytish kifoyaki, miloddan avvalgi 460 yilgi Olimpiada musobaqalarida qatnashgan 40 poygachidan faqat bittasigina martaqa sog'omon yetib kelgan.

Miloddan avvalgi 648 yilda atlelar Olimpiadada pankration – umumkurashda ham bellasha boshladilar. U yakka kurashning barcha turlari – mushk jangi, tik turib kurash va gilamda kurashni birlashtirgan edi.

XXXVII Olimpiada (miloddan avvalgi 632 yildan boshlab 20 yoshgacha bo'lgan o'smirlarning ham bu musobaqalarda ishtirok etishlariga ruxsat berildi. Ular avvaliga faqat yugurish va kurash, keyinchalik beshkurash, mushk jangi va pankrationda ham bellasha boshladilar.

Qadimgi gladiatorlar arenaga chiqqan g'or esa o'zida ilohiy sirlarni yashingan. Afinalik qizlar bu yerda tunda to'planib, g'or markazida gulxan yoqishgan. Non, asal va bodom bilan udumli amalga oshirishgan. Ular bu odanni qanchalik yaxshi amalga oshirishsa, kelajakda yaxshi turmush o'troq topishlariga ishonishgan. Hozirda g'or qat'ida xonalar mavjud. Bu yerda Olimpiya o'yinlari barcha olovlarining asl nusxalari saqlanadi.

Olimp o'yinlari har to'rt yilda bir marta beshinchi yilga o'tar chog'ida boshlangan. Olimp o'yinlarining g'olblari oddiygina mukofot-

munosabat zaytun daraxti barglaridan to'qilgan gulchambar olganlar. G'olib bosh qonlay qimmatli buyumlar olmagan. Ammo bu zaytun gulchambari oliy darajali mukofot sanalgan. G'alaba qozongan kishi g'oyat darajada izzat-ikrom qilingan. Faqat o'zi emas, oilasi ham, tug'ilgan shahri ham juda hurmat qilingan. U o'zida sharafiga qo'shiqlar aytilgan, haykaltaroshlar g'oliblarning haykallarini rasmlashtirgan. Olimpiya o'yinlari G'erklining eng shavkati g'alabalaridan biriga tegishli bo'lgan. G'erkali o'z oyoqlari kafi bilan yugurish masofasini belgilagan va u olti yuzta oyoq kaftiga (192 m 27 sm) to'g'ri kelgan. Qadimgi Yunonistonda bu o'lchov stadiy deb atalgan, undan esa «stadion» so'zi kelib chiqqan. Ko'p yillar davomida yugurish bo'yicha g'olib aynan shu masofada saqlanar edi.

Qadimgi yunonlarda Olimpiya o'yinlari qahramonlari nomlarini Alfey darhol yozib qolgan. Alfey darhol yozib qolgan marmar ustunga o'yib yozish ananaga aylangan. Hozirgi olimpiya o'yinlarining o'tkazilgan sanasi (mil.av.776 y.) va elitalik olimpiya kirochos to'g'risida insoniyat ana shu marmar ustundagi yozuvdan ma'lumot olgan.

Nazorat uchun savollar:

1. Qadimgi olimpiya o'yinlaridan maqsad nimada deb o'yaysiz?
2. Olimpiya o'yinlarining o'tkazilishida til, millat, diniy e'tiqod kabi muhim bo'lgan o'rinli qanday baholaysiz?
3. Grekya, Gerakl, Olimpiya so'zlarining o'zaro aloqadorligini qanday tushuntiradi?
4. Qadimgi Olimpiya o'yinlarining yuzaga kelishiga oid qanday rivojlat qabul etilganlaridan bilasiz?

II Bob. Olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishi

1.1 Olimpiya harakati qayta tiklanishining ijtimoiy-tarixiy shart-sharoitlari

Olimpiya o'yinlarining hayotga qaytishi undagi buyuk e'zgu g'oya va qadimgi asoslar. Baahariyat ahlining ushbu o'yinlarga qiziqish hamda ishtirokining o'rtasida ham mazkur qadimgi an'aning qayta tiklanishida ma'naviy ahamiyat bor. Qadimgi Olimpiya inshooti xaroba shaklida bir yarim ming yil avvalda ko'rinishda yotadi. 1824 yildagina arxeolog lord Stankof Alfey qirg'oqlarida qadimgi qadimgi inshooti olib boradi va u qadimgi Olimpiya shahri chizmasini yaratadi. Shu o'rinda olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasini rivojlantirishga turki bo'lgan 1879 yilda Evangelis Samas, yunon armiyasi mayori, panellin olimpiyachisi" (oshqir davlatlarning ishtirokisiz) tashkil etadi. U ikki marta

o'tkaziladi. Biroq milliy o'yinga aylanmaydi. Buning ustiga xalqaro miqyosga chiqa olmaydi.

Faqat XIX asrning oxiridagina zamonaviy olimpiya harakati yilnomasiga birinchi satrlar yozildi. Tez orada ko'pgina davlatlarda sport tashkilotlari, klublar paydo bo'la boshladi. Xalqaro sport uyushmalari tashkil qilindi. Aynan shu narsa fransuz jamoat arbobi Per de Kubertenga zamonaviy Olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasini hayotga tatbiq etishga imkon berdi. U faol, noyob tashkilotchilik qobiliyatiga ega inson sifatida yunonlarning 1859-1889 yillardagi musobaqalarni o'tkazishdagi muvaffaqiyatsiz tajribasini hisobga olgan holda bir qator davlatlarning yirik sport arboblari Olimpiya o'yinlarini tashkil qilishga jalb etishga qaror qildi. Uning asosiy maqsadi olimpiya harakatiga boshidan xalqaro maqom berishdan iborat edi. Shu tariqa u o'zining bemiyl say-harakatlari bilan Olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishidagi tarixiy shaxslardan biri bo'lib qoldi. *(Uning faoliyatiga navbatdagi mazmunda alohida to'xtalib o'tiladi).*

2.2. Antik olimpiya an'analari o'yini qayta tiklashning asosi sifatida

Antik olimpiya an'analari ushbu o'yinni tiklash uchun haqli ravishda asos bo'lib xizmat qildi. Chunki mazkur o'yinlar o'zida umuminsoniy g'oya va qarashlarni e'tirof etishi, xususan, dunyo xalqlarini do'stlik va ezigulikka chiqarishdek ezu an'anaviy maqsad-vazifalari bilan yashovchanlik xususiyatlarini namoyon eldi.

Qadimiy Yunonistondagi so'nggi Olimpiadadan o'n olti asrdan ham ko'proq vaqt o'tgan bo'lsa-da, o'sha umumellin eng oliy bayramlarining ruhi barhayot ekanligi amaliy isbotini topdi. Bu an'ana tiklanishi uchun jahonning turli mamlakatlardagi yuzlab, minglab fidoyilardan juda katta tashkilotchilik, targ'ibot ishlari olib borish talab qilindi. Sportning bu jonkuyarlari olimpiya g'oyalarining komil shaxsni tarbiyalash. Turli millat va elatga mansub, e'tiqodlari ham har xil insonlarni birlashtirish va do'stlashtirishdagi beqiyos ahamiyatiga munosib bahol berganlari holda O'yinlar mash'alasi yana portlashi uchun kuch-g'ayratlarini ham, bilim va tajribalari, vaqtlarini ham, shaxsiy mablag'larini ham ayamadilar.

Olimpiya harakatiga yangidan hayot baxsh etishda fransiyalik Per de Kubertening tashabbusi, say-harakatlari, tashkilotchiligi alohida ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim-tarbiya muammolari bilan shug'ullanayotgan Per de Kubertenda antik davr yunonlarning yoshlarni harbiy xizmatga, umuman, hayotga tayyorlashda olimpiada o'yinlaridan samarali foydalanganliklari ko'proq qiziqish uyg'otadi. Sportning tarbiyaviy ahamiyatiga juda yuqori baho bergan Per de Kuberten zamonaviy sharoitlarda olimpiya o'yinlarini shu maqsadga yo'naltirish

ahamiyatini chuqur anglaydi. U Olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasini birinchi marta 1894 yili yulida, Fransiya ta'lim vazirligi tomonidan ta'limmassasalarida ijtimoiy tarbiya maahg'ulotlarini joriy etish bo'yicha tashkil etilgan qo'mita mahtabida bildiradi.

Olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasining jonkuyar tarafdorlari, jumladan, faqat to'rtinchi yil lord Ampxill, amerikalik professor Sloen, rossiyalik general-lorant Aleksey Butovskiy, venger Kemmen, Bogemiy (hozirgi Chexiya)dan Gut-yakovich va boshqalar bilan zamonaviy olimpiya o'yinlarini o'tkazish masalalariga tug'ishlangan Xalqaro atletika ta'sis kongressini chaqirishga tayyorgarlik ishlari boshlab yubordilar. Per de Kubertening fikricha, jahon sportning bu oltin bayramida faqat havaskor sportchilar qatnashishlari kerak edi. Ana shu maqsad uchun jalb etiladigan tashkilotchilar va homiyning mablag'lari faqat olimpiadaga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazishga, sport inshootlari qurishga sarflanishi lozimligi uqitilardi. O'yinlarni xuddi Yunonistonda qabul qilinishdek har to'rt yilda bir marta, lekin navbat bilan jahonning turli mamlakatlari shaharlarida o'tkazish taklif qilinaradi.

3.1 Olimpiya o'yinlarining paydo bo'lishi haqidagi afsonalar

Olimpiya o'yinlarining paydo bo'lishi bilan bog'liq qator afsonalar mavjud. Mahtab, anab Kronos (osmon va yer xudosi Uran va Geyadan tug'ilgan titan-katta o'g'li)dan birining halok bo'lishini bashorat qiluvchi tushga ishonib, o'g'li tug'ilgan turzamlarini yutib yuborishni boshlagan. Uning rafiqasi Geya shunday yo'l tutadiki, navbatdagi yangi tug'ilgan farzand o'rninga yo'rgakka tosh o'rnatib uni kemeler otarga beradi. O'g'lini esa cho'ponga topshiradi. Bola o'sib-otg'iradi va chaqiroq hamda momaqaldiraq xudosi qudratli Zevsga aylanadi. Ana o'sha titan jangda g'alaba qozonadi va aka-singillarini qutqaradi (ular keyinchalik sudoga aylanishadi). Ushbu g'alaba sharafiga Zevs sport o'yinlari o'tkaziladi buyuradi va ular o'tkazilgan joy nomi bilan Olimpiya o'yinlari deb ataladi.

Yana mahtab afsonalarga ko'ra, bu o'yinlarni Zevsning o'g'li Gerakl tashkil etilgan. Yaptirib yotib, Gerakl tug'ilgan vaqtda Olimpa xudolar bazm qurib o'tiribgan ekan. Dunyo hokimi Zevs: "Shu daqiga yerda, odamlar orasida juda kam kashli, kuyak qahramon tug'iladi, u buyuk ishlar qiladi va mangu dong kasbadi", deb sudalarni xabarдор qilibdi.

Olimpiya o'yinlari Zevsning nevarasi Pelops tomonidan tashkil qilingan, deya afsonalar ham bor. Pelops Enomayning qiziga o'n to'rtinchi kuyov edi. Uning o'n uchta kuyov ot aravada poyga o'ynashda Enomay qo'ltidan halok bo'lgan edi. Enomayning qizi Gippodamiya Pelops bilan biga Enomay ot aravasining boshqaruvchisi Mirtlosni g'ildiraklarni ushlab turuvchi bronzali

ushlagichni mumli ushlagichga almashirib qo'yishga ko'ndirishadi. Nihoyat, poyga paytida g'ildiraklar chiqib ketadi va Enomay halok bo'ladi. Xudolarga minadorchilik bildirib, Pelops Olimpiya o'yinlarini ta'sis etadi. Shu tariqa ot aravada poyga asosiy musobaqalardan biriga aylanadi.

Yuqoridagi bobda qayd etganimizdek, xorijiy adabiyot namunalaridan sanalgan manba - Peter Bingning tarjima asarida Olimpiya o'yinlarining muqaddas Zevs makonida har to'r yilda Kronos tepaligi etagida, Alfey daryosi bo'yida o'tkazilganligi va bu o'yinlar ungacha mavjud boshqa udumlarni o'z sohasida qoldirganligi haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Yuqoridagi kabi tahlil va tavsiflardan ko'rish mumkinki, olimpiya o'yinlari o'zidagi ezu umumbashariy g'oya va qarashlar musharakligi bois qayta tiklanib boshladi. Endi u keyingi umrini zamonaviy olimpiada nomi bilan yashashni boshladi, desak adashmagan bo'lamiz.

Nazorat uchun savollar:

1. Sizingcha, olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishidan dunyo mamlakatlari va xalqlariga qanday manfaat bor?
2. Olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishida jonbozlik ko'rsatgan xalqaro uyushma yoki tashkilotlar, jamoat arboblari haqida ma'lumot bering.
3. Olimpiya o'yinlarining paydo bo'lishi haqidagi afsonalarga misollar keltiring va ularni izohlang.
4. Afsonalarda olimpiya o'yinlari qanday talqin etilgan?

III bob. XIX asrning oxirida zamonaviy olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasining hayotga tatbiq etilishi

3.1 XIX asrning oxirlariga xos bo'lgan integrasion g'oyalarning ahamiyati.

XIX asrning oxirligiga kelib, dunyo mamlakatlaridagi ijtimoiy hayot zamonaviy olimpiya o'yinlarini tiklash va ushbu o'yinlarni faol targ'ib qilish g'oyasini yanaga chiqqana boshladi. Germaniya, Angliya, Fransiya, AQSH, Rossiya, Italiya kabi zamonaviy eigan davlatlar iqtisodiy va madaniy jihatdan ancha yuqori bosqichga ko'tarilib, tahlil chiqarish, ilm-fan, ta'lim tez rivojlandi. Bu jaryonlar natijasi sifatida, xalqaro uyushmalar (itifoq), trillar, kartellar, sindikatlarni tashkil etish ehtiyojini, xalqaro uyushmalar (itifoq), trillar, kartellar, sindikatlarni tashkil etish bilan birgalikda davom etdi. Yevropa mamlakatlari va Amerikada ilmiy-tarbiyaviy jaryonlarning mahsuli sifatida aloqa va kommunikasiya vositalari yanada kuchayib, e'tiborga olingan kichik doiradagi milliy jaryonlar jamiyat xalqiga keldi. e'tiborga olingan kichik doiradagi milliy jaryonlar jamiyat xalqiga keldi. e'tiborga olingan kichik doiradagi milliy jaryonlar jamiyat xalqiga keldi. e'tiborga olingan kichik doiradagi milliy jaryonlar jamiyat xalqiga keldi.

XIX asr oxiri olibatan tinch-osoyshtalik payti bo'ldi. Fransiya-Yapon urushidan (1870-1871) va Parij Kommunasidan (1871) boshlab, rus-yapon urushigacha (1904-1905) va Rossiyadagi birinchi inqilobgacha (1905-1907) jamiyat hayotidagi yirik urushlar bo'lmagan edi. Bunday holat mamlakatlarning kelgusi aloqalari va sportni rivojlantirishga qulaylik yaratdi.

XIX asrning so'ngigi choragi davomida jamoatchilikaroblari, olimlar, pedagoglar, pedagoglarning yoshlarga ta'lim berish, jismoniy jihatdan rivojlanishiga qaratilgan umumiy harakatlari, faoliyatlari ancha kengaygan davr bo'ldi. Bu jaryonlarda jismoniy tarbiya va sportning yangi shakllari, usullarini izlash boshlandi. Bu'vi mutalakkirar milliy jismoniy tarbiya va sport bilan bog'lanishiga qaratilgan, balki xalqaro sport aloqalarini o'rnatishni tavsiya etish g'oyasiga ehtiyojlar. Bu yo'lda Fransiya, Gresiya, Angliya, Germaniya, Italiya, AQSH, Shveysiya va boshqa mamlakatlarning jamoatchiligi o'z harakatlari bilan aloqada qaratib turar edi. Yoshlarni jismoniy tarbiyalash g'oyasida olimpiya o'yinlaridan foydalanish kabi fikrlar ham bildiriladi. Bu g'oyada e'tibor qaratilgan pedagogi Y.A.Komenskiy, Nemis gimnastika maktabining asoschisi I.Krune-Mure va G.Fit, Rus jismoniy ta'limi tizimining asoschisi I.E.Angel va boshqalar bir necha bor ta'kidlashgan. Ular qadimgi Grek Olimpiya o'yinlari kabi musobaqalarni tashkil etish — yoshlarni jismoniy va ma'naviy jihatdan tarbiyalashda katta xizmat qilishi mumkinligini e'tirof etganlar.

Yoshlarni jismoniy tarbiyalashning modeli (namuna) sifatida qadimgi Grek olimpiya o'yinlaridan foydalanish g'oyalari ommalashtirib bordi. Bunda qadimgi

Olimpiya qishlog'ini arxeologik qazishlar natijasi muhim ahamiyatga ega bo'ldi. XVIII asrda arxeologik olimlarning diqqat-e'tiborini qum va loyqalar bosib yotgan qadimgi Olimpiya o'ziga jalb etgan edi. Eng avvalo qadimgi olimpiya joyini Bernard de Monfakon (Fransiya), keyin nemis olimi loaxim Vinkelmal, ingliz arxeologi Richard Gandler va boshqalar aniqladi. XIX asr boshida birinchi qazish ishlari o'tkaziladi. Nemis arxeologi Ernet Kursius (1814-1896) boshchiligidagi o'tkazilgan qazish ishlari ancha muvaffiqiyatli o'tadi. Olti marotaba o'tkazilgan ekspeditsiya (1875-1881) natijasida Olimpiyada barcha joy va ulardagi ko'p sonli arxitektura va arxeologik haykallar qoldig'i topiladi. 1887 yilda arxeologik qazishmalarning natijalari mabuoatlarda e'lon qilinadi. Bu esa qadimgi Olimpiya o'yinlariga bo'lgan qiziqishva havasni oshirib yuboradi. Shu asosda jamoatchilik doirasida olimpiya harakatini tiklash g'oyalari tezlashadi.

XIX asrda Gresiya tomonidan qadimgi olimpiya o'yinlarini qayta tiklash haqidagi takliflari ko'p takrorlangan. Mamlakatning mustaqil bo'lishi uchun astoydil tarafdori Evangelis Sappas bo'lgan. U har to'rt yilda o'yinlarni o'tkazish va unda sanoat va qishloq xo'jalik mahsulotlarini ko'rgazmaga qo'yishni taklif qilgan edi. U olimpiya o'yinlari jarayonida ko'rgazmalar asosida savdo, iqtisod va madaniy aloqalarning o'zaro kuchayishini ko'ra bilgan. U o'z mablag'larini hisobiga ko'rgazma zalari va savdo shaxobchalarini quradi. Uning tashabbusi bilan 1859 yilda Afinada Panerek o'yinlari o'tkazilib, unda faqat greklargina ishtirok qilgan. Moddiy ta'minotning yetishmasligi sababiga ko'ra bu o'yinlar ahyon-ahyonda (1870-1875-1888) o'tkazilgan. Bu o'yinlar musobaga tarqasida yuqori saviyada bo'lmasa-da olimpiya harakatining qayta tiklanishiga muhim hissa qo'shgan edi.

shaharlarda yangi tipdagi maktablar — filantropinlar tuzila boshlandi, bu maktablarda nemis milliy gimnastikasi yuzaga kela boshladi.

Yuqoridagilardan xulosa qilish kerakki, XIX asrning oxirida zamonaviy olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasi hayotga faol tatbiq etila boshlandi. Bunda, albatta, gimnastika maktablari faoliyatining yanada takomillashirilishi va bu borada J.J.Russo, I.G.Pestalossi kabi pedagog olimlar tomonidan ilg'or g'oya hamda qarashlarning ishlab chiqilishi asosiy omillardan bo'ldi.

Nazorat uchun savollar:

1. XIX asrning oxirida zamonaviy olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasining hayotga tatbiq etilishini izohlang.
2. Mazkur jarayonda fransuz jamoat arbobi Pyer de Kubertenning ishtirokiga baho bering.
3. J.J.Russo, I.G.Pestalossi kabi pedagog olimlarning jismoniy tarbiyaga oid qarashlarini sharhlashga harakat qiling.
4. Olimpiya o'yinlarining ta'lim-tarbiya tizimiga qanday aloqasi yoki ta'siri bor?

IV Bob. Per de Kuberten va olimpiya g'oyasi

4.1. Per de Kuberten hayoti va faoliyati

Harun Per de Kuberten — Xalqaro olimpiya xarakatining buyuk asoschisi, zamonaviy olimpiya xarakatining asoschisi, Xalqaro Olimpiya qo'mitasi Prezidenti. 1863 yilning 1-yanvar kuni Parij shahrida fransuz rasmiy o'limida tug'ilgan. Bolaligidan chavandozlikni hush ko'rgan, qiziqchilik va ehtilok eishish bilan shug'ullangan. Parij liseylarining birida, harbiy maktabda, so'ng Parij universitetida o'qib, san'at, fan va huquq bakalavri darajasini olgan. Tashviriyl alyosiy fanlar erkin maktabi (Ekol Premier)da davom ettirgan.

1884 yilda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining Bosh kotibi, 1896 yilda Prezidenti eib saylangan. Per de Kubertenning bevosita rahbarligida Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi II, III, IV, V, VII, VIII Olimpiya o'yinlarini, Shamonida rasmiy tartibda (qishki) Olimpiada maqomi berilgan qishki sport haftaligini o'tkazgan. 1923 yilda o'z sohasiga ko'ra Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining Prezidenti bo'shonidan ishtirokga chiqqan. Shu sanadan umrining ohirigacha — XOQning harbiy Prezidenti bo'lib qolgan.

Olimpiya sarakati, sport tarixi, shuningdek, sosiologiya, falsafa, siyosat, siyosatchiligi, faning boshqa sohalariga oid 30 ta kitob, 50 ta risola, 1200 tadan o'ziga mansablar muallifi.

U sodiqon (aristokrat) o'limida tug'ilib, tarbiya oladi. Uning dunyog'arashlari demokratiklarga ishonch, sportdagi irq, millatchilik va kansitishlarga qarshi edi. Bir qancha yillar fransuz sporti uyushmasida kotib bo'lib xizmat qilgan. V Olimpiya o'yinlariga (1912) bug'itlab o'tkazilgan san'at tanlovida (konkurs) "Sportga oda" g'oyasini o'zidan oltin medal sohibi bo'lgan edi. Kubertenning xalqaro olimpiya harakati bo'yicha olib borqan mehnat faoliyatining bahosi yo'q, albatta.

Per de Kuberten 1937 yilning 2-sentabr sanasida hayotdan ko'z yumgan. Yaratilgan ko'ra Jenevaga (Shveysariya), Shveysariyaning Lozanna shahrida bo'lgan Olimpiya qo'mitasi shab-kvartirasi yaqinida dafn etilgan. Gresiya Milliy Olimpiya qo'mitasining taklifi bilan yuragi balzamlashitirilib, maxsus idishda (olimpiya shab) muqaddas dargohiga kiraverishdagi yodgorlik ichiga joylangan.

4.2. Per de Kuberten — zamonaviy olimpiya harakatining asoschisi

Per de Kuberten haqli ravishda zamonaviy olimpiya harakatining asoschisi bo'lganidir. U 1892 yil 25 noyabrda o'zining mashhur "Olimpiyaning uyg'onish va rivojlanishi" nomli kitobida Sarbonna universitetida o'qib eshitiradi. U o'zi maqsad qo'yganidek, olimpiyan tamaridlarini to'pladi va Butunjahon uchrashuvini tashkil etgan. Bu uchrashuv 1894 yil iyunda Sarbonnaning katta majlislar zalida o'tkazildi va Per de Kuberten 12 ta davlatdan kelgan 72 ta vakillar oldida, Olimpiya

yugurib borib, uni otladi. Futboldagi qoidani buzgan bu o'yinchining harakati asosida yangi o'yin turi paydo bo'ladi. Bu o'yin shu shahar nomi (Reggio) bilan atala boshlandi. Keyinchalik bu o'yin boshqa mamlakatlarda ham tez rivojlandi. AQShda bu o'yin Amerika futboliga aylandi. Bu davrlarda rivoj topgan sport turlaridan biri boks hisoblanadi. Angliyada bu sport turi keng tarqalib, XIX asrda professional turga aylanib ketadi. Fransiya, Italiya, Germaniya, Vengriya, Rossiya, Angliya, Shveysiya kabi mamlakatlar doirasida Shpaga va Rapiroda qilichbozlik chugur singib kelgan tur hisoblanadi.

Tanqidi kishilar orasida ot sporti, o'q otish (miltiq, pistolet va kamon) ham rivojlangan edi. Ochqoplar, otish turleri qiritila boshlandi va poyga, o'q otish musobaqalari uyushtirildi. XIX asrning 60-yillarida ba'zi bir mamlakatlarda velosport bilan shug'ullanish vujudga keldi. Rossiya, Germaniya, Gretsiya, Buyuk Britaniya, Vengriya kabi mamlakatlarda asosan kurash mashhur edi.

XIX asr oxiriga kelib, jismoniy mashqlar, sport, gimnastika, o'yinlar va sayohatlarni (turizm) bir-biridan ajratish (differentsiya) va turlarga bo'lish tizimiga asos solindi. Mamlakatlardagi sport klublari asta sekin milliy sport uyushmalari (soyuz) va ligalariga birlasha boshladi. 1868 yilda Germaniyada barcha gimnastika uyushmalari nemis gimnastika uyushmasiga birlashadi. 1888 yil AQShda havaskor atletik uyushma, 1903 yil Shveysiyada Umumshved sport uyushmasi tashkil etiladi. Umummilliy sport tashkilotlari boshqa mamlakatlarda ham yuzaga kela boshlaydi. Bu uyushmalarning boshida asosan yirik kapital egalari turar ekan. Ular ko'pincha mesenat (homiy) sifatida klublar, ligalar, uyushmalarning faoliyatini taqdirlash bo'yicha ishtirok etishgan.

XIX asr oxirida mamlakatlardagi sport tashkilotlarining boshqalar bilan o'zaro tajriba almashish faoliyati yuzaga keib, keyinchalik ular Xalqaro sport uyushmalarini tashkil qilishga asos solganlar. 1881 yilda jahonda birinchi marotaba Yevropa gimnastika uyushmasi tashkil etilgan. Shu yilning o'zida esa Xalqaro gimnastika federatsiyasi (FIJ) tashkil topgan. 1882 yilda konkida uchish Xalqaro uyushmasi (ISU) va Xalqaro eshkak eshish-greblva federatsiyasi (FISA), 1900 yilda Xalqaro velosport uyushmasi (USI), 1904 yilda Xalqaro futbol federatsiyasi (FINA) va Xalqaro muz ustida xokkey ligasi (XIXG), 1912 yilda Xalqaro yengil atletika havaskorlik federatsiyasi (IPAF), 1913 yilda xalqaro mayzabozlik federatsiyasi (FIB) tashkil etilgan.

5.2. Parida olimpiya o'yinlarining gayta tiklanishi va Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining ta'sis etilishi

Per de Kuberten 1889-1890 yillarda olimpiya o'yinlarini tashkil etish masalalari yuzasidan jahonning turli mamlakatlardagi davlat, jamoat va sport arboblari bilan yozishmalar olib boradi, bu haqda muzokaralar o'tkazish uchun

Shu bilan bir vaqtda Shvetslari va Buyuk Britaniyaga safar qiladi, turli xalqaro sport tashkilotlari vakillari etibdi. Shu vaqtda Fransiya-da Sportletika turlari o'zining uyushmasi tuzildi. Uning Bosh kotibi etib Per de Kuberten tayinlandi. Bu lavozimda u bevosita zamonaviy olimpiada harakatini tiklash uchun amaliy harakatlarga kirishadi. 1892 yil 25 oktabrda – Fransiya Sport federatsiyasining uyushmasi besh yilligi nishonlanayotgan kunda Per de Kuberten Parijdagi Sorbonna universiteti amfiteatridan turib birinchi marta rasmiy tarzda "Olimpiya o'yinlarini bugungi kun ehtiyojlariга javob beradigan shunday Olimpiada tiklash" qarorini e'lon qiladi.

Foto da Roberto mufazil Fransiya Sport atletika turlari jamiyatlari uyushmasi ramazoniy olimpiyda o'yinlarini tashkil etish va o'kazish masalalarini hal etish uchun salqaro anjuman chiqarish choralarini ko'rish to'g'risidagi qarorni qabul qilgan eritildi.

bu tarqqa birinchi xalqaro atletik kongress 23 iyun 1894 yil Parijda, *International Association of Athletics Federations* o'tkazilgan edi. Keyinchalik bu tadbir Olimpiya komiteti deb ataldi. Kongressda 12 mamlakat vakillari ishtirok etadi. 21 yildan beri bu yozma ravishda o'z xohishiga ko'ra rozilik bildiradi. Katta mamlakatlarda (Germaniya, Fransiya, Italiya, Yaponiya) bundan bosh tortadi. Chunki mamlakat tepasidagi sportchilarning o'rinlari g'oyalariga qarshi ediilar.

Yana masala muhokama ciladi, ya'ni:

1. Harakatlik va professional sport haqida.

qatnlarini qayta tiklash to'g'risida.

o'zbekiston dasturi va uni o'tkazish tartiblari haqida.

Ma'lumotlarni qoʻmitasining tarkibi haqida.

Kongressda Xalqaro olimpiya qo'mitasi tuzilganligi haqida qaror qabul qilindi. Ushbu tashkilotga Gretsiya, Fransiya, Rossiya, Angliya, AQSH, Shvetsiya, Yaponiya, Efiopiya, Italiya, Belgiya, Argentina, Yangi Zelandiya vakillari kiritildi. Olimpiya qo'mitasining birinchi prezidenti e'tib grek Demetrius Vikelas (1894-1925 yillar) saylandi.

Elaniga koʻra Olimpiya Xartiyasi (Ustav) tasdiqlandi. Unda XOQning maqsad va vazifalari, oʻyin qoidalari va ular bilan bogʻliq asosiy masalalar ifoda etilgan. Olimpiya harakatida muhim ahamiyatga ega boʻldi. Uning maqsadi Olimpiya harakatini rivojlantirishda asosiy oʻrinda turadi.

[illegible]

Olimpiya o'yinlarining boshlanishidan avval 7 kun va yakunlanganidan so'ng 7 kun davomida Olimpiya suhiga rioya qilishlariga da'vat qiladi. Mazkur da'vat Mineyilik deklaratsiyasida yangilandi. Olimpiya harakati sportning tartibaviy ahamiyati orqali insoniyatning osoyishta kelajagini ta'minlashda o'z hissasini qo'shishga intiladi. U butun dunyo atletlarini eng yirik sport bayrami – Olimpiya o'yinlariga to'plab Birlashgan Millatlar Tashkiloti uchun ham umumiy bo'lgan tinchlikni asrash, bir-birini tushunish va ezigulikka intilish kabi maqsadlarni ilgari suradi. Ushbu umumiy maqsadlarni yoritish uchun Xalqaro Olimpiya qo'mitasi 1998 yilda Olimpiya o'yinlari doirasidagi musobaqalar o'tkazilayotgan barcha obyektlarda Birlashgan Millatlar Tashkilotining bayrog'i ko'tarilishi haqida qaror qabul qildi. O'z o'rnida, Birlashgan Millatlar Tashkiloti Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi bilan qator kelishuvlar orqali o'z hamkorligini kengaytirmoqda.

Nazorat uchun savollar:

1. Xalqaro sport va Olimpiya harakatining vujudga kelish sabablari hamda omillarini izohlang.
2. I Olimpiya Kongressida qaysi masalalar ko'rilgan edi?
3. Qaysi sport turlari qaysi davlatlarda rivojlanib bordi?
4. Qanday xalqaro sport uyushmalari va federatsiyalarini bilasiz?
5. O'zbekistonda xalqaro sport va Olimpiya harakatini rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan islohotlarga misollar keltiring.
6. O'zingiz yoqtirgan sport turi va uning xalqaro Olimpiya o'yinlarida tungan o'rni haqida gapiring.

VI Bob. Zamonaviy Olimpiada o'yinlarining asosiy tamoyillari, qoidalar va nizomlari

6.1. I Olimpiya o'yinlari

Athina, 1896 yil, 6 aprel. Marmar stadionini lim-lim to'ldirgan 80 ming kumush to'pcha vaqtda Afinada 120 mingga yaqin aholi istiqomat qilardi. Ushbu kuni jumboqdan, bir necha ming xorijiy mehmonlar hech mubolag'asiz tarixiy sportning joshi g'uvohi bo'lmog'dalar. Gresiya qiroli Geyerg I birinchi zamonaviy Olimpiya o'yinlarini ochib, deb e'lon qiladi. Miliy madhiya saodlari ostida sportning oq yashil bayrog'i ko'tariladi. Bir yuz ellik kishilik xor yunon kengashlari barmoni uchbu tantanaga maxsus bag'ishlangan "Olimpiya shodasi"ni ifo etadi. Zamonabaklardan salyut beriladi. Ko'kka oq kabutarlar parvoz qiladi.

Athina, ushbu natijaga erishish uchun olimpiya o'yinlari tashkilotchilari va tashkilotlari ancha zahmat chekishdi. I Olimpiadani Afinada o'tkazishga qaror qilinganligi munosabati bilan yunon shoiri va tilshunosi, mashhur jamoat arbobi, olimpiadga g'lasnostika jamiyati a'zosi Demetrius Vikelas Xalqaro Olimpiya harakatining birinchi Prezidenti (Ta'sis kongressida olimpiya o'yinlari harakatida jahonning turli davlatlari shaharlarida o'tkazilishi, mezon mamakat uchun o'z-o'z Prezidenti bo'lishi to'g'risida qaror qilingan edi), XOQ Bosh Kattasi edi Per de Kuberten saylandi.

Olimpiya o'yinlari belgilangan muddatlarda muvaffaqiyatli o'tishi uchun barcha Vikelas va Gresiya Olimpiya qo'mitasiga, shuningdek, Xalqaro Olimpiya qo'mitasiga beqiyos tashkilotchilik salohiyatini, qabul qilingan qarorlarini ta'minlash uchun butun irodalarini namoyish qilishlariga to'g'ri keldi. Shu tariqa, kelimganida Gresiya hukumati ham, Afina shahri (belgilangan tartibga ko'ra olimpiya o'yinlari mezbomi shahar hisoblanadi) ma'muriyati ham jahon sportida birinchi bo'lib sport musobaqalarini tashkil qilish uchun yetarli miqdorda xalqning qo'qqilgini bildirib, O'yinlarni o'tkazishni umuman shubha osiga ko'tarmadi.

Barcha sayyarlarda Per de Kuberten va uni to'la qo'llab-quvvatlagan Gresiya hukumati Konstantin tashabbusi bilan Olimpiadani o'tkazish jamg'armasi tashkil etgan jamg'armaga natijati yunonliklardan, balki boshqa mamakatlardan hamda xorijliklardan natijati kelib tusha boshladi. Masalan, Aleksandriya shahridan rus barmoni Energius antik davrda olimpiya o'yinlari o'tkazilgan Marmar stadionini qayta tiklashga 1 million draxma haqda e'lon qildi. Olimpiadani ta'minlash uchun natijati to'plashda, ayniqsa, tarixda birinchi marta bu O'yinlarga bag'ishlangan jamoa markasi chiqarilishi qo'l keldi. Umuman, Gresiya Olimpiada

tashkiliy qo'mitasi barcha tayyorgarlik ishlarini o'z vaqtida tugallashga muvaffiq bo'ldi.

Birinchi marotaba turli mamlakatlar sportchilarini olimpiya o'yinlariga jalb etish ham oson kechmadi. Jumladan, Germaniya, Fransiya, Belgiya milliy olimpiya qo'mitalari Afinada faqat o'z mamlakatlarida keng rusm bo'lgan sport turlari bo'yicha musobaqalarda qatnashishlarini qat'iy talab qilib qo'ydi. Dunyodagi yetakchi sportchilarning Afinaga kelishlari uchun mablag' topish ham jiddiy muammolar keltirib chiqardi.

O'yinlarga 13 mamlakatdan 285 nafar sportchi kelishdi. Ular Avstraliya, Avstriya, Bolgariya, Buyukbritaniya, Vengriya, Germaniya, Gresiya, Daniya, Italiya, AQSH, Fransiya, Chili, Shveysariya, Shveysiya mamlakatlarining vakillari edi. O'yinlar dasturidan 9 turdagi – yunon-rum kurashi, velosiped, gimnastika, yengil atletika, suzish, otish, tennis, og'ir atletika va qilichbozlik bo'yicha musobaqalar o'rin olgan edi.

O'sha paytda sportning bu turlari hozirgi vaqtdagidan farq qilardi, albatta. Masalan, kurash va og'ir atletikada sportchilar vazn toifalariga ajratilmadi. Yengil atletikada bellashuvlar 12 ta tur – 100, 400, 800, 1500 metrga yugurish, 110 metrga to'siqdar osha yugurish, marafon, uzunlikka, balandlikka, uch hatlab, langarcho'p bilan sakrash, disk, yadro ulotirish bo'yicha olib borildi. Sport gimnastikasida esa musobaqalar shaxsiy va jamoa birinchiiliklari bo'lar, perkeladinalar, shaxsiy bellashuvlar esa faqat kon', halqa, sakrash, shunimgdek, shesiga chirmashib chiqishda bo'yib o'ldi.

Ko'na yunon olimpiadalari an'analarga amal qilgan holda musobaqalarni yengil atletikachilar boshlab berdilar. Sportning bu turi turli bellashuvlarida qatnashganlar soniga qarab ular har birining naqadar ommalashgani haqida xulosa qilish mumkin edi. Chunonchi, 100 metrga yugurishda 9 mamlakatdan 19 sportchi, langarcho'p bilan sakrashda esa ikki mamlakatdan 5 atlet qatnashdi.

AQSHdagi Garvard universitetining chempioni Jeyms Konnofi Afinada uch hatlab sakrash bo'yicha 13 metr 71 santimetr natija ko'rsatib, zamonaviy olimpiya o'yinlarining birinchi chempioni bo'ldi. U asosiy raqibi fransiyalik Aleksandri Tiffendan 1 metr uzoqroqqa sakrashga muvaffiq bo'ldi.

Ikinchi oltin medal ham amerikalik disk ulotiruvchi Robert Gerretga nasib etdi. Uning bu g'alabasi yunonistonlik sport ixlosmandlarining yuragini larzaga soldi. Chunki disk ulotirishda o'z sportchilari – Panagiotis Paraskevopolunga ham keladiganlar dunyoda topilmasligiga ularning ishonchlarini komil edi. Shuningdek, amerikalik R. Garret yadro irtg'itishda ham g'olib bo'ldi, uzunlikka sakrabda ikkinchi va balandlikka sakrashda uchinchi o'rinni egallab, barchaning e'tiboriga sazovor bo'ldi. Qiziqarli tomoni shundaki, Garret o'yinlarga tasodifan tashab

bu yil 1904-yil Afinada o'z ta'limi o'tkazib yurganda, Olimpiya o'yinlari tashkiliy qo'mitasi barcha tayyorgarlik ishlarini o'z vaqtida tugallashga muvaffiq bo'ldi.

Birinchi marotaba turli mamlakatlar sportchilarini olimpiya o'yinlariga jalb etish ham oson kechmadi. Jumladan, Germaniya, Fransiya, Belgiya milliy olimpiya qo'mitalari Afinada faqat o'z mamlakatlarida keng rusm bo'lgan sport turlari bo'yicha musobaqalarda qatnashishlarini qat'iy talab qilib qo'ydi. Dunyodagi yetakchi sportchilarning Afinaga kelishlari uchun mablag' topish ham jiddiy muammolar keltirib chiqardi.

O'yinlarga 13 mamlakatdan 285 nafar sportchi kelishdi. Ular Avstraliya, Avstriya, Bolgariya, Buyukbritaniya, Vengriya, Germaniya, Gresiya, Daniya, Italiya, AQSH, Fransiya, Chili, Shveysariya, Shveysiya mamlakatlarining vakillari edi. O'yinlar dasturidan 9 turdagi – yunon-rum kurashi, velosiped, gimnastika, yengil atletika, suzish, otish, tennis, og'ir atletika va qilichbozlik bo'yicha musobaqalar o'rin olgan edi.

O'sha paytda sportning bu turlari hozirgi vaqtdagidan farq qilardi, albatta. Masalan, kurash va og'ir atletikada sportchilar vazn toifalariga ajratilmadi. Yengil atletikada bellashuvlar 12 ta tur – 100, 400, 800, 1500 metrga yugurish, 110 metrga to'siqdar osha yugurish, marafon, uzunlikka, balandlikka, uch hatlab, langarcho'p bilan sakrash, disk, yadro ulotirish bo'yicha olib borildi. Sport gimnastikasida esa musobaqalar shaxsiy va jamoa birinchiiliklari bo'lar, perkeladinalar, shaxsiy bellashuvlar esa faqat kon', halqa, sakrash, shunimgdek, shesiga chirmashib chiqishda bo'yib o'ldi.

Ko'na yunon olimpiadalari an'analarga amal qilgan holda musobaqalarni yengil atletikachilar boshlab berdilar. Sportning bu turi turli bellashuvlarida qatnashganlar soniga qarab ular har birining naqadar ommalashgani haqida xulosa qilish mumkin edi. Chunonchi, 100 metrga yugurishda 9 mamlakatdan 19 sportchi, langarcho'p bilan sakrashda esa ikki mamlakatdan 5 atlet qatnashdi.

AQSHdagi Garvard universitetining chempioni Jeyms Konnofi Afinada uch hatlab sakrash bo'yicha 13 metr 71 santimetr natija ko'rsatib, zamonaviy olimpiya o'yinlarining birinchi chempioni bo'ldi. U asosiy raqibi fransiyalik Aleksandri Tiffendan 1 metr uzoqroqqa sakrashga muvaffiq bo'ldi.

6.2. Olimpiya o'yinlarining asosiy tamoyillari, qoidalar va nizomlari, ramzlari

1894 yil 16 iyunda Parijda o'tkazilgan Ta'ris kongressida zamonaviy olimpiya o'yinlarini o'tkazishning asosiy tamoyil va qoidalar qabul qilindi. Mazkur hujjatlar Olimpiya xartiyasi nomini oldi. (Bu haqda navbatdagi mavzularda alohida bayon etiladi). U Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining asosiy hujjati hisoblanadi.

Olimpiya o'yinlari davomida Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi(XOO)ning faoliyati rivojlandi. XOO rahbarlarining xizmati shundaki, o'yinlarda xalq ittifoqi va sportchilarning faoliyatlarini turli ramzlar (simvolika) va atributlar bilan ifodalashda yangiliklar yaratildi. Fikrimizga misol sifatida quyidagi belgilar va ramzlarni keltirish mumkin:

Olimpiya ramzi – bir-biriga kiritilgan (ulanagan) besh xalqa. Ular yaqin, qora, qizil, sariq va ko'k rangda tasvirlanib, besh qit'ani bildiradi. Bu 1913 yil Kuberten taklif bilan tasdiqlangan.

Olimpiya belgisi (emblem) – besh xalqa ramzi bilan birga qo'shib, yil, shahar va mamlakatning olimpiya harakatidagi belgilarini (nishon) ifodalaydi.

Olimpiya mash'alasi – Olimpiya shahrida quyosh nuri taftida (olov) fakel yoqiladi. Yoqilgan mash'ala (fakel) turli vositalar orqali olimpiya o'yinlari o'tkaziladigan joyga yetkazib beriladi. Bu an'ana 1936 yil XI Olimpiya o'yinlaridan buyon davom etib keldi.

Olimpiya shiori (deviz) – Tezroq, balandroq, kuchliroq ("Citius, altius, fortius")-olimpiya harakatini bildiradi. Bu shior 1895 yil Kubertenning sardoshi va o'rtog'i, Rominikan ordeni sohibi, din xodimi Martin Xidon tomonidan taklif etilgan va 1913 yilda XOO tomonidan tasdiqlanib, 1920 yil VII Olimpiadada birinchi marotaba o'qilgan.

Olimpiya qasamyodi – Olimpiada sportchilar qasamyodi Kuberten tomonidan ishlab chiqilgan va VII Olimpiya o'yinlarida (1920) amalga oshirildi. Shu o'rinda aytish lozimki, olimpiya o'yinlari hakamlari ham qasamyod qiladi. Bu esa 1968 yildan buyon amalda qo'llanib kelinmoqda.

Olimpiya gulkani – Gimn 1896 yilda yaratilgan. Kostas Palamos so'zi va Spiros Samar musiqasi bilan yaratilgan olimpiya gimni rasmiy ravishda 1957 yilda XOO tomonidan tasdiqlangan.

Olimpiya medallari va yoritqlari – oltin medal-kumushdan yasaliib, uning usti 6 g. oltin bilan qoplangan. Kumush medal esa 925 sifatidagi (proba) kumushdan tarkib topgan va bronza medal. Ular 1-, 2-, 3- o'rinlar uchun

beriladigan. Diplomalr (yorliq) 1-6 o'rinlardagi sportchilar va jamoalarga berilgan.

Olimpiya mukofotlari – orden va kuban. Ordenlar oltin, kumush va bronza bilan iborat bo'lib, olimpiya harakatiga qo'shgan ulkan hisslari va sport jamoalariga ega bo'lgan uchun rahbar shaxslarga, sportchilarga beriladi. Bu 1975 yilda tasdiqlangan. Olimpiya kubogi 1906 yilda tasdiqlanib, olimpiya sport jamoalariga katta yutuqlarga erishgan jamoalarga beriladi.

Olimpiya nishonlari (atributlar) – nishonlar (znachok), tangalar (manet) nishonlar (ramziy shakl), pikogrammlar va hokazo hisoblanadi. Bu nishonlar Olimpiya o'yinlarini o'tkazuvchi shahar va tashkiliy qo'mita tomonidan tayyorlanadi.

Yopirilganlardan ko'rishimiz mumkinki, qadimiy olimpiya o'yinlari bir qancha davlat va jamoat arboblari, shuningdek, dunyo mamlakatlarining xalqaro sport uyushmalari hamkorligi asosida qayta tiklandi va zamonaviy olimpiya o'yinlari nomini oldi.

Nazorat uchun savollar:

1. Olimpiya o'yinlarining xususiyatlari, sport turlari va ishtirokchilar faoliyatini tushirish.
2. Olimpiya o'yinlari timsollarini aytish va ularning ma'nolarini tushirish.
3. Olimpiya o'yinlarining qoidalarini, Olimpiya xartiyasi haqida gapirish.
4. Olimpiya o'yinlarining muvaffaqiyatli tashkil etilishida Per de Kubertenning yordamini tushirish.
5. Qadimiy va zamonaviy olimpiya o'yinlarining o'zaro farqini tushirish.

VII Bob. XOQning maqsadi, asosiy vazifalari, tashkiliy tuzilmasi

7.1. XOQning maqsadi va vazifalari

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi dunyo miqyosida Olimpiya harakatini boshqarishda, jahon bo'ylab sport o'yinlarini tashkil qilishda va shu orqali xalqlar o'rtasida tinchlik va do'stlik tamoyillarini qator toptirishda yuksak insonparvarlik faoliyatini amalga oshiradi. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOQ)Olimpiya harakatining Oliy rahbar organi bo'lib, yuqorida ta'kidlangandek, 1894 yil 23 iyunda fransuz jamoat arbobi Per de Kuberten tashabbusi bilan tashkil qilingan.

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi qarorgohi Lozanna (Shveysariya)da joylashgan. XOQning rasmiy tili - fransuz va ingliz tili. XOQning Oliy organi sessiya bo'lib, u har yili, Olimpiya yilida esa ikki marta chaqiriladi. Olimpiya kongresslari 8 yilda bir marta o'tkaziladi. XOQ ning ustav hujjati – Olimpiya xartiyasidir. XOQning Olimpiya xartiyasiga binoan asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- havaskorlik sporti asosi hisoblangan jismoniy va axloqiy sifatlarni rivojlantirishga yordam berish;
- yoshlarni sport yordamida o'zaro kelishuv va do'stlik ruhida tarbiyalash, shu orqali yangi hamda tinch dunyoni ko'rishga yordam berish;
- butun dunyoga Olimpiya tamoyillarini keng yoyish, xalqlar o'rtasida yaxshi niyat muhitini yaratish;
- jahon sportchilarini 4 yilda bir marta katta sport bayrami - Olimpiya o'yinlarida uchrashtirish.

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tomonidan e'tirof etilish Olimpiya harakatiga mansublik mezonini hisoblanadi. XOQ yozgi va qishki Olimpiya o'yinlarini o'tkazish, ular dasturlarini belgilash, olimpiya o'yinlarini muttasil takomillashtirish borish, shaharlarga Olimpiadalarni o'tkazish xuquqini berish masalalarini hal etadi, havaskorlik sportini rivojlantirishni rag'batlantiradi, turli mamlakatlar sportchilari o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlash choralari ko'tardi, milliy olimpiya qo'mitalari faoliyatini muvofiqlashtiradi, Olimpiadalar paytida xalqaro sport federatsiyalariga o'z sport turlari bo'yicha musobaqalar o'tkazilishini texnik nazorat qilish huquqini beradi, olimpiya harakatini rivojlantirishga rahbarlik qiladi.

XOQ Milliy olimpiya qo'mitalari va xalqaro federatsiyalarini tan olish to'g'risida qarorlar qabul qiladi, ular bilan qalin hamkorlikni amalga oshiradi.

7.2. XOQning tashkiliy tuzilmasi

XOQ o'ziga xos tashkiliy tuzilmaga ega bo'lib, undagi tuzilmalar o'z mas'uliyatiga yuklatilgan vazifalar bo'yicha faoliyat yuritadi. Sessiyalari orasida Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi kundalik faoliyatiga XOQ ijroiya qo'mitasi rahbarlik qiladi. Hozirgi kunda hozirgi paytda 15 kishidan (XOQ Prezidenti va to'rt nafar vice prezidenti, 10 nafar a'zo) iborat.

XOQning 1999 yil 11-12 dekabr kunlari bo'lib o'tgan 119 sessiyasida qabul qilingan qarorga muvofiq, Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tarkibida 113 nafar a'zo bo'lib, ularning 15 tasi xalqaro sport federatsiyalari yoki shu federatsiyalar vakillari, yana 15 nafari Milliy olimpiya qo'mitalari yoki shu federatsiyalar assosiasiyalari vakillari, yana 15 tasi Olimpiada mas'uliyatlarida ishtirok etayotgan yoki eng uzoq'i bilan to'rt yil avvalgi sessiyada o'yinlarda ishtirok etgan sportchilar, qolgan 70 nafari shaxsiy qarorga iborat bo'lishi shart. Bunda XOQning shaxsiy azolari orasida har bir mamlakatdan bittadan ortiq vakil bo'lishi mumkin emas. XOQ azolarining yoshi 18 yoshdan 70 yoshgacha chegaralab qo'yilgan.

2004 yildan etiboran XOQ azolari qayta saylanish xuquqi bilan 4 yil muddatga saylanadilar. Musobaqalarda ishtirok etayotgan sportchilar XOQ sessiyaga olimpiya o'yinlari vaqtida olimpiya qishlog'idagi olimpiadachilar kampaniyasiga saylanadi. Bunda yozgi Olimpiadalarda eng ko'p ovoz olgan 4 sportchi XOQ sessiyaga 8 yil, yana 4 nafar sportchi 4 yil, qishki Olimpiadalarda esa 2 sportchi 8 yil, yana 2 sportchi 4 yil muddatga saylanadilar. XOQ azoligiga qolgan 1 sportchi qolgan va sport turlari bo'yicha mutanosiblik bo'lishi maqsadida XOQ sessiya qo'mitasi tomonidan tavsiya etiladi.

XOQ Prezidenti endilikda 8 yil muddatga (shundan so'ng faqat bir marta 4 yil muddatga qayta saylanish xuquqi bilan) saylanadi. XOQ tizimida olimpiya qo'mitalari tashkil etish va ularni o'tkazish, Olimpiada dasturlari, Olimpiya sessiyalari, olimpiya o'yinlarida ishtirok etish uchun litsenziyalar berish doimiy mas'uliyat, shuningdek, g'oliblarni taqdirlash, madaniy dasturlar, moliyaviy, tibbiy masalalar bo'yicha, matbuot va boshqa xizmatlar mavjud.

XOQ shafefligi ostida Xalqaro Olimpiya Akademiyasi faoliyat yuritadi. Boshqa akademiyalar Milliy olimpiya qo'mitalari tomonidan ham tashkil etilgan. XOQ tarkibida Lozannadagi Olimpiya muzeyi ham bor.

XOQ 1969 yilda Milliy olimpiya qo'mitalari assosiasiyasi — MOQAmi tan olingan. 1997 yildan faoliyat olib borayotgan Xalqaro sport federatsiyalari Bosh Assosiasiyasi — XSFBA, huquqiy jihatdan to'la mustaqil, olimpiya o'yinlari sessiya tashkili boshli masalalarni hal etadigan Sport arbitraj sudi — SAS bilan qalin hamkorlik qiladi.

VIII Bob. Olimpiya Xartiyasi

8.1. Olimpiya xartiyasidagi e'g'u timsollar

Olimpiya xartiyasi Olimpiya harakatining Bosh qomusi desak xato qilmagan bo'lamiz. Uning yangi tahriri 1999 yil XOQ ning 101-sessiyasida qabul qilindi. U bir nechta bo'limlardan iborat. Birinchi bo'lim Olimpiya harakatining asosiy tamoyillariga bag'ishlangan, unda o'yinlarni o'tkazish sharafl davlatga emas, balki shaharga beriladi, chunki davlat - bu mamlakat, siyosat, shahar esasiyosatdan tashqari. Shu bilan birga, o'yinlarni tashkil qilish va o'tkazish shahar Olimpiya o'yinlari poytaxti joylashgan davlatning MOQga yuklatiladi. Milliy Olimpiya qo'mitalari XOQ bilan uzviy aloqada va bevosita uning rahbarligi ostida ish olib boradi hamda o'yinlarni tashkil qilish va o'tkazishda to'liq javobgarlikka ega bo'ladi.

Xartiyada ta'kidlanadiki, hamma ishlab topilgan mablag'lar faqat Olimpiya harakatini rivojlantirish, sportni rivojlantirishga, ya'ni insonlar tinchligi va salomatligi uchun yo'naltirilishi lozim. Olimpiya xartiyasida Olimpiya ramzlari, emblemlari, bayrog'i, Olimpiya mash'ali, ritualari mazmuni hamda ahamiyati yoritilgan. Zamonaviy Olimpiya o'yinlarining ramzi turli xil rangdagi beshta bir-biriga o'ralgan halqa tasvridan iborat. Bu halqalar beshta qit'a sportchilarining birdanligi va ularning uchrashuvi ma'nosini bildiradi. Xartiyada ularning joylashishini aniq belgilab berilgan: yuqoridagi uchta halqa chapdan o'ngga quyidagi tartibda keladi: ko'k, qora, qizil, pastdan esa sarig, yashil.

Olimpiya shiori: "Citius", "Altius", "Fortius" ya'ni (Tezroq, Balandroq, Kuchlir) zamonaviy olimpizm yo'nalishini aniq ifodalaydi. Har bir Milliy olimpiya qo'mitasi o'z emblemasiga ega, unda beshta o'ralgan halqa ushbu emblema asosini tashkil etadi. Masalan, O'zbekiston Respublikasi MOQ emblemasi - beshta Olimpiya halqasi va oq fonda Humo qushining tasviri - g'alaba hamda baxt ramzi tasvirlangan.

Olimpiya bayrog'i to'g'risidagi g'oya, boshqalari kabi, Per de Kubertenga tegishlidir. XOQ uni 1913 yilda tasdiqlagan. Bayrog 1916 yilda o'tkazilgan o'yinlarda ko'tarilishi lozim edi. Ma'lumki, birinchi jahon urishi tufayli o'yinlar o'tkazilmagan. Bayrog birinchi marta 1920 yilda Antverpenda (VII Olimpiada o'yinlari) ko'tarilgan. Olimpiya madhiyasi ham mavjud. 1912 yilda Per de Kubertenda ushbu ajoyib bayramning qadimgi vatandasi olimpiya mash'ali to'yqish fikri tug'iladi. Shunga ko'ra u 1928 yilda Amsterdamdagi IX o'yinlarda (1952 yilda Oslodagi qishki VI o'yinlarda) amalga oshirildi. Mash'ali tantanali ravishda yoqish marosimi Per de Kuberten tomonidan taklif qilingan. Bu marosim qadimgi Olimpiada, qadimgi Olimpiya o'yinlari Zevs ibodatxonasi xarobalarida bo'lib o'tadi. 1926 yildan boshlab Olimpiya mash'ali estafetasi o'tkaziladi.

32

Mash'ali yoqilgan joydan boshlab Olimpiya stadionidagi kunutun, har qanday ob-havo sharoitida ham mash'ali ko'taruvchilar tomonidan olib kelinadi. Olimpiya mash'ali bo'ylab oxirgi aylanish, oxirgi qadamlarni bosib o'tish o'yinlar o'tkazilgan davlatning eng taniqli sportchisiga topshiriladi. Sportchilar shaharlar va hukamlarning Olimpiya qasamyodi ham muqaddas marosimlar sifatiga kiradi. Ma'lumki, uning matni ham Per de Kubertentomonidan taqlif qilingan. Himmucha o'zgarishlarga uchragan holda unda shunday deyiladi: "Hamma sportchilar nomidan men qasamyod qilamanki, biz bu o'yinlarda o'yin qoidalarini hurmat va ularga amal qilgan holda haqiqiy sport ruhida, sport shuhrati hamda o'z jamoalarimiz sharafl uchun ishtirok etamiz".

Olimpiya qasamyodi birinchi bor 1920 yilda (Antverpen, VII o'yinlar) qasamyod Olimpiya o'yinlari hakamlarining qasamyodi 1968 yilda Mexikoda (XIX o'yinlar) Sohiq Ittifoq MOQ taklifiga binoan paydo bo'ldi. Unda shunday deyiladi: "Hamma hakamlar va rasmiy shaxslar nomidan qasamyod qilamanki, biz Olimpiya o'yinlari davomida biz o'z vazifalarimizni xolislik bilan, adolatli hurmat qilib va ularga amal qilgan holda haqiqiy sport ruhida bajarimiz".

Huquq ham faxr bilan qayd etishimiz kerakki, O'zbekiston Respublikasining Hukumat Prezidenti Islom Karimov 1996 yil 6 fevralda Oltin Olimpiya ordeni bilan taqdirlangan.

8.2. Olimpiya xartiyasining yangi tahrirdagi qoidalari

Olimpiya xartiyasining eng asosiy tamoyillariga (Xalqaro Olimpiya Komitetining 1999 yildagi 110- va 2000 yildagi 111-sessiyalarida kiritilgan o'zgarishlar bilan) muvofiq:

1. Olimpiya o'yinlari har to'rt yilda bir marta shaharlarda o'tkaziladi. Olimpiya o'yinlarini o'tkazishga nomzod shaharlar milliy olimpiya qo'mitalari tomonidan tavsiya etiladi. Olimpiya o'yinlarini o'tkazish huquqini faqat XOQ berishi mumkin.

2. Olimpiya o'yinlari barcha mamlakatlardagi havaskor sportchilarni halol va teng huquqli musobaqalarda birlashtiradi;

3. Mamlakatlar va alohida shaxslar irqiga, diniy va siyosiy qarashlariga qarab hech bir to'ntara kamситilishlarga yo'l qo'yilmaydi;

4. Olimpiya musobaqalari faqat O'yinlar poytaxti, deb tanlangan shaharlarda o'tkaziladi. MOQning maxsus ruxsati bilangina istisno tariqasida ayrim musobaqalarni boshqa shaharlarda o'tkazish mumkin;

- olimpiya o'yinlariga rahbarlikni XOQ amalga oshiradi, O'yinlar dasturidagi musobaqalar xalqaro sport federatsiyalari texnik rahbarligida o'tkaziladi;

- olimpiya o'yinlarining tantanali ochilishi va yopilishi belgilab qo'yilgan tartibda o'tkaziladi;

- olimpiya o'yinlari musobaqalari faqat sportning olimpiya turlari bo'yicha o'tkaziladi. Olimpiada musobaqalari dasturiga faqat XOQ o'zgartirishlar kiritishi mumkin;

- yozgi olimpiya o'yinlari ko'pi bilan 15 (tantanali ochilish kuni ham qo'shib hisoblanganda), qishki Olimpiadalar 10 kun mobaynida o'tkaziladi;

- olimpiya harakatining maqsadi - havaskor sportning do'stona maydonlardagi musobaqalarda e'gallanadigan jismoniy va axloqiy fazilatlarni rivojlantirishga hamda jahon yoshlarini har to'rt yilda bir marta buyuk sport bayramida birlashtirishga, bu bilan xalqaro ishonch va xolis niyatni qaratib topirish, yaxshiroq va totuvroq jahon hamjamiyati barpo etisha ko'maklashish;

- olimpiizmining maqsadi - inson qadr-qimmatini hurmat qilinishi to'g'risida g'amxo'rlik qiladigan erkin jamiyat barpo etilishiga ko'maklashishdir. Ana shu maqsadga erishish uchun olimpiya harakati tinchlikni himoya qilish bo'yicha faoliyatida o'zida mavjud inkoniyatlar doirasida mustaqil yoki boshqa tashkilotlar bilan hamkorlikda ish olib boradi;

- olimpiizm - jism, iroda va ong mukammalligini e'zozlaydigan hamda mutanosib yaxlitlikka mujassamlashtiradigan hayot falsafasidir. U sportni madaniyat va ta'lim bilan uyg'un birlashtiradigan, kuch-g'ayrat sarflashdan, ijodiy tiratning tarbiyaviy qimmatidan quvonch olish, asosiy umuminsoniy axloq tamoyillarini hurmat qilishga asoslangan turmush tarzini qaror toptirishga intiladi;

- milliy olimpiya qo'mitalari Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi bilan uzviy aloqada va uning rahbarligi ostida faoliyat olib boradilar, havaskorlar sportini qo'llab-quvvatlaydilar, sportning olimpiya turlari bo'yicha milliy federatsiyalar bilan qalin hamkorlikda ish olib boradilar;

- milliy olimpiya qo'mitalari o'z shaharlarida o'tkaziladigan olimpiada o'yinlarini tashkil qilish va ularni o'tkazish uchun shaxsan javobgardirlar;

- milliy olimpiya qo'mitalari olimpiya o'yinlarida ishtirok etish huquqiga e'galar. Bu huquqdan foydalanmaslik ularga nisbatan tegishli choralar ko'rinishiga olib kelishi mumkin;

- olimpiya o'yinlari g'oliblari va sovrindorlari oltin (kamida 6 gramm oltin qoplama bo'lgan kumush), kumush va bronza medallari (diametri kamida 60mm, qalindigi kamida 3 mm., sport turi ko'rsatilgan) bilan taqdirlanadilar. Shaxsiy va jamoa birinchiiliklarida 1-8-o'rinlarni e'gallaganlarga XOQ diplomlari topshiriladi;

olimpiya o'yinlaridagi musobaqalar milliy terma jamoalar o'trasida emas, balki sportchilar orasida o'tkaziladi;

olimpiya o'yinlarini o'tkazishdan tushgan mablag'lar olimpiya harakatini qo'llab-quvvatlash, sportni keng ommalashtirish maqsadlariga sarflanadi;

olimpiya o'yinlari dasturidagi musobaqalar o'tkazilayotgan sport turlari va zalfat ichki qismida reklamaga yo'l qo'yilmaydi;

sportchilar salomatligi holati ustidan hamda samarali doping nazoratini o'tkazish maqsadida ular uchun maxsus pasportlar joriy etiladi.

harbiylik, olimpiizm g'oyasi o'zidagi umuminsoniy tamoyillar, axloq-odob qadrlari bilan boshqartirishni oliy e'zgu maqsad atrofida birlashtirishga, do'stlik va tinchlikka chorlaydi. Shu bois ham qadimiy olimpiya o'yinlari asrlar osha keyingi avlodlarga yanada takomillashgan, zamonaviylashgan, sayqal topgan holda yetib kelmoqda.

Nazorat uchun savollar:

1. Per de Kuberten nima uchun zamonaviy olimpiizm va olimpiya Xartiyasi yaratilgan?

2. Olimpiya xartiyasidagi asosiy tamoyillar va qoidalarni ayting, ularning maqsadi nima?

3. Olimpiya xartiyasidagi e'zgu timsollarni ayting.

4. O'zbekiston Respublikasi MOQ emblemasi - beshta Olimpiya halqasi va ularning har biri qanday tasvirlangan? Shu bois ham qadimiy olimpiya o'yinlari asrlar osha keyingi avlodlarga yanada takomillashgan, zamonaviylashgan, sayqal topgan holda yetib kelmoqda.

IX Bob. Xalqaro sport birlashmalari

9.1. Xalqaro sport tashkilotlari

Dunyo mamlakatlarida sportni rivojlantirishga bo'lgan say-harakatlar natijasida sport birlashmalari tashkil etila boshlandi va bu o'z navbatida, xalqaro sport uyushmalari hamda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasini tashkil etishga sharoitlar yaratdi. Bu esa dunyo davlatlarida birin-ketin Milliy olimpiya qo'mitalari faoliyatini yo'lga qo'yish uchun munosib zamin bo'lib xizmat qildi. Bir so'z bilan aytganda, XOQ va jahon mamlakatlaridagi MOQlar faoliyatini takomillashtirishda respublikalardagi havaskor sportchilar uyushmalaridan tashqari sport turlari bo'yicha quyidagi tartibda keltirilgani kabi professional sportchilar xalqaro uyushmalari ham yetakchi ahamiyat kasb etdi:

№	Sport turlari	Birlashmalar atalishi	Tashkil bo'lgan yil
1.	Gimnastika	Xalqaro gimnastika federatsiyasi (FNIJ).	1881
2.	Greblya	Xalqaro greblya federatsiyasi (FIOA).	1892
3.	Konki	Xalqaro konkichilar ittifoqi (ISU).	1892
4.	Bouling	Xalqaro bowling sporti.	1895
5.	Velosiped	Xalqaro velosiped assotsiatsiyasi (USI).	1900
6.	Motosikl	Xalqaro motosikl federatsiyasi (FIM).	1904
7.	Avtomobil	Xalqaro avtomobil federatsiyasi (FIA).	1904
8.	Futbol	Xalqaro futbol federatsiyasi (FIFA).	1904
9.	Aviasiya	Xalqaro Aviasiya sporti federatsiyasi. (FAI).	1905
10.	Otish	Xalqaro otish sporti ittifoqi. (UIT).	1905
11.	Ovchilik	Xalqaro ovchilik federatsiyasi. (FTASK)	1907
12.	Yelkanli	Xalqaro yelkanisport ittifoqi. (YARLU)	1907
13.	Muz ustida xokkey	Xalqaromuzustidaxokkey ittifoqi. (IIXG).	1908
14.	Yengil atletika	Xalqaro yengil atletika federatsiyasi. (IAAF).	1912
15.	Kurash	Xalqaro kurashchilar federatsiyasi. (FILA).	1912
16.	Tennis	Xalqaro tennis federatsiyasi (ITF).	1912
17.	Qitichbozlik	Xalqaro qitichbozlik federatsiyasi	1913

18	Og'ir atletika	(FIVE). Xalqaro og'ir atletika federatsiyasi. (IVF).	1920
19	Ot	Xalqaro ot sporti federatsiyasi (FEI).	1921
20	Suv-motor	Xalqaro suv-motor sporti ittifoqi (UIM).	1922
21	Chim ustida xokkey	Xalqaro chim ustida xokkey federatsiyasi (F1X).	1924
22	Beysbol Bobeley	Xalqaro beysbol va bobeley federatsiyasi (FIBT).	1924
23	Suzish	Xalqaro suzish federatsiyasi (FINA).	1924
24	Chang'i	Xalqaro chang'i sporti federatsiyasi (FIS).	1924
25	Shaxmat	Xalqaro shaxmat federatsiyasi (FIDE).	1924
26	Radioxavaskor	Xalqaro radioxavaskor sporti (IARS).	1925
27	Stol tennis	Xalqaro stol tennis federatsiyasi (ITTF).	1926
28	Planerizm	Xalqaro planerizm tashkiloti (OSTTV).	1930
29	Kamondan otish	Xalqaro kamondan otish federatsiyasi. (FITA).	1931
30	Basketbol	Xalqaro basketbol federatsiyasi (FIBA).	1932
31	Alpinizm	Xalqaro alpinizm ittifoqi (UIAA).	1932
32	Badminton	Xalqaro badminton federatsiyasi (IBF).	1934
33	Regbi	Xalqaro regbi federatsiyasi (FIRA).	1934
34	Kulturizm	Xalqaro kulturizm sporti.	1945
35	Boks	Xalqaro boks federatsiyasi. (AIBA).	1946
36	Gandbol	Xalqaro gandbol federatsiyasi (IGF).	1946
37	Voleybol	Xalqaro voleybol federatsiyasi (FIVB).	1947
38	Suv chang'isi	Xalqaro suv chang'isi ittifoqi	1947
39	Shashka	Xalqaro shashka federatsiyasi. (FMD).	1947
40	Beshkurash va biatlon	Xalqaro beshkurash va biatlon ittifoqi (UIPMB).	1948
41	Softbol	Xalqaro softbol federatsiyasi (ISF).	1952
42	Baliq ovlash.	Xalqaro baliq ovlash federatsiyasi.	1952
43	To'pli xokkey	Xalqaro to'pli xokkey federatsiyasi (IBF).	1955
44	Dzyu-do	Xalqaro dzyu-do federatsiyasi. (FID).	1956

45	Chana	Xalqaro chana sporti federatsiyasi. (FIL).	1957
46	Sport raqsi	Xalqaro sport raqsi federatsiyasi.	1957
47	Suvosi	Xalqaro suv osi sporti konferensiyasi. (KMAS).	1969
48	Buer	Xalqaro buer assosiasiyasi. (IDNIYARA).	1963
49	Batut	Xalqaro batut federatsiyasi (ITB).	1964
50	Akrobatika	Xalqaro sport akrobatika federatsiyasi. (MFAA).	1973

Yuqoridagi jadvaldan ko'rish mumkin, XX asrning birinchi yarmida jismoniy madaniyat va sport ma'lum darajada rivoj topdi. Xalqaro sport federatsiyalari yo'lga tushib, ancha takomillashdi. Yangidan xalqaro sport uyushmalari tuzila boshlandi. Sport o'yinlari tobora mazmunan boyib bordi. Xalqaro sport musobaqalarining kalendar rejalarini ancha kengaytdi. Olimpiya o'yinlari yana tiklanib, davom etdi. Jahon va Yevropa miqyosida ba'zi bir sport turlari bo'yicha chempionatlarni o'tkazish davomiylik kasb etdi.

9.2. O'zbekiston Respublikasida sport turlari bo'yicha

Federatsiyalar va Assosiasiyalar

Mamlakatimizda sport va Olimpiya o'yinlarining rivojlanishi, albatta, mustaqillik ne'mat bilan chambarchas bog'liq. Yurtimiz istiqolga erishgach, Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov tomonidan professional va havaskor sportga siyosatimizning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaraldi. Prezidentimiz Bolalar sportiga shaxsan rahbarlik qilib, ushbu yo'nalishdagi jang'arlar faoliyatini takomillashtirishga kuyunchaklik bilan bosh-qosh bo'ldilar. Ular o'z ma'ruzalaridan birida: "Farzandlarimiz bizdan ko'ra kuchli, bilimli, dono va albatta baxtli bo'lishlari shart", -deganlarimiz yurtimiz yoshlarining ham jismonan, ham ma'nan sog'lom bo'lib voyaga yetishlarini nazarda tutgan edilar.

Shu asosda mustaqillik yillarida jismoniy tarbiya va sport sohasida olib borilgan islohotlar jarayonida ko'plab sport Federatsiyalari va Assosiasiyalar faoliyati tashkil etildi va yo'lga qo'yildi. Mazkur sport tashkilotlari o'z tarkibiga yosh, iqtidorli sportchi yoshlarni qamrab olib, o'zining tizimli faoliyatini yo'lga qo'ydi.

Ayni ezuq say-harakatlarning samarasi o'laroq, cheksiz faxr bilan aytilish mumkin, bugungi kunda yurtimiz sportchi yoshlari jahon sportida, olimpiya o'yinlarida peshadamlilik qilmoqdalar.

Hozirgi kunda respublikamizda Olimpiya sport turlari bo'yicha Dasturga kiritilgan va kiritilmagan Federatsiyalar hamda Assosiasiyalar faoliyat olib boradi. Ularning bosh maqsad-vazifasi yurtimiz yoshlarida jismoniy tarbiya va sport madaniyatini yuksaltirish, ularni kelajakda katta sportga yo'llash, ular orasidan respublika, jahon va olimpiya o'yinlari chempionlari yetishtirishdan iboradur.

Olimpiya sport turlari bo'yicha (Dasturga kiritilgan) Federatsiyalar va

Assosiasiyalar ro'yhati:

№	Sport turlari	Federatsiya va Assosiasiyalar nomlanishi	Tashkil etilgan yil
1.	Boks	O'zbekiston boks federatsiyasi	1992 y.
2.	Kurash	O'zbekiston sport kurashlari assosiasiyasi	1998 y.
3.	Velosport	O'zbekiston velosport federatsiyasi	1991 y.
4.	Dzyudo	O'zbekiston dzyudo federatsiyasi	1991 y.
5.	Gimnastika	O'zbekiston gimnastika federatsiyasi	2007 y.
6.	Baydarka va kanoe	O'zbekiston «rowing & canoe» (baydarka va kanoe) hamda slalomda eshkak slalomda eshkak eshish federatsiyasi	1992 y.
7.	Yengil atletika	O'zbekiston yengil atletika federatsiyasi	1992 y.
8.	Suzish	O'zbekiston suzish federatsiyasi	1992 y.
9.	O'q otish	O'zbekiston o'q otish federatsiyasi	1998 y.
10.	Taekvondo	O'zbekiston taekvondo (wti) assosiasiyasi	1992 y.
11.	Tennis	O'zbekiston tennis federatsiyasi	1999 y.
12.	Og'ir atletika	O'zbekiston og'ir atletika federatsiyasi	2001 y.
13.	Qitichbozlik	O'zbekiston qitichbozlik federatsiyasi	1992 y.
14.	Military paralimpiya	Military paralimpiya assosiasiyasi	2007 y.
15.	Futbol	O'zbekiston futbol federatsiyasi	1992 y.
16.	Regbi	O'zbekiston regbi federatsiyasi	2004 y.

**Olimpiya sport turlari bo'yicha (Dasturga kiritilmagan)
Federatsiyalar va Assosiasiyalar ro'yxati:**

№	Sport turlari	Federatsiya va Assosiasiyalar nomlanishi	Tashkil etilgan yil
1.	Basketbol	O'zbekiston basketbol federatsiyasi	1992 y.
2.	Badminton	O'zbekiston badminton federatsiyasi	2011 y.
3.	Voleybol	O'zbekiston voleybol federatsiyasi	1991 y.
4.	Gandbol	O'zbekiston gandbol federatsiyasi	1992 y.
5.	Beshkurash	O'zbekiston zamonaviy besh kurash federatsiyasi	1994 y.
6.	Kamondan o'tish	O'zbekiston kamondan o'tish federatsiyasi	2005 y.
7.	Qishki sport turlari	O'zbekiston qishki sport turlari assosiasiyasi	2010 y.
8.	O't sporti	O'zbekiston o't sporti federatsiyasi	1997 y.
9.	Stol tennis	O'zbekiston stol tennis federatsiyasi	1993 y.
10	Triatlon	O'zbekiston triatlon federatsiyasi	1996 y.
11.	Chim ustida xokkey	O'zbekiston chim ustida xokkey federatsiyasi	1994 y.

Yuqoridagilardan xulosa qilish joizki, jahon mamlakatlaridagi sport uyushmalarining faoliyati xalqaro sportning rivojlanishi, bu borada xalqaro sport federatsiyalarining tashkil topishiga qulay tarixiy shart-sharoit yaradi. Bu, o'z navbatida, Olimpiya harakatining yanada yuksalishiga keng yo'l ochdi. Albatta, bu jarayonda mustaqil O'zbekiston Respublikasi tomonidan olib borilgan jismoniy tarbiya va sport sohasidagi ishohotlar, yurtimizda tashkil etilib, faoliyati izchil yo'lga qo'yilgan sport Assosiasiyalari va Federatsiyalarining ham muhim o'rni va roli bor, desak xato qilmagan bo'lamiz.

Nazorat uchun savollar:

1. Xalqaro sport va Olimpiya harakatining vujudga kelish sabablarini izohlang.
2. Sport turlarining rivojlanishi, dunyo mamlakatlarida ular byo'icha ilk musobaqlarning o'tkazilishi yuzasidan ma'lumotlar bering.
3. Xalqaro sport uyushmalari va federatsiyalarni sanang, ular faoliyati haqida nimalarni bilasiz?
4. Yurtimizdagi qanday sport federatsiyalari va assosiasiyalarni bilasiz?
5. Yurtimizda Olimpiya dasturiga kiritilgan va kiritilmagan sport turlarini ayting.
6. Sportning qaysi turlariga qiziqasiz va nima uchun?

X. 1896-1936 YILLARDA O'TKAZILGAN OLIMPIYA

O'YINLARINING XUSUSIYATLARI

10.1. Afina, Parij, Sent-Luis, Stokgolmda olimpiada o'yinlarining o'tkazilish xususiyatlari

1896 yil 6-aprelda Afina shahrida ochildigan I Olimpiya o'yinlari 15-aprelda muvaffaqiyatli nihoyasiga yetdi. Biroq 1900 yil 14 may kuni Parijda boshlangan II Olimpiya o'yinlari dastlabki kabi tartibli kechmadi. Fransiya Milliy olimpiya qo'mitasi o'z zimmasiga O'yinlarni o'tkazish mas'uliyatini olgan bo'lsa-da, vatandoshi Per de Kubertendek tashabbuskorlik, fidoyilik, tashkilotchilik salohiyatini ko'rsatishda o'zini qiziq qilib qoldi. Hamma narsa Olimpiadani o'tkazish uchun talab qilinadigan mablag' yetishmasligiga borib taqaladi. Bunday vaziyatda XOQ Prezidenti II Olimpiada barbod bo'lmastigi uchun yagona imkoniyat – Parijda tashkil etiladigan Xalqaro ko'rgazmadan foydalanishni taklif etdi. YA'ni, uni ushbu ko'rgazma doirasida o'tkazishga qaror qilindi.

Shundan so'ngi voqealar mutlaqo kutilmagan tarzda kechdi. Olimpiya o'yinlarini o'tkazish Fransiya sport jamiyatlari uyushmasiga topshirildi. Uning rahbarlari zamonaviy olimpiya harakati asoschisi XOQ Prezidenti Per de Kubertenni amalda O'yinlarni o'tkazishda ishtirok etishdan chetlashtirdilar. Xalqaro ko'rgazma tashkilotchilari esa Olimpiada musobaqalarini tashkil etish uchun umid qilingan yordam qo'lini cho'zmadilar. O'sha kunlari Per de Kuberten o'z kundaligida o'kinch bilan: "jahonda olimpiya o'yinlariga befarq qaratiladigan bitta joy bor, bu joy – Parij", deya qayd etgan edi.

Haqiqatan ham, mazkur O'yinlar "Betartib Olimpiada" nomini oldi. Shuni aytish kifoyaki, Olimpiada musobaqalari besh oydan (!) ham ko'progga cho'zilib ketdi. O'yinlarning ochildishi 1900 yil 14-may kuni bo'lib o'tgan bo'lsa, yopiliishi 28-oktabrda o'tkazildi. Bellashuvlar sportga aloqadorligini tasavvur qilish qiyin bo'lgan – havo sharoitida parvozlardan tortib favqulodda hollarda insonni xavf-xatlardan qutqarish mashqlari kabi ko'prog tomoshalarga xos shakllarda ham o'tkazildi. Ammo tashkilotchilar yo'1 qo'ygan tartibsizliklarga qaramay, umuman olganda, Olimpiada ruhi barhayotligi yana bir karra isbotini topdi. O'yinlar dasturiga Afina olimpiadasi qo'shimcha sifatida suv polosi, golf, akademik ushda eshik eshish, ot sporti, ot polosi, regbi, kamondan o'tish, tennis bo'yicha musobaqalar kiritildi. Biroq Fransiya poytaxtida kurash va og'ir atletika bo'yicha musobaqalar o'tkazilmadi.

Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi Amerika Qo'shma Shatlari sportchilarining avvalgi olimpiadalardagi muvaffaqiyatlarini e'tiborga olgan holda ularga navbatdagi – uchinchi o'yinlarga mezbonlik qilish huquqini berdi.

Dastavval olimpiya o'yinlarini AQShning eng yirik shaharlaridan biri – Chikagoda o'tkazish rejalashtirilgan edi. Bu musobaqalarni tashkil etish uchun shahar ma'muriyati homiylardan 100 ming dollar to'plashga ham muvaffaq bo'ldi. Chikagoliklar Xalqaro Olimpiya Qo'mitasiga musobaqalar uchun sotilgan chiptalardan tushgan mablag'ning hammasini o'tkazib berishni ham va'da qilgandilar. Ammo Olimpiadani Sent-Luis shahrida o'tkazishga qaror qilindi. Chunki xuddi shu yerdalohon ko'rgazmasi o'tayotgan edi. Sent-Luisning O'yinlarga mezbonlik qilish da'vosini AQShning o'sha vaqtdagi Prezidenti Teodor Ruzvelt qo'llab-quvvatlagani hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ldi.

Bu safarqi Olimpiada o'yinlari ham Parijda bo'lganidek, jahon ko'rgazmasiga qo'shimcha bir tadbirga o'tshab qoldi. Sent-Luis Olimpiadasi 1904 yil 29-avgustda ochildi, sentabr oyi o'talarigacha davom etdi. Okean ortidagi bu shaharga kelish juda qimmatga tushishi sababli jahonning ko'pgina eng kuchli sportchilari musobaqalarda qatnasha olmadilar. AQShga, xususan, Yevropaning besh davlati – Angliya, Gresiya, Fransiya, Vengriya va Germaniyadan 53 nafar sportchi kela oldi, xolos.

Sent-Luis olimpiadasi ko'pincha "mahalliyashtirilgan o'yinlar" deb ataladi. Bunda gap faqat Olimpiadada ishtirok egan 625 nafar sportchi (shu jumladan, 8 ayol)ning 53 tasi AQSH sportchilari ekanligida emas. Bu yerda o'sha vaqtda o'tkazilgan ko'pgina mahalliy miqyosdagi, xususan, oliy o'quv yurtlari va maktablarda musobaqalarga olimpiya o'yinlarining tarkibiy qismi sifatida qaratilib, ularning g'oliblari Olimpiada chempionlari, deb e'lon qilinaverdi.

IV Olimpiada o'yinlari boshlanishiga bir yil qolganida uning o'tkazilishi xavf ostida qoldi. Holbuki, bu Olimpiadani o'tkazishga dastavval to'rt shahar – Berlin, London, Rim va Milan da'vogarlik qilgan edi. Germaniya Milliy olimpiya qo'mitasi o'z hukumatini tomonidan qo'llab-quvvatlamaganligi sababli Berlin shahri nomzodini qaytarib oldi. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi qolgan uch nomzoddan Rimni ma'qul topdi. Lekin Italiya Milliy olimpiya qo'mitasi ham bu musobaqalarni tashkil eta olmasligini ma'lum qildi. Bunga bu mamlakatdagi boshqa yirik shahar – Milanning nima uchun u emas, balki Rimning Olimpiada poytaxti e'tib tanlanishiga noroziligi sabab qilib ko'rsatildi.

Ana shunday juda murakkab vaziyatda London o'yinlarga mezbonlik qilish mas'uliyatini o'z zimmasiga oldi. Inglizlar atigi bir yil ichida olimpiya o'yinlari keng ko'lamda va muvaffaqiyatli o'tishi uchun hamma sharoitlarni muhayyo qilishga ulgurдилar.

Eng avvalo, shu qisqa davr ichida Olimpiada uchun maxsus, 100 ming tomoshabiniga mo'ljallangan "Uayt-siti" stadioni qurib bitkazildi. Aslida u yirik sport majmuasi edi. Stadion yonida suzish havzasi, kurash bo'yicha musobaqalar

o'tkazish uchun alohida zal, velopoygaga mo'ljallangan trek ham barpo etildi. Londondagi boshqa mavjud sport inshootlari ham tartibga keltirildi. IV olimpiya o'yinlari tashkili etilishi, ko'lami, sport natijalari bilan oldingilardan ancha ustunlik qildi deyish mumkin.

XX asr boshida Shveysiya sport keng ommalashgan mamlakat hisoblanardi. Shimoldagi davlat sportchilari dastlabki olimpiya o'yinlarida ham yaxshi natijalar ko'rsatgan edilar. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi navbatdagi V Olimpiada poytaxti sifatida Stokgolmni tanlaganida shvedlar quvonchining cheki yo'q edi. Tashkilotchilar O'yinlar har qachongidan ham muvaffaqiyatli o'tishi uchun puxta dasur ishlab chiqib, uni izchil amalga oshirdilar. Shvedlar o'z mamlakatlarida poytaxtda stadion, sportning ko'pgina turlari bo'yicha musobaqalar, boshqa ommaviy-madaniy tadbirlar o'tkazish imkonini beradigan yirik sport majmualari barpo etdilar. Stadionni hatto juda qisqa muddatda ot musobaqalari o'tkaziladigan o'tchoparga aylantirish imkoniyati ham ko'zda tutilgan edi. Stokgolmda ilk marotaba olimpiya o'yinlarining tantanali ochilishi va yopilish marosimlari o'tkazildi. 1912 yil 6 iyul kuni bu yerdagi Qirolik stadionini 32 ming tomoshabin to'ldirdi. Soat millari kunduz 11 ni ko'rsatishi bilan stadion minoralariga o'rnatilgan qo'ng'iroqlar hammayoqni jaranglatib yubordi. Ana shu tantanavor sadolar ostida bu yerga olimpiadachilar kirib kela boshladilar. V Olimpiada birinchi marta Misr, Lyuksemburg, Portugaliya, Serbiya, Yaponiya sportchilari ishtirok etdilar. Stokgolmga umuman 28 mamlakattan 2541 nafar, shu jumladan, 57 sportchi ayol keldi. To'rt davlat – Daniya, Norvegiya, Shveysiya va Rossiya O'yinlar dasturidan o'rin olgan sportning barcha turlari bo'yicha musobaqalarda ishtirok etdilar. 1912 yil 5 maydan 22 iyulgacha davom etgan (lekin suzish, zamonaviy beshkurash musobaqalari mart oyida, eshkak eshish va parus sporti bo'yicha musobaqalar O'yinlar yopilgandan so'ng o'tkazilgan) Olimpiada avvalgi O'yinlarda bo'lgani kabi yengil atletika bo'yicha musobaqalar markaziy o'rinni egalladi. Ular dasturiga birinchi marta 5000 va 10000 metrga yugurish, 10 kilometrta sportcha yurish, 8000 metrga kross, 4x100 va 4x400 metrga estafeta kiritildi va h.k.

VI Olimpiya o'yinlarini 1916 yil Berlinda o'tkazish rejalangan edi. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi bu haqda 1909 yildayoq qaror qabul qilgan edi. Ammo Gryunevaldagi yangi stadion olimpiadachilarni o'z bag'riga olish baxtiga muvassar bo'la olmadi. Stokgolm Olimpiadasi tugaganidan so'ng ikki yil o'tar-o'tmas birinchi jahon urushi boshlanib keldi.

Olimpiya o'yinlarini shaharlarda o'tkazilishi nuqta nazaridan qaratilganda, mezburiy mamlakatlar ulkan ustunlikka ega bo'lgan ko'p tadbirlarda ta'kidlanadi. Ammo xorijiy adabiyotlardan birida, xususan, sport tarixiga oid xalqaro

jurnalardan birida Stefan Petigreu va Daniel Reyx tomonidan e'lon qilingan maqolada musobaqa o'tgan va o'tmagan davlatlarning taqqoslanganligi, buning natijasida musobaqalar o'tgan davlatlarning imkoniyatlarining aslida yuqori ehtiyojli aniqlanganligi ta'kidlangan.

10.2. Aholining harbiy tayyorgarligida jismoniy tarbiya va sport vositasidan foydalanish

Birinchi jahon urushidan keyin xorijiy mamlakatlarda jismoniy tarbiyani to'g'ridan-to'g'ri keng miqyosda harbiylashtirish, ayrim mamlakatlarda esa fashistlashtirish boshlanib keldi. Masalan, Olmoniyada revanshist va agressiv doiralarda nemis harbiy imkoniyatlarini qayta tiklash rejalari ko'tarib chiqila boshladilar. Ular nemis yoshlarini jismoniy jihatdan baquvvat, «Buyuk Olmoniya»ni tiklashning hamda nemis militaristlarining «Olmoniya hammadan yuqori» degan eski chaqirig'ini amalga oshirishni to'la istaydigan qilib tarbiyalashga intildilar.

1920 yilda general Bergardi Olmoniyaning harbiy quvvatini qayta tiklash yo'lini ko'rsatib berdi. Uning rejasiga ko'ra, armiya zobitlar tarkibini tayyorlash darajasida ta'lim olgan va eng yangi texnika bilan qurollangan bo'lishi hamda bo'lg'usi ommaviy armiya zobitlar tarkibining negizini tashkil qilishi kerak edi. Oddiy askarlarni fuqaro gimnastikasi va sport tashkilotlarida tayyorlash va tarbiyalashni tavsiya etdi. Hukmron doiralarda tomonidan bu g'oya qo'llab-quvvatlandi hamda gimnastika va sport klublarining keng tarmoqlarini tashkil etish ishlari rag'batlantirila boshlandi.

1921 yildan boshlab Nemis gimnastika ittifoqi sport gimnastikasi, bir yil o'tishi bilan futbol, qo'l to'pi, baydarkada eshkak eshish, qitichbozlik, suzish va yengil atletikani tarqatqiy etira boshladi. Gimnastika ittifoqi sportning boshqa turlarini tarqatqiy etirishga intilishning sababi yoshlarni o'z saflariga iloji boricha ko'proq jalb etish va ularni olmon militarizmi ruhida tarbiyalash maqsadidan iborat edi.

1933 yilda fashizmning hokimiyat tepasiga kelishi olmon xalqining jismoniy tarbiyasi tarixida eng muhim davrning boshlanishi bo'ldi. Jismoniy tarbiya va sport ishlariga rahbarlik qilish ishlari imperiya sport komissari Chammer Ostenga topshirildi.

Sport komissari ishini juda ko'p sport tashkilotlarini markazlashtirishdan va sportning eng ko'p tarqalgan turlari bo'yicha 15 ta «unifikatsiyalashtirilgan» totalizator uyushmalarini tuzishdan boshladi. Bular viloyat, tuman va okrug bo'limlaridan iborat territorial prinsipda ko'rilgan umumolmon miqyosdagi

tarmoqli sport itifloqlari edi. Har bir itifloq tepasida milliy-sotsialistlar partiyasi a'zosi bo'lgan imperiya sport komissarining ishtirokida kishisi turardi.

Barcha 15 totalizator sport itifloqlari ishlarining asosiy mazmuni yoshlarni jismoniy jihatdan tarbiyalashni oshkora suratda harbiylashtirishdan iborat edi. Bu itifloqning dasturlarida aslaha-anjom bilan marsh qilish, to'siqlardan oshib yugurish, granata ulqutirish, otish, avtomotспорт, kombinasiyalashtirilgan ko'pkurash (yugurish, sakrash, o'tish, suzish va boshqa harbiy amaliy mashqlar asosiy o'rin egallagan.

Berlin jismoniy tarbiya oliy maktabi sport sohasidagi fashistlar g'oyalarining manbai edi. Fashistlar sport «fan»ning bu markazida sportda arylarining «ustunligi» inqiy nazariyasi ishlab chiqildi. Ularning qallob ideologlari, go'yo agressiya inson tabiatiga xos narsa, sportda esa agressiyaning namoyon bo'lishi, shuning uchun ham u millatning boshqa xalqlar ustidan hukmron bo'lishiga tayyorlashning muhim vositasi deb isbotlashga urindilar.

Akademik sport (sof sport turi) fashistlar Germaniyasida xalqaro sport maydonida Germaniya sharafiga himoya qiluvchi kichik bir guruh yoshlar uchun mo'ljallangan edi. Sportchilarning ko'pchiligi esa keskin ko'pol harbiy mashqqa duchor qilinardi. 1934 yildan boshlab Germaniyaning sport mashg'ulotlarida dala sporti (galendeshport) alohida o'rin egalladi. Uning vazifasi jangovar holat paytida dala sharoitlariga moslashish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat edi. Qo'llanmada shunday deb yozilgan: «Tabiatni unutilib qo'ygan shaharlik rekrut galendeshport tufayli u bilan qaytadan tanishishi kerak. Sport rekruti harbiy harakatlarning barcha turlari-saflarning orasi zich va saflarning orasi ochilgan holatlarni o'rganishi, u yurish, yugurishni bilishi, har qanday to'siqlardan o'ta olishi, karta, kompas, yulduzlar va boshqa mo'ljallarga qarab yo'l tuta olishi, eshitishi, ko'rishni mashq qilish, harbiy-topografiya bilimlarini egallashi lozim».

Fizika, biologiya, kimyo, matematika, tarix, jug'rofiya va chizmachilikka oid maktab dasturlari dala sporti uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar bilan to'ldirilgandi. Bu fanlarni o'qitadigan maktab o'qituvchilari uchun maxsus kurslar «xalq sport maktablari» ochib qo'yildi. Bu kurslarda uyar dala sporti bilan amalda tanishar va o'zlarini o'qitadigan fanlarni o'qituvchilarning harbiy tayyorgarlik ishiga bo'yundirishga o'rganar edilar.

1934 yilda fashistlar Germaniyasida uch darajali-bronza, kumush va oltin davlat sporti nishoni joriy qilindi. 18-35 yoshlardagi har bir erkak kishi belgilangan muddat ichida ana shu nishon uchun meyor topshirishi shart bo'lgan. Bronza nishonini olish uchun sport-rekrut maktabini va bir yillik galendeshport maktabini tamomlashi, 100 metrga yugurishi, uzunlikka sakrashi, gurzini yuqoriga o'tishi,

yulduz turtishi, 3000 metrga yugurishi, kichik kalitli mitiq o'tishi, 12,5 kg yuk bilan 25 km.gacha marsh bilan borishi, mo'ljalga granata ulqutirishi hamda galendeshport dasturi asosida sinov topshirishi kerak edi.

Fashistlar jismoniy tarbiya tizimi sivilizatsiyani, madaniyatni, boshqa xalqlarni, ya'ni millionlab kishilarning yostig'ini quritishning dahshatli mashinasini yaratishga bo'yundirilgan edi.

Fashistlar Italiyasida ham jismoniy tarbiya va sport ishlari keng ko'lamda harbiylashtirildi va fashistlashtirildi. 1922 yilda hokimiyat tepasiga kelgan Italiya fashizmining siyosati «Buyuk Italiya»ni tuzish uchun yangi imperialistik urushga tayyorlanishga qaratilgan.

Italiya maktab yoshidagi bolalar hamda yoshlarning jismoniy jihatdan o'sishi va ularga fashistlar tomonidan beriladigan tarbiya ishlariga maorif ministrligining jismoniy tarbiya departamenti va maxsus ijtimoiy tashkilot «Opera nasional Balilla» rahbarlik qildi.

«Balilla» asosan 8-13 yoshdagi o'g'il bolalarni birlashtirgandi. 1930 yilga kelib, uning saflarida qariyb 900 ming a'zosi bor edi. 14-18 yoshdagi o'smirlar «avagardist» tashkiloti tarkibiga kirdilar. 30-yillarda uning qariyb 400 ming a'zosi bo'lgan. 8-13 yoshlardagi qizlar (qariyb 250 ming qiz) «Pikkoi italiane» («Kichik yoshdagi italyan qizlar»), 14-18 yoshlardagi qizlar esa (qariyb 150 ming qiz) «Desnovane atalyane» («Yosh italyan qizlar») tashkilotlariga birlashtirildi.

«Balilla» tashkilotlarida yengil atletika, qilichbozlik, gimnastika, eshkak eshish va h.k. sport turlari keng qo'llanildi. Shu bilan bir qatorda har bir joyda geografik va iqlim sharoitlariga qarab, maxsus sport turlari – Alpda tog' chang'i sporti, dengiz bo'yicha suzish, yelkan sporti, daryolarda suzish, eshkak eshish, tekislikda ot sporti, hamma joyda sport o'yinlari (regbi, futbol, basketbol, voleybol) o'tish, velosiped sporti va sportning motori turlari ham tarqatib etirildi.

Sport va gimnastika klublarida, jamiyatlarida va itifloqlarda harbiy sport ishlari nihoyatda faollikda avj oldirildi. Bular sportning avtomobil, motosikl, aviatsiya, planer va parashyut turlari, qilichbozlik, kurash, boks, og'irlik ko'tarish va gimnastikani tarqatib etirishga katta ahamiyat berildi.

Yaponiyada jismoniy tarbiya va sport ishlari harbiylashtirish nihoyatda tez sur'atlar bilan olib borildi. Siyosati yangi bosqinchilik urushiga tayyorlanish vazifalariga buyundirilgan yapon imperialistlari ana shu maqsadlarda maktab sport va gimnastika tashkilotlaridan keng foydalandilar. O'quv yurtlari va sport tashkilotlari harbiy-jismoniy tarbiyaning, shovinistik va militaristik kayfiyatlarini tashviqot qilishning asosiy markazlari bo'lib qolgan edi.

1927 yilda hukumatning ko'rsatmasiga muvofiq Yaponiyaning o'quv yurtlariga o'quvchi yoshlarga harbiy ta'lim berishni kuchaytirish uchun zobitlarning katta bir guruhini yuborildi.

Yaponiya imperializmi harbiy mashinasining tarkibiy qismini astasekin aylanib ketgan sport tashkilotlari, skaut tashkilotlari, xristian yoshlari ittifoqi va sport uyushmalari o'quv yurtlariga kirmay qolgan 16-20 yashar yapon yoshlarini harbiy sharoitga muvofiqdirlashning asosiy vositalari bo'lib xizmat qildi.

Fransiya davlati ham yoshlarga harbiy jismoniy tarbiya berishdan nihoyatda manfaatdor edi. 1920 yilda Fransiya maktabgacha tarbiya yoshidagi va maktab yoshidagi bolalar jismoniy tarbiyasi to'g'risida qonun qabul qilindi. Harbiy vazirlik o'quv yurtlarida olib boriladigan jismoniy tarbiya va sport ishlari haqidagi qoidani tasdiqladi. Amorosning zamonaviylashtirilgan tabiiy-amaliy gimnastikasi hamda shved gimnastikasining ayrim mashqlari jismoniy tarbiyaning vosita va metodlariga asos qilib olindi.

1925 yilda Fransiya harbiy vazirlik bilan mustahkam aloqada bo'lgan yoshlarni jismoniy tarbiyalash bo'yicha Davlat sekretariati tuzilib, uning tashabbusi bilan 9000 maktab huzuriga o'quvchilarni harbiy ishlarga tayyorlovchi mustaqil surtida ishlaydigan sport va olish jamiyatlari tashkil etildi. Taxminan o'sha paytda Fransiya harbiy-ikki oy ichida past-baland yerlar sharoitida jismoniy mashqlarga o'rgatilar va elementar harbiy ta'lim olar edi.

Chexoslovakiya ham aholini harbiy-jismoniy jihatdan tarbiyalash «Sokol» tashkilotlari vositasida olib borildi. «Sokol» jamiyati rahbarlaridan biri Klingger shunday degan edi: «Sokol» o'z a'zolarining kazarmaga kirishidan oldinroq ulardan soldat yetishtirishga intiladi.

Angliya birinchi jahon urushi natijasida g'olib mamlakatlar qatoriga kirgan edi. Lekin bu hol uning iqtisodiy va siyosiy ahvolini mustahkamlamadi. Mamlakatda sport klublarining yakkaqil tugatildi, ularning eshigi mehnatkashlar uchun ochib qo'yildi. Bu klublarda sport ishlari qat'iy emas, balki yoshlarni harbiy-jismoniy jihatdan tayyorlash va ularni ideologik jihatdan tarbiyalash ishlari ham olib borildi. Xukumat urushqoq skautlar harakatiga katta yordam bera boshladi. Bu yosh avlodni ideologik va harbiy-jismoniy jihatdan tayyorlash ishlari maktabga yordamchi bir vosita edi.

B.Shou o'zining «Matfusailga qaytish» nomli pesasiga yozilgan muqaddimasida Angliya maktablaridagi tarbiyani juda aniq qilib hamda xaqqoniy tarzda xarakterlab bergan edi: «Imiyozli maktabda bolani turli yo'l bilan bema'nilikka, axloqsizlikka o'rgatildi, uni tekis daromad olishga asoslangan bizning jamiyatimiz moxiyatiga ko'ra aldaydilar, unga bema'nilik, dardabava vatanparvarlikka ishonch ruhi singdirildi, ammo uning olishga, otda chopishga,

jismoniy kuchini o'stirishga o'rgatish kerak bo'lganda, o'zining bu mashqlarning hammasini yaxshi, hatto iloji boricha a'lo darajada bajarishni chinakan istaydigan odamlardan eng malakali yordam va yo'l-yo'riq oladi, uni armiyada qobiliyatiga yaratish uchun, bomba tashlashga, takomilga yetgan pulemyotni ishlata bilishga o'rgatadi. Pirovardida xotirjamlik bilan nihoyatda aqlli va sinalgan insonparvar kishiga ham ishonib bo'lmaydigan vayronalik keltiruvchi vositalar maktabida insonparvarlik ruhida tarbiyalangan, ehtimol tabiatiga ko'ra pok, ammo tarbiya yordamida nodon, berahm, quruq olifalar va sportchilarga aylangan romantizm ruhida o'smirilar qo'lga topshirildi. Ular mushlatishni din yo'lidan borish, o'ldirishni esa erak kishining zaynati deb tushunadilar».

AQSH hukmron doiralari ham jismoniy tarbiyadan ularni harbiy ishlarga tayyorlash maqsadlarida keng foydalandilar. Amerika davlati ham maktab, o'rta va oliy o'quv yurtlari yordamida yoshlarni o'z ideologiyasi ruhida tarbiyaladi, ularni jahonga hokim bo'lish rejasini amalga oshirishga, «amerikacha yashashni» tashviqot qilishga tayyorladi. Amerika chekovi, harbiy boshqarma va juda ko'p yarim sport, yarim harbiy tashviqotlar, masalan, «Amerika legion» kabi tashkilot ham ana shu maqsadda ish olib bordi.

Amerika Qo'shma Shtatlarida maktab o'quvchilari jismoniy tarbiyasiga alohida ahamiyat berildi. Ko'pchilik shtatlarda o'quv yurtlaridagi jismoniy tarbiya huquqida maxsus qonunlar qabul qilindi. Bularda jismoniy tarbiyani mablag' bilan ta'minlash, o'qituvchi kadrlar tayyorlash va boshqa masalalar nazarda tutilgan edi. Jismoniy tarbiya umumiy tarbiya tizimining bir qismini aydana bordi. 1920 yili AQShning sport rahbarlari va universitetlardagi o'yinlar jamiyati qo'mitasi jismoniy tarbiya vazifalarini aniq ekan, uning muhim vazifasi yoshlarni ilomga ylik va intizomlilik ruhida hamkorlik qilish, o'z manfaatidan voz kechish ruhida va ularda Amerika jamiyati uchun zarur bo'lgan boshqa fazilatlarini tarbiyalab yetishtirishdan iborat deb ko'rsatildi.

AQSH da mehnatkashlarning keng ommasini harbiy-jismoniy jihatdan tayyorlash turli xarakterdagi ommaviy «mustaqil» tashkilotlar — ommaviy sport tomoshalarini assosiasiyasi, aktiv dam olish va fabrika-zavod klublari assosiasiyalari shakllarida amalga oshirildi.

10.3. 1936 yilgi Berlin olimpiadasidagi militarizm va fashizmga qarshi sport tashkilotlarining kurashi

XOQ XI Olimpiada o'yinlari uchun mezbonlikka Germaniya poytaxtini tanlagan edi. Bu qarorini tashkilot 1932 yilda qabul qilgan edi. 1933 yilda esa mamlakatda hokimiyat tepasiga fashistlar keldi.

XOQ Prezidenti Anri de Baye-Later Germaniya rahbariyatiga mezbonlar Olimpiya xartiyasiga qat'iy amal etishlari haqida kafolat berilishi yoki O'yinlarni o'tkazishdan o'zlarini ixtiyoriy ravishda voz kechishlari talabi bilan rasman murojaat etdi. Bu kafolalar berilganiga qaramasdan Gitter Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi a'zolari bo'lgan, Germaniyada yozgi va qishki olimpiadalarni o'tkazish tashkiliy qo'mitalariga boshchilik qilayotgan Teodor Lvold hamda Karl Ritter fon Xaltni vazifalaridan bo'shatib, ularni sport ishlari bo'yicha davlat direktori etib tayinlangan G.Osten bilan almashitishga qaror qildi. Baye-Latur Germaniyaga Olimpiadani o'tkazish sharafti bu davlatning XOQda ana shu vakillari bo'lganliklarini ham hisobga olgan holda berilganligi, agar ular vazifalaridan chetlatilsa, nemislar mezbonlik qilish huquqidan mahrum etilishlarini rasmiy bayon etishiga to'g'ri keldi. Bu qat'iyat oldida Gitter yon boshiga majbur bo'ldi.

Jahon jamoachiligi bosimi ostida XOQ Germaniya tomonidan Olimpiadada sportchilariga nisbatan biror kamsitilishlarga yo'l qo'yilmastigini to'g'risidagi aniq-ravshan kafolatlarni ham talab etdi. Chunki bu paytga kelib, turli sabablarga ko'ra, yahudiy millatiga mansub sportchilarning Olimpiadada ishtirok etishlariga yo'l qo'yimalikka qaratilgan urinishlar boshlab yuborilgan edi.

Ma'murlar XOQ Olimpiadani boshqa joyda o'tkazish to'g'risida qaror qabul qilishi, oqibatda sarf etilayotgan juda katta mablag' zo'yr keishi mumkinligidan xavfsizlab, tishni-tishga qo'yib bo'linsa ham, o'z tamoyillari va g'oyalaridan vaqtincha chekinishga majbur bo'ldilar. Germaniya Ichki ishlar vazirligi topshirig'iga muvofiq Tashkiliy qo'mita vakillari Xalqaro olimpiada Qo'mitasining 1933 yil Venada bo'lib o'tgan sessiyasida barcha yahudiy sportchilarning hech bir cheklashlarsiz O'yinlarda ishtirok etishlari ta'minlanishi haqida bayonot berdilar.

Germaniya rahbariyatining bu kafolatlari va va'dalariga qaramasdan 1936 yil iyun oyida Parijda Fransiya, Ispaniya, AQSH, Angliya, Chekoslovakiya, Belgiya, Shveysiya, Shveysariya, Daniya, Gollandiya va boshqa mamlakatlar vakillari ishtirokida "Olimpiya g'oyalarini himoya qilish a'jurnami" o'tkazildi. Uning qatnashchilari XI Olimpiya o'yinlarini fashistlar Germaniyasida o'tkazish Olimpiya tamoyillariga zid ekanligi haqida yakdillik fikr bildirishdi va olimpiya o'yinlarini Barselonada o'tkazish (Ispaniyaning bu shahri ham o'n birinchi Olimpiada mezboni bo'lishga nomzod edi) tashabbusini ilgari surdilar.

1936 yil iyulda Barselonaga sport delegatsiyasi kela boshladi. Faqat 1936 yil 18 iyulda Ispaniyada fuqarolar urushining boshlanib ketganligi bu yerda O'yinlarni o'tkazish imkonini bermadi.

Fashistlar Berlin olimpiadasida o'z makrularini isbotlash — oliy irq ustunligini namoyish etish maqsadini ko'zlab musobaqalarda faqat o'z

sportchilarning g'alaba qozonishi uchun barcha chora-tadbirlarni ko'rdilar. Shuning uchun XOQ tomonidan olimpiya harakatining 60 yilligiga bag'ishlab chiqarilgan risolada "Bu O'yinlarda militarizm va nasizizm kuchli ruhi hukmron edi", -deb ta'kidlanadi.

Navbatdagi — 1940 yilgi qishki Olimpiadani ham Germaniyaning Garmen-Pontenkirxen shahrida o'tkazish rejalashtirilgan edi. Ammo Germaniyaning Xalqaro Olimpiya Qo'mitasidagi vakili Karl Ritter fon Xaltdon 1939 yil 22 noyabrda XOQ Prezidenti Anri de Baye-Laturga yo'llagan nomasida Germaniya 1940 yilgi qishki Olimpiadani o'tkazish yuzasidan avvalgi taklifini qaytarib olishini ma'lum qildi. Bu vaqtda ikkinchi jahon urushi boshlanib ketgan edi...

Ikkinchi jahon urushi sababi 1940 va 1944 yillarda o'tkazilishi mo'ljallangan XII va XIII olimpiya o'yinlari barbod bo'ldi.

Urush olimpiya harakati uchun ham og'ir sinov bo'ldi. XOQ Prezidenti Anri de Baye-Latur fashistlar Germaniyasi tomonidan bosib olingan hududda bo'lganligi sababi uning Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi boshqa a'zolari bilan aloqasi uzilib qoldi. Shuning uchun XOQ faoliyatini yo'lga qo'yish vatani betaraf Shveysiya bo'lgan Yuxannes Edstren zimmasiga tushdi.

Yugoriagilardan ma'lum bo'ladiki, fashizmining vayronkor makurasi hatto jismoniy tabiyya va sportdan ham o'z maqsadi yo'lida foydalanoqchi, dunyo xalqlarini o'ziga qaram qilmoqchi bo'ldi. Bu esa natijada xalqlarning do'stligi va tinchligiga, balki an'anaviy tarzda qayta yo'lga qo'yilib, tobora jonlantirib borayotgan Olimpiya o'yinlarining taqdiriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Biroq shuncha qiyinchiliklarga qaramay Olimpiya harakatining fidoyilari ushbu e'zgu an'anani yanada keng targ'ib etish yo'llarini izladilar va o'z e'zgu g'oyalarini jahon bo'ylab faol e'tirof etdilar.

Nazorat uchun savollar:

1. Nima uchun 1900 yil 14 may kuni Parijda boshlangan II Olimpiya o'yinlari dastlabkisi kabi tartibli kechmadi?
2. Nima sababdan Per de Kuberten o'z kundaligida o'kinch bilan: "Jahonda olimpiya o'yinlariga befarq qaraladigan bitta joy bor, bu joy — Parij", -deya qayd etgan edi?
3. «Balilla» qanday tayyorgarlik jarayonini nazarda tutardi? U kimlarga tegishli edi? Uning saflarida kimlar bor edi?
4. Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tomonidan olimpiya harakatining 60 yilligiga bag'ishlab chiqarilgan risolada "Bu O'yinlarda militarizm va nasizizm kuchli ruhi hukmron edi", -deb ta'kidlanishi sababini tushuntiring.
5. Nima uchun XOQ Prezidenti Anri de Baye-Laturning Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi boshqa a'zolari bilan aloqasi uzilib qoldi? Sabablarini izohlang.

XI BOB. O'ZBEKISTONDA OLIMPIYA HARAKATINING RIVOJLANISHI

11.1. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi va jismoniy tarbiya hamda sportning yangi bosqichi

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan keyin ma'naviy qadriyatlar, milliy urf-odat va an'analari qayta tiklandi. Bu esa jismoniy tarbiya va sport sohasida yangi sahifa ochdi. Respublika jismoniy tarbiya va sport ommaviyligini ko'tarish, jismoniy madaniyat harakatini rivojlantirish, xalq milliy o'yinlarini qayta tiklash, sog'lom turmush tarzini shaqllantirish, zamonaviy sport turlari bo'yicha iqtidorli sportchilarni tayyorlash va tanlash, ularning sport mahoratlari oshirish ishlari bo'yicha ilmiy-nazariy anjumanlar o'tkazildi.

Xalqimizning azaliy qadriyati, sevimli bayrami hisoblanish Navro'z bayramining xalqimizga qaytarib berilishi mamlatkat tarixida katta voqea bo'ldi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoniya ko'ra mamlatkatimizda Navro'z har yili 21 mart – umumxalq bayrami sifatida nishonlanadigan bo'ldi.

Mustaqillik yillarida O'zbekistonning jahon sahnasiga chiqishida, dunyoga tanilishida sport jabhasi asosiy vositalardan biri bo'lib xizmat qilmoqda. Jahon miqyosida o'tkazilayotgan turli xalqaro musobaqalarda sportchilarniz erishayotgan muvaffaqiyatlar dunyo xalqlarining nigohini O'zbekistonga qaratmoqda. Albatta, bu salohiyatni saqlash, qolaversa, imkon qadar oshirish lozimligini hisobga oladigan bo'lsak, sportchilarni tayyorlaydigan kadrlarni, zaxiradagi o'rindosarlarni, ular uchun moddiy texnik bazani jahon talablari darajasida tayyorlash va kengaytirish, tibbiy-pedagogik nazoratni yo'lga qo'yish, milliy sport turlarini rivojlantirish, yirik sport inshootlarini bunyod etish nihoyada dolzarb muammolardir.

E'tirof etish kerakki, mustaqil O'zbekistonning madaniyati va sportini yanada rivojlantirishga asos bo'luvchi eng muhim tadbirlardan biri bu – O'zbekiston Respublikasining "jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi qonunining qabul qilinishidir (1992 yil 14 yanvar, 2000 yil 26 may, 2015 yil 4 sentabr yangi tahrir). Mazkur qonun aholining sog'lig'ini mustahkamlash, ularning jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanishlariga shart-sharoitlar yaratib berishni kafollikka olishi bilan yanada ahamiyatli hisoblanadi. Shu bilan birga, qonunda yana "Maktabgacha bolalar tarbiya muassasalari va o'quv yurtlari har yili kamida bir marta maktabgacha yoshdagi bolalarning hamda o'quvchi-yoshlarning jismoniy tayyorgarlik darajasini ko'rikdan o'tkazadilar. Umumta'lim maktablari, boshqa o'quv yurtlarida jismoniy tarbiya bo'yicha imtihonlar o'tkaziladi", deb

ko'rsatilgan. Bu esa o'quvchi-yoshlarning salomatligini mustahkamlash, jismoniy kamolotini oshirish, ularni mehnat va mudofaa ishlarga layoqatli kishilar qilib yetishtirishga qaratilganidir. Bu imkoniyat va tadbirlarni har bir o'quvchi-yoshlar o'z tafakkurlari bilan tushunishlari, mustaqil O'zbekistonning istiqboliga hissa qo'shish uchun bor imkoniyatlarni ishga solib, o'z burchlarini ado qilishlari kerak. Ma'lumki, Respublika Oliy majlis sessiyasida "Ta'lim to'g'risida"gi qonun (1992 yil iyul, yangi tahrir 1997) qabul qilib, unda ta'lim oluvchilarning salomatligini muhofaza qilish va mustahkamlashni kafolatlovchi shart-sharoitlar yaratish, o'qish, mehnat qilish, dam olish uchun ta'lim muassasalari mas'uldir deyilgan. Bu ikki qonunning mazmun va mohiyati o'zaro mujassamlanib, jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga qaratilganidir.

Mustaqillik yillarida o'z mazmun-mohiyatiga ko'ra izchil va faol olib borilgan jismoniy tarbiya va sport sohasidagi oqilona islohotlar sababli yurtimizda sportning bir necha turlari bo'yicha jahon, osiyo va olimpiya musobaqalari g'olblari yetishib chiqdilar.

Xususan, 1993 yildan boshlab milliy kurash bo'yicha Amur Temur, At-Termiziy, Bahoviddin Naqshband, Pahlavon Mahmud, Mirzo Bobur xotirasiga bag'ishlab xalqaro turnirlar o'tkaziladigan bo'ldi.

1994 yil may va iyun oylarida Tennis bo'yicha "Prezident kubogi" bo'yicha xalqaro musobaqa o'tkazildi. Shu yili aprel va may oylarida Tennis bo'yicha "Buyuk ipak yo'li-stellit" xalqaro turniri bo'lib o'tdi. Turnir g'olibi Gerald Mendl (Avstriya) bo'ldi. O'zbekistonlik Temur G'aniyev, Oleg Ogorodnikovlar ikkinchi va uchinchi o'rinni egalladilar.

1995 yil 3-8 sentabr kunlari Markaziy Osiyo Respublikalarining I-sport o'yinlari bo'lib o'tdi. Unda Xalqaro Olimpiya qo'mitasining prezidenti Xuan Antonio Samaranch va boshqa ko'pgina xalqaro sport tashkilotlarining vakillari ishtirok etishdi. "Dinamo" tennis kortida final uchrashuvda Qozog'istonlik qizlar T.Babina va I.Salyutinalar, Toshkentlik T.Nikitina va S.Sinisinalar bilan kuch sinashdilar. Qozog'istonliklar g'olib bo'lishdi. Shaxsiy hukmlarda S.Sinisina va V.Kusenkolar (Toshkent) oltin medal sohibi bo'ldilar.

"Alpomish" sport saroyda og'ir atletikachilar musobaqasida V.Yanskiy, B.Nurilloyev - oltin, A.Sheyakov, SH.Shahnozovlar - kumush va bronza medallari sohibi bo'ldilar. Grek-Rim kurashi bo'yicha D.Karshukov, SH.Xudoyberdiyev, A.Xudoyberdiyev va SH.Qo'ziyevlar oltin medal sovrindorlari bo'lishdi. Erkin kurashda SH.Yo'ldoshev, R.Isaxonov, B.Budayev, R.Xintaygov va T.Dilsozlar oltin medal sohibiga aylanishdi.

Albatta, bu kabi xalqaro musobaqalarda yurtdoshlarimiz erishgan yuksak natijalarga ko'plab misollar keltirishimiz mumkin. Haqiqiy sportchi ko'proq

g'alabani emas, balki g'alabaga olib boruvchi yo'lni izlaydi. Ayni haqiqatni teran anglagan davlatimiz rahbariyati tomonidan yurtimizda uluksiz ta'lim tizimida o'ziga xos milliy an'ana-"Umid nihollari", "Barkamol avlod", "Universiada" kabi sport musobaqalari yo'lga qo'yildi. Bu o'yinlar, o'z navbatida, yurtimiz yoshlarini chinakam ma'noda xalqaro musobaqalar va olimpiya o'yinlariga tayyorlab bormoqda. Qolaversa, mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan sport federatsiyalari, assotsiatsiyalar hamda uyushmalar sportchilarimiz orasidano'zbekiston respublika, jahon, Osiyo va Olimpiya chempionlarini yetishtirish uchun astoydil say-harakat ko'rsatmoqda.

11.2. Bolalar sportining rivojlanishi, yangi sport obektlarining barpo etilishi

Ma'lumki, jismoniy tarbiya va sportni yuksaltirishda bolalar sporti o'z mazmuniga ko'ra, ustuvor omillardan bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli ham O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan 2002 yilda O'zbekiston Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi tashkil etildi. Jamg'arma tashkil topgan kundan buyon yurtimizda bolalar sportini ommalashtirish, iqtidori o'quvchilarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, zamonaviy sport inshootlarini qurish va ularni jihozlash borasida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

Raqamlarga to'xtaladigan bo'lsak, jamg'arma tomonidan 2003-2015 yillar mobaynida jami 2205 ta inshoot, shundan 1922 ta sport inshootlari, 283 ta bolalar musiq va san'at maktablari qurib foydalanishga topshirildi. 2016 yilda 2004-2015 yillarda foydalanishga topshirilgan sport inshootlari va umumta'lim maktablarining sport zallarini qayta jihozlash bo'yicha manzilli dasturga kiritilgan 212 ta sport inshootlari va 6892 ta umumta'lim maktablarining sport zallari 28,3 mlrd so'mlik 93 nomdagi sport anjomlari bilan jihozlanadi. Jamg'arma faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri bu iqtidori o'quvchilarni qo'llab-quvvatlash, ularning nufuzli xalqaro sport musobaqalarida ishtirokini ta'minlashdir. O'tgan 2003-2015 yillar mobaynida jamg'arma tomonidan sportchi yoshlarimizning AQSH, Germaniya, Avstriya, Italiya, Ispaniya va boshqa qator xorijiy davlatlarda o'tkazilgan nufuzli xalqaro sport musobaqalarida sportning 20 dan ortiq turi bo'yicha (dzyudo, taekvondo VTF, stol tenisi, shaxmat, shashka, yengil atletika, sport akrobatikasi, sport gimnastikasi, badiiy gimnastika, suzish, suv polosi, gandal, basketbol, yunon-run va erkin kurash, futbol, boks) ishtiroki ta'minlandi. Ular mazkur musobaqalarda jami 1886 ta medal, shundan 716 ta oltin, 534 ta kumush va 636 ta bronza medallariga sazovor bo'lishdi.

Barcha sport majmualari zamonaviy sport inventarlari va malakali murabbiylar bilan ta'minlanayotgani tufayli respublikamizda bolalarni sportga jalb qilish qamrovi kengayib bormoqda. Bugun mamlakatimizda 2,6 milliondan ortiq bola sportning 30 dan ziyod turi bilan muntazam shug'ullanmoqda.

Shuningdek, Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi bolalar va o'smirlar sport maktablari xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish markazi tashkil etilib, undagi kasbiy mahorat va uslubiy madaniyatni oshirish kurslariga 5 yilda bir marotaba to'liq jalb etiladiganlar soni jami 10966 nafarni tashkil qiladi. Ushbu qisqa muddatli o'quv kurslarida murabbiylar 144 soatlik malaka oshirish o'quv rejalari bo'yicha tahsil olib, o'z malakalarini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Qisqa satrilarda:

- 2015 yilgi taqvim rejasiga asosan 24 ta davlatdan iborat chet mamlakatlarda bo'lib o'tgan 53 ta xalqaro sport musobaqalarida sportning 27 turida 479 nafar (166 nafar qizlar) o'quvchi-yoshlar ishtirok etib jami 314 ta medal (140 ta oltin, 83 ta kumush, 91 ta bronza) qo'lga kiritishdi;
- 2016-2020 yillar davomida har bir viloyat markazida va Toshkent shahrida 14 ta yangi ixtisoslashtirilgan oliy mahorat sport maktablari tashkil etish rejalashtirilgan;
- 2015-2020 yillar davomida umumta'lim maktablari uchun qo'shimcha ravishda 1706 tasport zali quriladi;
- 2016-2020 yillar davomida har bir viloyat markazida va Toshkent shahrida 14 ta yangi ixtisoslashtirilgan oliy mahorat sport maktabi tashkil etish rejalashtirilgan;
- 2016-2020 yillarda har bir tumanda kamida bitta zamonaviy, zarur uskunar bilan jihozlangan 225 tabolalar-o'smirlar maktablari tashkil etiladi;
- 2016-2020 yillarda viloyat markazlarida sportning 4 yo'nalishi bo'yicha 56 ta ixtisoslashtirilgan bolalar-o'smirlar sport maktablari tashkil etiladi;
- 2016-2020 yillarda barcha dahlalarda sport zonalarini (ko'cha trenajarlari, basketbol haqasi, futbol uchun mini-maydon va b.) o'z ichiga oluvchi bolalar maydonchalarini qurish dasturi davom ettiriladi va h.k.

Nazorat uchun savollar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2002 yil 24 oktabrdagi PF-3154-sonli "O'zbekistonda bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasini tuzish" to'g'risidagi Farmoni haqida gapiring.
2. O'zbekistonda bolalar sportini rivojlantirish yuzasidan erishilgan yutuqlarga misollar keltiring.
3. Mustaqillik yillarida hamyurlarimizning olimpiada o'yinlaridagi ishtirokiga baho bering.
5. 2016-2020 yillarda yurtimizda bolalar sporti bo'yicha qanday inqiyodkorlik ishlari amalga oshiriladi?

XII BOB. OLIMPIYA MADANIYATI QADRIYATLARI

12.1. Lozannada birinchi Olimpiya muzeyining ochilishi.

1993 yil 23 iyunda XOQ Prezidenti Xuan Antonio Samaranch tashabbusi bilan Lozannada birinchi Olimpiya muzeyi ochildi. Ikki yil o'tgach, Olimpiya muzeyi "Yevropa muzeyi" unvonini oldi. U dunyodagi eng katta Olimpiya sport muzeyi hisoblanadi. Unda sport inshootlari va Olimpiya harakati bilan bog'liq san'at asarlari bo'lib, 10 mingdan ziyod eksponat bor. Muzeyda vaqinchalik va doimiy ko'rgazmalar o'tkazib boriladi. Muzeyda sport mavzusiga oid ko'plab haykallar bo'lib, muzey chiroyli istirohat bog'iga tutashib ketgan.

Muzey jahon sayyohlari, olimpiya harakati bilan qiziquvchilarning gavjum ekskursiya markaziga aylangan.

12.2. O'zbekiston Olimpiya shon-shuhrati muzeyining tashkil etilishi

Mamlakatimiz sportining ko'zgusi hisoblangan «Olimpiya shon-shuhrati» muzeyi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1996 yil 14-avgustdagi 284-sonli qarori bilan tashkil etilgan.

Muzeyning tantanali ochilish marosimi 1996 yil 1-sentabrda o'tkazilib, unda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov va Xalqaro Olimpiya qo'mitasining o'sha paytdagi prezidenti Xuan Antonio Samaranch ishtirok etishgan.

O'zbekiston «Olimpiya shon-shuhrati» muzeyi Olimpizm qadriyatlarini hamda «halol o'yin» tamoyillarini targ'ib qilishda, O'zbekiston sportchilarining olamshumul g'alabalari va mamlakatimizda Olimpiya harakatini rivojlantirish tarixi to'g'risida keng jamoatchilikni boxabar qilishda muhim o'rin egallaydi.

Muzeyda Vatanimiz sportchilarining Olimpiya o'yinlari hamda xalqaro miqyosda o'tkaziladigan nufuzli musobaqalarda qo'lga kiritgan g'alabalarini o'zida aks ettiruvchi turli mavzudagi ekspozitsiyalar mavjud bo'lib, unda ko'rgazmali tadbirlar doimiy ravishda tashkil etiladi.

O'zbekiston Olimpiya shon-shuhrati muzeyida 2000dan ortiq eksponat o'rin egallagan va shundan mingdan ortig'i doimiy ekspozitsiyaga qo'yilgan. Muzeyda medallar, kuboklar, mayoqlar, pochta markalari, sport anjomlari va kiyim-kechaklari ko'p miqdorda ko'rgazmaga qo'yilgan.

Olimpiya shon-shuhrati muzeyi to'g'risida NIZOM

1. UMUMIY QOIDALAR

1. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1996 yil 14 avgustdagi 284-son qaroriga muvofiq tashkil etilgan.

2. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Majlisining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoqlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlari, O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi hay'ati qarorlari va qo'mita buyruqlari, mazkur Nizom va boshqa normativ hujjatlarga amal qiladi.

Olimpiya shon-shuhrati muzeyi madaniy-ma'rifiy faoliyatining asosiy yo'nalishlari O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi tomonidan belgilanadi va Olimpiya shon-shuhrati muzeyi ilmiy kengashida tasdiqlanadi.

Olimpiya shon-shuhrati muzeyining madaniy-ma'rifiy va moddiy-texnik negizi mavjud tarixiy jismoniy tarbiya va sport materiallari, yodgorliklar, binolar va sport inshootlarini o'z ichiga oladi.

3. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi o'z faoliyatini ishlab chiqilgan yillik hisoboti ish rejalarini asosida amalga oshiradi.

4. Olimpiya shon-shuhrati muzeyining moliyaviy mablag'lari: respublika byudjetidan ajratmalar;

Milliy Olimpiya qo'mitasi tomonidan ajratilgan mablag'lar;

tashkilotlar, muassasalar, firmalar, jismoniy tarbiya va sport tashkilotlari, jamoat birlashmalari, shuningdek alohida jismoniy shaxslarning beg'araz xayriya mablag'lari;

o'z moliya-xo'jalik faoliyatidan olingan daromadlar hisobiga shakllanadi.

II. MADANIY-MA'RIFIY VA TASHKILOTCHILIK FAOLIYATI

5. Quyidagilar Olimpiya shon-shuhrati muzeyining asosiy vazifalari hisoblanadi:

jismoniy tarbiya va sport, Olimpiya o'yinlari tarixini, O'zbekiston sportchilarining zamonaviy Olimpiya harakatini rivojlantirishdagi hissasini o'rganish, shuningdek tarixiy materiallar, medallar, olimpiya timsoli tushirilgan znachoklar, pochta markalari kolleksiyalari, mashhur sportchilarning sport kiyimlari va shaxsiy anjomlarini va shu kabilarni to'plash;

sporting milliy turlari va xalq o'yinlariga oid tarixiy yodgorliklarni yig'ish va o'rganish, muzeyda o'zbek xalqining jismoniy tarbiya va sporti tarixini yorituvchi doimiy va vaqinchalik ekspozitsiyalar tashkil etish;

istiqbolli tematik-ekspozitsiya rejalari ishlab chiqish;

sportchilar, trenerlar, hakamlar, sport sohasidagi fan namoyondalari, O'zbekiston sport jamoatchiligi vakillarining xalqaro sport harakatidagi hissasini namoyish etuvchi ekspozitsiyalar yaratish;

muzey ekspozitsiyalari bo'yab ekskursiyalar, tashrif buyuruvchilarning mashhur sportchilar, trenerlar, olimlar, sport jamoatchiligi vakillari bilan uchrashuvlarini tashkil etishga oid ishlarni bajarish;

zamonaviy texnikaviy vositalarni Olimpiya shon-shuhrati muzeyi ekspozitsiyasi va ish amaliyotiga joriy etish;

chet el tashkilotlari, muassasalari va jismoniy shaxslardan tarixiy materiallar sotib olishga oid ishlarni tashkil etish, ularning hamkorlikdagi faoliyati to'g'risida shartnomalar va kontraktlar tuzish;

chet mamlakatlarning muzeylari bilan aloqalar o'rnatish, belgilangan tartibda xalqaro muzey birlashmalari va tashkilotlariga kirish;

jahon sporti yutuqlari, chet mamlakatlarda jismoniy tarbiya va sportni tashkil etishdagi ilg'or tajribalarni umumlashtirish, bu yutuqlarni O'zbekiston sport amaliyotiga tatbiq etish;

jismoniy tarbiya va sportni ommaviy axborot vositalari orqali targ'ib qilish, jismoniy tarbiya va sport masalalariga oid axborot byulletenlari va ilmiy-uslubiy adabiyotlar nashr etish, sportga oid adabiyotlar nashr etishning yillik va istiqbol rejalarni ishlab chiqishda ishtirok etish.

6. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi belgilangan tartibda:

moliyaviy mablag'larga mustaqil ravishda egalik qiladi, muzey moddiy-texnika bazasi holatining iqtisodiy tahlilini amalga oshiradi, uning moddiy boyliklari saqlanishini, tejankorlik tartibiga, hisob va hisobotning to'g'ri yuritilishiga va ishonchiligiغا rioya etishni, shartnomalar asosida amalga oshiriladigan ishlarining holatini tekshirishni nazorat qiladi;

O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi to'g'risidagi Nizomga va mazkur Nizomga asoslanib, amaldagi qonunchilikka muvofiq Olimpiya shon-shuhrati muzeyi xodimlarining bo'sh lavozimlarini to'ldirishga konkurslar o'tkazadi, ular bilan shartnomalar (mehnat bitimlari) tuzish asosida mehnat munosabatlari belgilaydi;

asosida mehnat munosabatlari belgilaydi;

mehnat qonunchiligiga mehnatni muhofaza qilish qoidalari va normativlariga, texnika xavfsizligiga, yong'in xavfsizligiga, davlat sug'urtasiga,

mehnat intizomiga, shuningdek o'z mulkining saqlanishiga rioya etishni ta'minlaydi.

III. OLIMPIYA SHON-SHUHRATI MUZEYI TARKIBI VA BOSHQARUVI

7. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi tarkibida Ilmiy kengash va quyidagi bo'limlar tashkil etiladi:

ilmiy-ekspozitsiya;
tashkiliy-uslubiy;
madaniy-ma'rifiy;
ma'muriy-xo'jalik.

Ilmiy kengash tarkibiga, odatda, muzey direktori (Kengash raisi), uning o'rinbosari, bo'lim mudirlari, shuningdek yetakchi olimlar, trenerlar, jismoniy tarbiya instituti hamda respublika universitetlari va pedagogika oliy o'quv yurtlarining sportga oid fakultetlari xodimlari kiradilar.

8. Ilmiy kengash tarkibi Olimpiya shon-shuhrati muzeyi direktorining taqdimnomasi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirlig'iga a'tomonidan tasdiqlanadi.

9. Muzey direktori O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi tavsiyasiga binoan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tayinlanadi.

Olimpiya shon-shuhrati muzeyi direktori:

amaldagi qonunchilik Madaniyat va sport ishlari vazirligi to'g'risidagi Nizom va mazkur Nizomga muvofiq O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi hay'ati oldida muzey faoliyati uchun shaxsan javob beradi;

tasdiqlangan xodimlar soni va mehnatga haq to'lash fondi doirasida tuzilmaga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritadi, shtatlar jadvalini, xarajalar smetasi, shuningdek uning tarkibiy bo'limlari to'g'risidagi nizomni tasdiqlaydi;

Olimpiya shon-shuhrati muzeyi direktori o'rinbosarining va tarkibiy bo'limlar rahbarlarining muzey faoliyatining alohida yo'nalishlariga rahbarligi darajasini belgilaydi;

Davlat organlari va muassasalari, xo'jalik, sud, hokamlik va jamoat tashkilotlarida Olimpiya shon-shuhrati muzeyi nomidan ish ko'radi.

IV. MUZEYNING SHTATLAR JADVALI

10. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi xodimlarining shahar jadvali muzey faoliyatining asosiy yo'nalishlari va vazifalari hamda ajratilgan mehnatga haqdo'lash fondi bilan belgilanadi.

11. Bo'sh lavozimlarga xodimlarni ishga olish va ularni ishdan bo'shatish O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi, boshqa normativ hujjatlar va mazkur Nizomga muvofiq amalga oshiriladi.

V. OLIMPIYA SHON-SHUHRATI MUZEYINING HUQUQLARI

12. Olimpiya shon-shuhrati muzeyiga o'z oldida turgan vazifalarni hal etishi hamda unga yuklangan funksiyalarni bajarishi uchun quyidagi huquqlar beriladi:

vazirliklar, idoralar, konsernlar, uyushmalar va jamoat tashkilotlaridan Olimpiya shon-shuhrati muzeyi vakolatiga kiruvchi masalalarga oid ma'lumotlarni olish;

ekspozitsiya rejalari, jismoniy tarbiya va sportga oid ko'rgazmalar tayyorlash, tarixiy materiallar bo'yicha maslahatlashuvlar o'tkazish uchun ularning rahbarlari bilan kelishgan holda vazirliklar, idoralar, muassasalar, tashkilotlar va o'quv yurtlarining olimlari va mutaxassislarini jalb etish;

muzokaralarda qatnashish va Respublika Madaniyat va sport ishlari vazirligi toposhirlariga binoan Olimpiya shon-shuhrati muzeyi uchun eksponatlar sotib olish, ilmiy-uslubiy hamkorlik masalalari bo'yicha shartnomalar va bitimlarni imzolash, tashkilotlar, sport federatsiyalari va MOQning chet el muzey tashkilotlari bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqalar o'rnatishiga ko'maklashish, muzeyning ilmiy va boshqa toifa mutaxassislarini chet elga o'qish va malaka oshirish uchun jo'natish to'g'risida takliflar kiritish;

madaniy-ma'rifiy ishlar rejalarni ishlab chiqish; jismoniy tarbiya va sportni targ'ib qilish bo'yicha ma'rifiy ishlar yuritish, jismoniy tarbiya va sport tarixi yodgorliklarini o'rganish, bezash ishlariga olimlar, rassomlar, boshqa mutaxassislarni jalb etgan holda tematik ekspozitsiyalar tashkil etish;

respublika va chet mamlakatlarning ilmiy-tadqiqot muassasalari, muzeylari bilan hamkorlikda tijorat asosida tadqiqotlar va ko'rgazmalar tashkil etish.

13. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi unda aholidan noyob tarixiy materiallar va ashyolarni sotib olish, ularni ta'mirlash, shuningdek muzey xodimlarini mukofotlash uchun mablag'larni jamlagan holda maxsus fond ochishi mumkin.

14. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi yuridik shaxs hisoblanadi va O'zbekiston Respublikasi Davlat gerbi tasviri tushirilgan vz o'z nomi o'zbek hamda ingliz tillarida yozilgan muhritga egadir.

60

VI. OLIMPIYA SHON-SHUHRATI MUZEYI FAOLIYATINI TO'XTATISH

15. Olimpiya shon-shuhrati muzeyi faoliyati O'zbekiston Respublikasi Madaniyat va sport ishlari vazirligi hay'atining taqdimomasiga binoan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qaroriga asosan to'xtatiladi.

O'zbekiston Respublikasi Hukumatining qarorlari to'plami, 1996 y. 8-son, 23-modd

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIMPIYA AKADEMIYASI

Xalqaro Olimpiya akademiyasi (XOA) 1961 yilda tashkil qilingan bo'lib, mazkur akademiya Olimpiya harakati g'oyalari, jismoniy tarbiya hamda sport nazariyasi va amaliyotini o'rganish hamda targ'ib qilish bo'yicha ixtisoslashgan muassasa hisoblanadi. Mazkur akademiya XOQ rahbarligi ostida harakat qiladi hamda Gresiya (Yunoniston) MOQ tomonidan moliyaviy ta'minlanadi. XOA muamzili - Olimpiyadir. U jahon davlatlarining 74 ta Olimpiya akademiyalarini tan olgan. Uning faoliyati XOQning maxsus komissiyasi tomonidan boshqarib boriladi va nazorat qilinadi. XOA har yili haftalik sessiyalar tashkil qilib turadi. Ularning dasturidan falsafa va sportning va malkuraviy muammolari, Olimpiya harakati tarixi, sport trenirovkasi va jismoniy tarbiyaning nazariy hamda usuliy masalalari bo'yicha ma'ruzalar hamda seminarlar joy olgan.

1987 yil 18 fevraldan boshlab Sobiq Ittifoq Olimpiya akademiyasi, uning rahbarligida esa O'zbekiston Olimpiya akademiyasi tashkil qilingan. O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritgandan so'ng 1993 yil 18 aprelda O'zbekiston Respublikasi Olimpiya akademiyasi tashkil etildi. O'zbekiston Respublikasi Olimpiya akademiyasi prezidenti prof. A.Q. Hamroqulov va uning ijroiya direktori dos. B.S. Radiapov tarkibidagi delegatsiya 1994 yilda Olimpiyada bo'lib o'tgan XOAning sessiyasida ishtirok etdi. O'zbekiston Respublikasi Olimpiya akademiyasining 12 kishidan iborat ijroiya qo'mitasi tarkibiga yetakchi olimlar, o'quvchilar, trenerlar va Olimpiya harakati arboblari kiritilgan. O'zbekiston Respublikasi Olimpiya akademiyasi O'zbekiston Respublikasi MOQ rahbarligi ostida harakat qiladigan ko'ngilli jamoat tashkiloti hisoblanadi.

Nazorat uchun savollar:

1. Lozannada tashkil etilgan birinchi Olimpiya tarixi muzeyi haqida gapiring.
2. O'zbekistonda tashkil qilingan Olimpiya shon-shuhrati muzeyi haqida mu'himot bering.

61

3. O'zbekistondagi Olimpiya shon-shuhrati muzei Nizomi haqida nimalarni bilasiz?

4. O'zbekistondagi Olimpiya akademiyasi haqida fikr yuriting.

5. Olimpiya o'yinlarining o'ziga xos qadriyatlarivalamoy'illarini sharhlang.

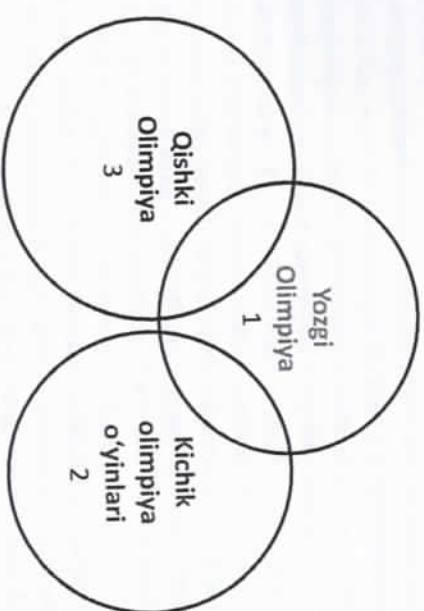
"VENNA DIAGRAMMASI"

(SPORT TURLARINI SOLISHTIRISH) METODI

Qo'llashdan maqsad:

- o'quvchilarning mavzuga nisbatan tahliliy yondashuv, ayrim qismlar negizida mavzuning umumiy mohiyatini o'zlashtirishiga ko'maklashish;
- sintezlash ko'nikmalarini hosil qilishga yo'naltirish;
- o'quvchilarda taqqoslash, solishtirish va xulosalash ko'nikmalarini shakllantirish va h.k.

"Venna diagrammasi" metodining tuzilishi:

"Venna diagrammasi" metodining bosqichlari:

- har bir guruh muayyan mavzuga oid topshiriqlarni bajaradi;
- o'quvchilarning e'tiborlarigajadavlaqdim etilishi va shu asosda tahliliy mushohada olib boriladi;

- fikrlar umumlashtiriladi va xulosalanadi.

Izoh:

Maqsad va xususiyatlar:

1. **Yozgi Olimpiya**— har 4 yilda bir marta yoz faslida o'tkaziladi va u dunyo xalqlarini katta sport bayramida jamlaydi.

2. **Qishki Olimpiya**— har to'rt yilda qish faslida o'tkaziladi va dunyo sportchilarini o'zida jamlaydi.

3. **Kichik olimpiya o'yinlari**— mamlakatimizdagi uch bosqichli sport o'yinlari bo'lib, ular vositasida yurtimiz yoshlari olimpiya o'yinlariga bosqichma-bosqich tayyorlab boriladi. Masalan: "Umid nihollari", "Barkamol avlod", "Universiada" o'yinlari.

XIII BOB. 1991 YILDAN HOZIRGACHA BO'LGAN DAVRDA O'ZBEKISTONDA SPORT HARAKATI

13.1. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda Xalqaro sport hamda olimpiya harakatining rivojlanishi

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng yurtimizda jismoniy madaniyat va sportni rivojlantirish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Bu, o'z navbatida, xalqaro sport va olimpiya harakatining ham rivojlanishiga keng yo'l ochdi. Yuqoridagi boblarda ta'kidlaganimizdek, O'zbekiston sporti tarixida milliy Olimpiya qo'mitasining tashkili topishi muhim ahamiyatga ega bo'ldi. 1992 yil 21 yanvarda O'zbekiston Respublikasining Milliy Olimpiya qo'mitasi tuzildi. Unga S.Ro'ziyev prezident etib saylandi. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi 1992 yil 3 marta Xalqaro Olimpiya qo'mitasi tarkibiga rasman a'zo bo'lib kirdi. 1993 yil sentabrda esa Xalqaro Olimpiya qo'mitasi tomonidan to'la to'kis tan olindi.

Bu kabi ezu sa'y-harakatlar O'zbekiston sportchilari uchun olimpiada, Osiyo va jahon birinchi o'rinlari musobaqalarida ishtirok etish uchun oltin imkoniyat yaratdi.

1996 yilning 19 iyulida Amerika Qo'shma Shtatlarining Atlanta shahrida "Yuz yillik o'yinlari" nomini olgan XXVI yozgi Olimpiada tantanali ravishda ochildi. Stadionga O'zbekiston Respublikasi davlat bayrog'ini sportchimiz Armen Bagdasarov baland ko'targan holda olib kirdi. Vakillarimiz O'yinlar dasturiga kiritilgan o'n uch sport turi bo'yicha bellashuvlarda ishtirok etdilar. Ular orasida Armen Bagdasarov eng yaxshi natijaga erishdi. U Atlantada dzyudo bo'yicha musobaqalarda 86 kilogrammgacha vaznga ega bo'lgan sportchilar bilan tatamiga chiqdi.

O'zbekistonlik dzyudochi o'zining dastlabki uch uchrashuvini sof g'alaba bilan yakunladi. To'rtinchi bellashuvda ham raqibidan ustun keldi. Finalda unga ikki karra jahon chempioni Janubiy koreyalik Chjon Ki Yong bilan kurashishga to'g'ri keldi. Murossasiz kechgan bu bellashuvda hakamlar ustunlik jahon chempionida degan qarorga keldilar. Armen Bagdasarov yigirma oltinchi olimpiya o'yinlarining kumush medali sovrindori bo'ldi.

Olimpiadachimiz Karim To'laganov 71 kilogrammgacha vaznga ega bo'lgan bokschi bilan jang olib bordi. U musobaqalarning yarin finaliga qadar barcha raqiblarni mag'lub qildi. Ammo Atlantada oltin medalni qo'lga kiritgan AQSHlik David Rid va kubalik Alfredo Duverxel (ikkinchi o'rin) yurtdoshimizdan ancha tajribaliroq edilar. Shuning uchun Karim To'laganovning Atlanta ringida qo'lga kiritgan bronza medali alohida salmoqqa egadir.

2000 yil Sidneyda bo'lib o'tgan XXVII Olimpiya o'yinlariga 199 davlatdan 10651, shu jumladan, 4069 ayol sportchi tashrif buyurdi. Mamlakatimiz sportchilari Sidney Olimpiadasida bundan to'rt yil ilgari O'yinlardagiga qaraganda ancha muvaffaqiyatli ishtirok etib, bitta oltin, bitta kumush va ikkita bronza medali qo'lga kiritdilar. Umuman, mamlakatimiz tema jamosi safidagi 77 nafar olimpiadachi musobaqalar dasturidan o'tin olgan sportning 13 turida ishtirok etdilar. Ular norasmiy umumjamoa hisobida 41-o'rinni oldilar, ya'ni Atlanta Olimpiadasiga nisbatan 17 pog'onaga ko'tarildilar.

Millionlab valandoshlarimiz haqiqiy o'zbek o'g'loni Muhammadqodir Abdullayevning Sidneyda Olimpiada faxriy shohsupasining eng yuqorisiga ko'tarilib, davlatimiz bayrog'i hilpirab, madhiyamizning tantanavor ohanglari yangrab turgan bir paytda ko'ksiga oltin medal taqilgan onlarni aslo unutmaydilar.

2004 yilning 25 martidan Afinada XXVIII olimpiya o'yinlari o'tkazildi. Afina olimpiadasida mamlakatimizdan 69 sportchi O'yinlar dasturiga kiritilgan sportning 37 turida 15 tasida qatnashdi. Mazkur o'yinlarda polvonlarimiz va bokschiylarimiz yuqori natijalarni qayd etdilar. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan sport ustasi Artur Taymazov erkin kurashda eng og'ir vaznli raqiblari o'rtasida eng kuchli ekanligini ishonarli ravishda tasdiqladi. U barcha uchrashuvlarni g'alaba bilan yakunlab, Olimpiada chempioni bo'ldi. Aleksandr Dokturov ham yunon-rim kurashi bo'yicha oltin medalga sazovor bo'ldi. Erkin kurash bo'yicha Magomed Ibragimov yigirma sakkizinchi olimpiya o'yinlarining kumush medali sovrindori bo'ldi. Bokschiylarimiz O'ltir Haydarov va Bahodir Sultonovlar esa bronza medallarini qo'lga kiritdilar.

Respublikamiz sportchilari keyingi olimpiadalarda ham faol ishtirok etdilar va qator yuqori natijalarni qo'lga kiritdilar. Yurtimiz sportchilari nafaqat olimpiya, balki Osiyo, jahon chempionatlarida ham yuqori natijalarni qayd etib, yurtimiz dovrug'ini dunyoga yoydilar.

13.2. O'zbekiston Milliy terma jamoalarining Osiyo va Yevropao'yinlaridagi ishtiroki

1994 yil 26 sentabrda Respublika Vazirlar Mahkamasida Xirosimada bo'ladigan XII Osiyo o'yinlariga jo'nab ketayotgan O'zbekiston sportchilari delegatsiyasi bilan uchrashuv bo'lib o'tdi. Uchrashuvda yosh mustaqil davlatimiz vakillari Osiyo qit'asidagi bu yirik sport musobaqalarida birinchi marta ishtirok etayotgani alohida ta'kidlandi.

Osiyo o'yinlari tashkilotchisi 1949 yil 13 fevralda ta'sis etilgan Osiyo o'yinlari federatsiyasidir. Uning Nizomi Olimpiya g'oyalari asosida tuzilgan. Hozirgi tili ingliz tili hisoblanadi. Har bir mamlakat qaysi turlarda ishtirok etishini

o'zi tanlaydi, lekin delegatsiyaning tarkibi tashkiliy qo'mita va Osiyo Olimpiya qo'mitasi belgilagan sonidan oshib ketmasligi lozim.

Qit'aning kamida 6 mamlakatda ommalashtirgan, ularning 4 tasidan vakillar ishtirok etgan taqdirda, bu sport turi Osiyo o'yinlari dasturiga kiritiladi. Musobaqalarda yuqori o'rinni egallaganlarni taqdirlash marosimida sovrindor sportchilar sharafiga davlatlarning bayroqlari ko'tariladi hamda g'olib mamlakatning madhiyasi yangraydi. Yurtimizning shunqorlari birinchi marta sportning 24 turida (120 sportchi) qatnashdilar. Ular bu musobaqalarda jasorat, mardlik ko'rsatib davlatimiz obro'sini jahonga taratdilar. Bizning sportchilar 2-16 oktabr kunlari Xirosima shahrida o'tkazilgan 12-Osiyo o'yinlarida sportning 34 turi bo'yicha o'tkazilgan musobaqalarda qatnashib, ajoyib g'alabaga erishdilar. Sportchilarimiz 10 ta oltin, 11 ta kumush va 19 ta bronza medallarga sazovor bo'lishib, umumjahon hisobida 42 davlat vakillari o'rtasida faxrli 5-o'rinni egallashdi. Kanoe va baydarka bo'yicha sportchilarimiz yuksak natijalarga erishdilar. Ivan Kireyev jasorat namunasini ko'rsatdi. Uning bir o'zi uch oltin medalga sazovor bo'ldi.

Jahon tajribalari bilan qiyoslaydigan bo'lsak, eng ilg'or mamlakatlarning yetakchi sohalari boshlang'ich davrida shunday shiddatli yuksalishga ega bo'lgan. Bu xorijlik mutaxassislarining e'tirofi. Albatta.

"Kurash — XXI asr sporti" degan iborani ham ilk bor o'zbek kurashining jonkuyarlaridan biri Yevropa Dzyudo itifoqi Prezidenti, gollandiyalik Fras Xoogendyck janoblari tilga oldilar. Binobarin, bugungi kunga kelib jahonning 5 ta qit'asidan yuzga yaqin mamlakatda kurash tan olindi, ularning aksariyatida kurash federatsiyalari tuzildi. Yevropa, Osiyo, Janubiy Amerika qit'alarining konferensiyalari faoliyat ko'rsatmoqda.

Shimoliy Amerika va Afrikada kurash keng targ'ib qilinmoqda. Bu ma'lumotlar o'zbek kurashini jahon miqyosidagi juda yorqin ishtibollar kutayotganidan yaqqol dalolat beradi. Mustaqillikda erishganimizdan keyin sportning ko'p turlaridan yuqori natijalarga erishdik. Masalan: kurash bo'yicha jahon chempionlari Toshkentir Muhammadiev, Kamol Murodov, Akobir Qurbonov, Maxumquhi Mahmudov, Isqoq Ahmedov, Bahrom Avazov va boshqalar.

2006 yil 1-15 dekabr kunlari Qatar poytaxti Dohada navbatdagi Osiyo o'yinlari bo'lib o'tirdi. Unda O'zbekiston Respublikasining 246 sportchisi O'yinlar dasturidan o'tin olgan sportning 32 turida g'oliblik uchun kurash olib bordilar. Vakillarimizdan bokschi Rustam Saidov, Bahodir Sultonov, Elshod Rasulov, erkin kurashda Dilshod Mansurov va Artur Taymazov, karatechi Soliya Kasputatova, eshkak eshishda Yuliy Borzova, Vadim Menkov, Ruslan

Mamurziyev, Vladimir Chernenko, Zaira va Sevara G'aniyevalar Osiyo o'yinlari chempionlari bo'lib, oltin medal sohibi bo'ldilar.

O'zbek boks maktabining yosh va yorqin namoyandasi Abbos Atoyev 2007 yil 23 oktabr — 3 noyabr AQShning Chikago shahrida 120 mamlakatdan kelgan 700 nafardan ortiq eng mohir charr qo'lqop ustalari ishtirok etgan jahon birinchiligida o'z vaznida kurai zaminimizda unga teng keladiganlar toplimaganligini ishonarli tarzda isbotlab, chempion bo'ldi hamda Pekin Olimpiadasi ringiga chiqish huquqini qo'lga kiritdi.

Yuqoridagilardan ko'rish mumkinki, yurtimizda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish sohasida olibborilayotgan oqilona islohotlar mamlakatimizda iqtidori sportchi yoshlarni tarbiyalash, ularni jahon, osiyo hamda olimpiya o'yinlariga jalb etish, sportchi yoshlar orasidan chempionlarni yetishtirishda muhim omillardan bo'lib xizmat qilmoqda.

Nazorat uchun savollar:

1. Qaysi Olimpiada "Yuz yillik o'yinlari" nomini olgan edi?
2. XXVI yozgi Olimpiadaning tantanali ravishda ochilishida stadionga O'zbekiston Respublikasi davlat bayrog'ini qaysi sportchimiz baland ko'targan holda olib kirgan edi?
3. Muhammadqodir Abdullayev qaysi olimpiya o'yinlarida oltin medalga sazovor bo'ldi?
4. Osiyo o'yinlari federatsiyasi qachon ta'sis etilgan? U qanday o'yinlarni tashkil etadi?
5. "Kurash — XXI asr sporti" degan iborani ilk bor kim aytgan edi?
6. Qatar poytaxti Dohadagi Osiyo o'yinlari qachon o'tkazilgan edi?

XIV BOB. O'ZBEKISTON SPORTCHILARINING DUNYO MAYDONLARIDAGI MUVAFFAQIYATLARI

14.1. Mamlakatimiz sportchilarining xalqaro sportda erishayotgan yuksak natijalari

Mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sportga qaratilib kelinyotgan yuksak e'tibor sababli yurtimiz sportchi yoshlari xalqaro sportda yuqori natijalarni qayd etib kelmog'dalar. Buni sportchilarimizning zamonaviy Olimpiya o'yinlarida erishayotgan muvaffaqiyatlarida yaqqol ko'rishimiz mumkin.

Xususan, XXXI yozgi Olimpiya o'yinlarida jami 70 nafar hamyurtlimiz, jumladan, 23 xotin-qiz sportining akademik eshkak eshish, badiiy gimnastika, baydarka va kanoeada eshkak eshish, boks, dzyudo, yengil atletika, og'ir atletika, sport gimnastikasi, stol tenisi, suzish, taekvondo (WTF), tennis, trampolin, o'q otish, erkin va yunon-rum kurashi turlari bo'yicha o'z mahoratlarni namoyish qildilar.

Rio-de-Janeyro olimpiadasida jami 87 davlat vakillari medallarni qo'lga kiritishga erishdi. Oltin medalga sazovor bo'lganlar yanada kam — 59 mamlakat. Aholisi salkam 1 milliard 300 million bo'lgan Hindistondan Rio-de-Janeyro olimpiadasida 124 nafar sportchi g'altmashdi. Ammo ulardan birotasari Olimpiya chempioni bo'la olmadi. Yoki oxirgi yillarda dunyoda sport salohiyati tobora ortib borayotgan Portugaliya nomidan 92 sportchi maydonga tushdi va atigi bir nafar bronza medali bilan taqdirlandi.

Agar bu kabi ko'rsatkichlarni hamyurtlarimizning XXXI yozgi Olimpiya o'yinlarida erishgan natijalari bilan qiyoslasak, O'zbekiston sportchilarining qo'lga kiritgan yutuqlari nechog'lik salmoqli ekanligi yanada oydinlashadi. O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganidek, sport olamidagi har qanday yutuq o'z-o'zidan kelmaydi. Sport maydonlarida erishiladigan yutuqlar, avvalo, shu yo'lda tinimsiz intilib, kurashib yashaydigan insonning yutug'i, ayni vaqtda shu insonni tarbiyalab voylaga yetkazgan jamiyatning yutug'idir.

Bu gal, ya'ni Rio-de-Janeyro olimpiadasida O'zbekiston sportchilari jami 13 (to'rt oltin, ikki kumush va yetti bronza) medalni qo'lga kiritib, 207 jamoa sportchilari orasida 21-o'rinni egalladi. MDH mamlakatlari o'rtasida hamyurtlarimiz Rossiya sportchilaridan keyin ikkinchi, Osiyoda esa Xitoy, Yaponiya va Janubiy Koreya vakillaridan so'ng to'rtinchi pog'onani egallaganining o'zi yurtimiz sport salohiyatining nechog'lik o'sganligini tasdiqlab turibdi. Olimpiyachilarimiz XXXI yozgi Olimpiya o'yinlariga «Go'zal va betakror inson, muqaddas Vatanim, jonim senga fido, O'zbekistonim!» degan

shiori qalblariga jo qilib, bo'lajak bellashuvlarda yuksak natijalarni qo'lga kiritishga va eng ulug', eng aziz bayramimizga munosib tuhfa bilan qaytishga ahd qilib yo'lga otlashgan edi.

Yurtimiz sportchilarining yuksak natijalariga to'xtaladigan bo'lsak, muvaffaqiyatli ucham qo'lqop» ustalarimiz Hasanboy Do'smatov (49 kg), Shaxobiddin Zotirov (52 kg), Fazliddin G'oyibnazarov (64 kg), og'ir atletikachilarni Rustan Nurudinov (105 kg) oltin, bokschilarimiz SHahram Kiyomov (69 kg), Bektemir Meliqo'ziyev (75 kg) kumush, karatechilarimiz Diyorbek O'rozboyev (60 kg), Rishod Sobirov (66 kg), yunon-rum kurashchilari Elmurod Tasmuradov (59 kg), bokschilarimiz Rustam To'laganov (91 kg), Murodjon Ahmadaliyev (56 kg), erkin kurashchilarni Istiyor Navro'zov (65 kg), Magomed Ibragimov (87 kg) bronza medallarini qo'lga kiritib, O'zbekiston sport delegatsiyasi yutug'iga ulkan hissa qo'shildi. Olimpiya chempioni, degan sharafli nomga sazovor bo'lgan jafsonimiz Rustan Nurudinovning og'ir atletika bo'yicha olimpiada rekordini yangilagan ko'ksimizni yanada faxr va iftixorga to'ldirdi.

14.2. Nomlari jahon sporti tarixiga kirgan O'zbekiston sportchilari

Mustaqillik davrida mamlakatimiz jismoniy tarbiya va sporti sohasida olib borilgan oqilona ilimiy siyosat natijasida yurtimiz sportchilari ulkan yutuqlarga erishdilar. Qator Osiyo, jahon chempionatlari, Olimpiya o'yinlarida g'olib bo'lib, yurtimiz davrug'ini dunyoga tanitdilar va o'zlarining bu kabi yuksak ko'rsatkichlari bilan jahon sporti tarixiga kirdilar.

Davlatimiz o'zining bu kabi farzandlari bilan hamisha faxru iftixor hissini boyli. Ular haqida ravishda yurtimizning istiqlol timsollari.

Muhammadqodir Mamatqulovich Abdullayev. 1973-yil 11-martda, Andijon, O'zbekistondan tug'ilgan. O'zbek bokschisi, Olimpiya chempioni, Osiyo chempioni (1997), Osiyo o'yinlari (1998) chempioni, 1999, 2000-yilda jahon chempioni. Jahon (1998), 1999 va 2000-yilda O'zbekistonning eng yaxshi sportchisi, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi. «G'altmachi» ordeni va «Shuhrat» medali bilan taqdirlangan. 2001-yilda uning

rasmi O'zbekiston pochta markasida joylashtirildi. O'zbekiston tarixida birinchi Olimpiya chempioni.

Armen Bagdasarov. 1972-yil 31-iyulda tug'ilgan. O'zbekiston-Armaniston dzyudochisi hisoblanadi. U mustaqil O'zbekiston uchun birinchi Olimpiya o'yinlari sovrindori bo'lgan. U 1996-Osiyo dzyudo chempionatida oltin, Olimpiya o'yinlaridakumush medallarni qo'lga kiritdi. Sportdagi yutuqlari uchun Bagdasarov "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi" unvoniga sazovor bo'ldi. 2001 yilda Armen Bagdasarov o'z faoliyatini yakunlagan va O'zbekiston milliy dzyudo terma jamoasi bosh murabbiyi sifatida faoliyat yuritadi. 2006-yilda u "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sport murabbiyi" degan sharaflil nomga sazovor bo'lgan.

Rustam Saidov To'xtasimovich. 1978-yil 6 fevralda Dushanbeda tug'ilgan. Og'ir vazn toifasidagi o'zbek bokschisi. 2000-yilda u O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya institutini tamomlagan, murabbiy-o'qituvchi ixtisosligiga ega. 2000-yilda O'zbekiston terma jamoasi uchun o'ynadi. Ikki yozgi Olimpiya o'yinlarida, Sidney o'yinlarida bronza medali sohibi, jahon chempionatining bronza medali sovrindori, Osiyo o'yinlarining ikki karra chempioni, Osiyo chempioni, milliy chempionatlarning bir nechta marotaba sovrindori bo'lgan. U "O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan sportchi" faxriy unvoni, "O'zbekiston iftixori" ordeni bilan taqdirlangan.

Artur Taymazov. 1979-yil 20-iyulda Shimoliy ossetiyada tug'ilgan. Artur Taymazov - sport tarixidagi eng bezatilgan jangchilardan biri. Uch karra Olimpiya chempioni (2004, 2008 va 2012), 2000-yil Olimpiadasi kumush medali sovrindori, ikki karra jahon chempioni (2003, 2006), ikki karra Osiyo

chempioni (2000, 2011), Osiyo o'yinlarining (2002, 2006, 2010) uch karra chempioni. "El-yurt hurmati" ordeni (2012) bilan taqdirlangan. U oilali, uch nafar farzandi bor.

Xilko Yekaterina Viktorovna. 1982-yil 25-martda Toshkentda tug'ilgan. Trampolin bo'yicha O'zbekiston jumper, Olimpiya o'yinlari g'olibi. 2008-yil Pekindagi Olimpiya o'yinlarida, 2009-yilda jahon chempionatida bronza medallarni qo'lga kiritdi. 2010-yilda Osiyo o'yinlarida yana bronza medal sohibasi bo'ldi.

Oksana Chusovitina Aleksandrovna. 1975-yil 19-iyunda Buxoroda tug'ilgan. Gimnastika bo'yicha 1992-yilda Olimpiya chempioni, uch karra jahon chempioni, Yevropa chempioni, Osiyo o'yinlari chempioni. Gimnastika tarixida faqat bir kishi 7 ta yozgi Olimpiya o'yinlarida (1992, 1996, 2000, 2004, 2008, 2012, 2016) ishtirok etgan. U - O'zbekiston sportchisi **Oksana Chusovitina**dir.

Abdulloh Tovashovich Tangriyev. 1981-yil 28-martda Surxondaryo viloyatida tug'ilgan. U dzyudo va kurash bo'yicha xalqaro toifadagi sport ustasi. Dzyudo bo'yicha mutlaq jahon chempioni (2011). 2008-yilda Olimpiya o'yinlarida, dzyudo bo'yicha jahon chempionatida bronza medalsolibi (2003, 2005, 2009), dzyudo (2003, 2005, 2007, 2008, 2011) da Osiyoning besh karra chempioni, jahon Kurash 2005-chempioni kumush medali sovrindori.

Sobirov Rishod Rashidovich. 1986-yil 11-sentabrda Buxoro viloyatida tugʻilgan. Oʻzbek dzyudochisi, ikki karra jahon chempioni, Olimpiada oʻyinlarida (2008, 2012 va 2016) uch karra bronza medali sovrindori. Rishod xalqaro sport maydonlarida oʻzining birinchi muvaffaqiyatini 2006-yilda nishonladi. Soʻng yoshlar oʻrtasida Tayvanda oʻtgan Osiyo chempionatida birinchi oʻrinni egalladi. Kattalar oʻrtasida Osiyo chempionatida bir yil keyin yosh dzyudochilar shohsupasining ikkinchi pogʻonasidan joy oldi. 60 kg vazn toifasida qadar 2008-yil Pekin Olimpiadasida uchinchi oʻrinni egalladi. U Buxoro davlat universitetining jismoniy tarbiya fakultetini muvaffaqiyatli tamomlagan. 2010-yilda Tokiodagi jahon chempionatida ilk oltin medalni qoʻlga kiritdi. Parjida bir yil keyin, bu muvaffaqiyatni yana takrorladi.

2012-yilda Rishod Sobirov Londonda yozgi Olimpiyada, 2016-yilda Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida oʻtkazilgan XXXI Olimpiyada bronza medallarsohibiga aylandi.

Rasulov Elishod Yunusovich. 07.03.1986 yilda Qoʻqon shahrida tavallud topgan. Millati – oʻzbek. Davlat mukofotlari: 2007 yil – “Oʻzbekistonda xizmat koʻrsatgan sportchi” unvoni berilgan. 2006 yil Qatar Osiyo oʻyinlarida, 2007 yil Mongoliya Osiyo chempionatida, 2009 yil Xitoydagi Osiyo chempionatida, 2011 yil Pokistonda Benazir Bxutto xotirasiga bagʻishlangan Xalqaro turnirlarda oltin medalni qoʻlga kiritgan. Shuningdek bir qator xalqaro chempionatlarda sovrinini oʻrinlarni egallagan.

Do'smatov Hasanboy Ma'rufjon oʻgʻli. 1993 yil 24 iyunda Buloqbo'shi tumani Kulja qishlogʻida tugʻilgan. Tumandagi 9-oʻrta maktabni tamomlagan. 7 sinfdan 2006-2012 yilgacha Olimpiya zakiratalari kollejida tahsil olgan. 2016 yil Andijon davlat universitetining jismoniy tarbiya va

jismoniy madaniyat fakultetini tamomlab, mazkur universitetining magistratura bo'limiga o'qishga qabul qilindi. Hasanboy ilk marta 2011 yili yoshlar o'rtasida o'tkazilgan O'zbekiston chempionatida za'fat qechgan. Shuningdek, 2012 va 2013 yilda ham mamlakat birinchiliga tengsiz deb topilgan. O'sha yili O'zbekiston kubogi bahslarida ham g'olib chiqqan. Bundan tashqari ko'plab xalqaro turnirlarda g'olib sovrindorlar qatoridan o'rin olib kelgan Hasanboy 2013 yili Qozonda (Rossiya) o'tgan yozgi Universiadada oltin medalga ega chiqqan. Shuningdek, 2015 yili Bangkokda tashkil etilgan Osiyo chempionatida shohsupaning eng yuqori pog'onasidan o'rin olgan. Bokschimiz Olimpiya o'yinlari-2016 yo'llanmasini Xitoyning Kuinan shahrida bo'lib o'tgan Osiyo va Okeaniya qo'shma lisenzion chempionatida qo'lga kiritish bilan birga oltin medalga ham sazovor bo'lgan.

Hasanboy Do'smatov 2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlarida boks bo'yicha 49 kg vaznda oltin medalga sazovor bo'ldi va bu bilan jahon sporti tarixiga kirdi. Shu bilan birga, u ushbu olimpiyaning eng texnik bokschisi deb topildi.

Zoyirov Shahobiddin Shokirovich. 1993-yil3-martda Buxoro viloyatida tugʻilgan. 2011-yilda u Buxoro Olimpiya zakiratalari kollejini tamomlagan. 2012-yildan boshlab O'zbekiston milliy terna jamoasi a'zosi. 2014-yildan Jambiy Koreyaning Incheon shahrida XVII Osiyo o'yinlari bo'lib o'ldi. Bundan kumush

medalni qo'lga kiritdi. Xitoydagi Osiyo va Okeaniya o'lanmaturnirida o'z mahoratini namoyon etgan Shahobiddin Zoyirov "Rio-2016" XXXI yozgi olimpiya o'yinlarida qatnashish huquqini qo'lga kiritdi va u olimpiya o'yinlariga astoydil tayyorgarlik ko'rdi.

Nihoyat, bokschimiz Shahobiddin Zoyirov 2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlarida boks bo'yicha 52 kg vaznda oltin medalga sazovor bo'ldi va o'z nomini jahon olimpiya o'yinlari tarixiga oltin harflar bilan yozilishini ta'minladi.

G'oyibnazarov Fazliddin Hasanboyevich. 1991 yil 16 iyunda Toshkent viloyatida tugʻilgan. U bolalikdan boks bilan shug'ullanib keladi. 2008 yil Ukrainada Yoshlar o'rtasida o'tkazilgan Xalqaro Turnirida 1-o'inni, 2009

yilRossiyada Yuniortlar o'rtasida tashkil etilgan VII Xalqaro Turnirida ham 1-o'rinni,2011 yilda Germaniyada o'tkazilgan "Gemist Kubogi" Xalqaro Turnirida 2-o'rinni egallagan.

2012 yilda Vengriyada Istvan Bokskom xotirasiga bag'ishlab o'tkazilgan xalqaro Turnirida 2-o'rinni egalladi, kumush medalga sazovor bo'lgan. Shuningdek, u yana bir qator xalqaro musobaqalarning g'olibi va sovrindori hisoblanadi.

2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlari Fazliddin G'oyibazarovning ham sportdagi faoliyatida tarixiy sahifalarni ochdi. U 64 kg vazn bo'yicha barcha raqiblarini mag'lub qilib, o'zining tengsizligini isbotladi va olimpiya o'yinlarining oltin medalini qo'lga kiritdi.

Nurudinov Ruslan Shamilevich. 1991 yilning

24 noyabrda Andijon viloyatining Xonobod shahrida tug'ilgan. 7-sinfga qadar Xonobod shahridagi 1-maktabda, keyin esa Toshkent shahar Olimpiya zaxiralari kollejiida og'ir atletika yo'nalishtida tahsil olgan.

2013 yil Andijon davlat universitetining jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakultetini bakalavr ixtisosligi bo'yicha, 2016 yil mazkur universitetning jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakultetini magistr ixtisosligi bo'yicha tamomlagan.

2016 yil 2008 yilda Yoshlar va o'smirlar o'rtasida o'tkazilgan Osiyo chempionatida 3-o'rinni,2009 yilda BAAning Dubay shahrida o'tkazilgan Osiyo birinchi ligida ishtirok etib, g'oliblikni qo'lga kiritgan. Shuningdek, Toshkent shahrida Yoshlar va o'smirlar o'rtasida o'tkazilgan Osiyo kubogida ham o'z vazni bo'yicha g'olib bo'lgan.

2010 yilda Antalyada kattalar orasida o'tkazilgan jahon chempionatida 10-o'rinni, shuningdek, Xitoyda o'tkazilgan Osiyo o'yinlarida 5-o'rinni egalladi. 2011 yilda Fransiyaning Parij shahrida o'tkazilgan jahon chempionatida sovrinli o'rinnlarni zabt etib, olimpiya o'yinlari uchun yo'llamarni qo'lga kiritdi. 2012 yil Koreyada kattalar orasida o'tkazilgan chempionatda birinchi marta Osiyo chempioni bo'ldi. 2012 yilda o'tkazilgan London olimpiadasida esa 4-o'rinni egalladi. 2013 yilda Qozog'istonning Astana shahrida o'tkazilgan kattalar orasidagi Osiyo birinchi ligida, Qozon shahrida o'tkazilgan jahon universiadasi, Polsha davlatida o'tkazilgan jahon chempionatlarida oltin medallarni qo'lga kiritib, o'zbek pahlavonlarining dovrug'ini olamga yoydi. 2014 yil Olmasta shahrida o'tkazilgan jahon chempionatida yo'nalishtar bo'yicha oltin

va kumush medallariiga sazovor bo'ldi. 2016 yilda Toshkent shahrida o'tkazilgan Jahon chempionatida oltin medalni qo'lga kiritdi.

Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlari Ruslan Nurudinov uchun ham o'z mahoratini yuksak darajada namoyon etib uchun qulay imkoniyat bo'ldi va u eng yuqori natijani qayd etib, olimpiya o'yinlarining oltin medaliga egalik qildi. Bundan tashqari, u oltin medal bilan khalqalammay olimpiya rekordini ham yangiladi. Ikki mashq natijasiga ko'ra, Nurudinov umumiy 431 kg og'irlik ko'tardi. Dast ko'tarishda – 194 kg, siltab ko'tarishda – 237 kg. Shu bilan bir vaqtda Ruslan siltab ko'tarish bo'yicha yangi jahon rekordini o'rnatdi. Bu bilan u nafaqat O'zbekiston, balki xalqaro Olimpiya tarixida o'zining yorqin sahifasini ochdi.

Makofotlari: "O'zbekistonda xizmat ko'ristagan sportchi" (2013), "O'zbekiston ittixori" (2013), "Yilning eng yaxshi sportchisi" (2013)

G'iyosov Shahrnam Jamshidovich. 1993 yil 07 iyulda Buxoro

viloyatining Buxoro shahrida tug'ilgan. 1999 yilda 28-umumiy o'rta ta'lim maktabini yakunlab, 5-sinfidan 12-sport maktabida tahsilni davom ettirgan. 9-sinfga qadar sportning boks turi bilan muntazam shug'ullangan. Keyingi tahsilni Buxoro viloyati Olimpiya zaxiralari kollejiida davom ettirgan. 2013 yildan O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya institutining boks yo'nalishi bo'yicha o'qishga qabul qilingan. U 2003 va 2004 yillarda respublika musobaqalarida ishtirok etib, ularda g'oliblikni qo'lga kiritgan. 2012 yilda Ukrainada o'tkazilgan xalqaro turnirida 64 kg vazn toifasi bo'yicha g'oliblikni qo'lga kiritgan. 2014 yilda Yakutiyada o'tkazilgan Butunjahon talabalar universiadasi oltin medalga sazovor bo'lgan. Shuningdek, 2014 yil oxirida Belayarskiy shahrida jahon kubogi egallaga aylangan. 2015 yilda O'zbekistonning eng yaxshi sportchisi deb topilgan. 2016 yil 25 martda Xitoyda o'tkazilgan Osiyo mintaqasi bo'yicha bahslar chempioniyati o'limmasini qo'lga kiritgan.

Shahrnam G'iyosov 2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlarida boks bo'yicha 69 kg vaznda kumush medalga sazovor bo'ldi va bu bilan jahon sporti tarixiga kirdi.

Meliqo'ziyev Bektemir Ro'zmanjon o'g'li. 1996 yil

8 aprelda Farg'ona viloyatining Fargat tumanida tug'ilgan. Tumandagi 20-umumiy o'rta ta'lim maktabini tugatib, 2012 yildan 2015 yilgacha Qo'qon pedagogika kolleji Jismoniy tarbiya yo'nalishida tahsil olgan. Kollejda tahsil olish chog'ida u sportning boks turi bilan muntazam shug'ullandi. Olib borilgan mashqlar o'zining samarasini berdi. U 2014 yilning o'zida qator nufuzli xalqaro musobaqalarda g'oliblikni qo'lga kiritdi. Jumladan, Tailandning Bankok shahrida Yoshlar o'rastasida o'tkazilgan Osiyo chempionatida, Bolgariyaning Sofiya shahrida o'tkazilgan jahon chempionatida, Xitoyning Nankin shahrida o'tkazilgan 2-o'smirlar olimpiadasida mutlaq g'olib bo'lib, oltin medallarni qo'lga kiritdi. Shuningdek, 2014 yilda Namangan viloyatida o'tkazilgan "Barkamol avlod" sport o'yinlarida g'olib bo'lgan.

Bektemir Meliqo'ziyev 2015 yilda Qo'qon davlat pedagogika institutining Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat fakultetiga o'qishga qabul qilingan. 2015 yilda Tailandning Bankok shahrida kattalar o'rtasida o'tkazilgan Osiyo chempionatida oltin, Qatarning Doxa shahrida kattalar o'rtasida o'tkazilgan jahon chempionatida kumush medallarni qo'lga kiritib, olimpiya o'yinlari uchun yo'llanma oldi.

Bokschimiz 2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlarida boks bo'yicha 75 kg vaznda kumush medalga sazovor bo'ldi va bu bilan jahon sporti tarixiga kirdi.

Davlat mukofotlari: "O'zbekiston belgisi" ko'krak nishoni (2014), "Shuhrat" medali (2015), "O'zbekiston itixori" faxriy unvoni (2016).

Diyorbek O'rozboyev. 1993 yilning 17 avgust kuni Xorazm

viloyatining Shoxovot tumanida tavallud topgan. Xalqaro toifadagi sport ustasi. Murabbiylari: Jamshid Xudoyberganov va Vyacheslav Peteyko. U 1-3 aprel kunlari Samsun (Turkiya) dagi Gran-pri Xalqaro turnirida bronza, 15-17 aprel kunlari Toshkentda o'tkazilgan Osiyo chempionatida kumush, 6-8 mayda Bokul (Ozarbo'yon) da o'tkazilgan Xalqaro turnirida bronza, 11-15 mayda Astanada (Qozog'iston) o'tkazilgan Xalqaro turnirda bronza medallari qo'lga kiritdi.

Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida o'tkazilgan XXXI yozgi Olimpiya o'yinlarida og'irlik vazni 60 kg.gacha bo'lgan polvonlar bellashuvida tatamiga tushgan iste'dodli sportchimiz Avstraliya, Shveysariya, Braziliya hamda Gruziya terma jamoasi a'zolarini mag'lub etib, bronza medali sovrindori bo'ldi.

"Birinchilardan bo'lib bahslarga kirishish juda ham mas'uliyati. Men bunga ham jannat, ham ruhan tayyor edim. Biz sportchilarga Davlatimiz va xalqimiz tomonidan qaratilayotgan alohida e'tibor o'z so'zini aytmoqda. O'zbekda sportchilar mana shunday g'alabalarni biror-bir sana yohud yaqinlaridan hertiga bag'ishlaydilar. Men Olimpiya o'yinlaridagi birinchi medalimni Davlatimiz mustaqilligining 25 yilligiga bag'ishlayman. Xalqimiz, Prezidentimiz ishonchlarini oqibatligimdan xursandman. Fursatdan foydalanib meni doimo qo'llab-quvvatlab turadigan oilamga, ustozlarimga ham o'z minnatdorchiligimni bildirmoqchiman. Bu borishimning yutug'imizdir", - deydi Diyorbek O'rozboyev.

Shu tariqa, mamlakatimiz Istiqloлга erishgandan buyon yozgi Olimpiya o'yinlarida sportchilarning tomonidan qo'lga kiritilgan medallar soni 21 taga yetdi. Shundan 5 tasi (ikkita kumush va uchta bronza) dzyudo ustalarimizga tegishlidir.

Elmurod Tasmuradov. 1991 yil Toshkent viloyatida

tug'ilgan. Yunon-rum kurashi bo'yicha iste'dodli sportchi. 22-24 aprelda Ulan-Batorda (Mo'g'oliston) o'tkazilgan Xalqaro turnirida bronza, 14-18 yanvarda Tyumen'da (Rossiya) o'tkazilgan Xalqaro turnirida kumush, Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida o'tkazilgan XXXI yozgi Olimpiya o'yinlarida yunon-rum kurashi bo'yicha 59 kg vaznda bronza medallarini qo'lga kiritgan va yurtimizning do'vrag'ini dunyoga tarqatgan.

Rustam To'liqov. 08.10.1991 yilda Toshkent

shahrida tavallud topgan. Yurtimizning mahorati bokschisi. 2011 Qirg'izistonda Sobiq Ittifoq Qahramoni D.Shopkov xotirasiga bag'ishlab o'tkazilgan Xalqaro Turnirida 1-o'rin, 2012 yilda Vengriyada Istvan Bokskom xotirasiga bag'ishlangan 56-Xalqaro Turnirida, Ukrainadagi "Ordos-2012" Xalqaro Turnirida 2-o'rinlarni egallab, kumush medallarga sazovor bo'lgan.

2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlari bokschimiz Rustam To'laganovga ham unidli onlarni nasib etdi. U sportning boks turida 91 kg vazn bo'yicha Olimpiya o'yinlarining bronza medaliga sazovor bo'ldi.

Ahmadaliyev Murodjon Qahhor o'g'li. U 02.11.1994 yilda Namangan viloyatida tavallud topgan. Yurtimizdagi iste'dodli bokschilardan biri. U 2011 yilda M.Xayrutdinov xotirasiga bag'ishlangan Xalqaro Turnirda 2-o'rinni, 2012 yil Rossiyada Nikolay Avlyukov xotirasiga bag'ishlangan 5-Xalqaro Turnirda 1-o'rinni. 2012 yilda Ukrainada "A" sinfli Klichko aka-ukalar sovrini uchun o'tkazilgan

XIV Xalqaro Turnirda 3-o'rinni egallagan.

2016 yil Braziliyaning Rio-de-Janeyro shahrida bo'lib o'tgan XXXI Olimpiya o'yinlari bokschimiz Murodjon Ahmadaliyevning o'ziga xos imkoniyatlarini namoyon etdi. U sportning boks turida 56 kg vazn bo'yicha Olimpiya o'yinlarining bronza medaliga sazovor bo'ldi.

Ixtiyor Karimovich Navro'zov. 1989 yil 5 iyulda Buxoroda tug'ilgan. O'zbekistonlik erkin kurashchi, 2012 yil yozgi Olimpiada o'yinlari ishtirokchisi, 2015 yil Jahon chempionatida kumush medal sovrindori, ko'pkarri kontinental birinчилиги sovrindori, xalqaro toifadagi sport ustasi.

Ixtiyor kurash bilan 10 yoshidan shug'ullanishni boshlagan. Navro'zovni ushbu yo'nalishga qarindoshi olib kelgan. 2001 yilda o'smirlar o'rtasida O'zbekiston chempioni bo'lgan. O'smirlar darajasidagi yutuqi Ixtiyorga Respublika Olimpiya zaxiralari kollejiida ta'lim olish imkoniyatini yaratdi. 2008 yilda o'smirlar o'rtasida Jahon chempionatida bronza medalini qo'lga kiritdi. 2010 yil Navro'zov Olimpiya o'yinlarida muvaffaqiyat qozinishiga yaqin qolganda u uchinchi o'rinni qozog'istonlik Leonid Spiridonovga bo'shatib berishga majbur bo'ldi. 2012 yil mart oyida Ixtiyor g'oliblikni qo'lga kiritish uchun Osiyo saralash musobaqasida ishtirok etdi va London Olimpiyada o'yinlarida ishtirok etish huquqini qo'lga kiritdi.

2012 yil avgust oyida Ixtiyor Navro'zov Londonda bo'lib o'tadigan yozgi Olimpiya o'yinlarida ishtirok etdi. Ixtiyor dastlabki 4 tur chorak finalining 3 turida Shohbi Kumarga imkoniyatni boy berdi. Bu mag'lubiyatlardan so'ng Navro'zov o'z chiqishini davom ettirdi.

Ixtiyorning birinchi raqibi Ramazan SHaxin bronza medal bilan Olimpiya chempioni bo'ldi. O'zbek kurashchisining raqibi jiddiy tayyorgarlik ko'rganini hisoblab turardi, shuning uchun qarshilik qila olmadi va keyingi kurashlar va medal uchun raqobatdan chiqib ketdi. 2014 yil sentyabr oyida Ixtiyor Navro'zov Ixtiyor o'yinlarida bronza medalini qo'lga kiritdi. O'zbek kurashchimizning eng katta muvaffaqiyati 2015 yilda bo'ldi. Navro'zov AQShning Las-Vegasdagi Jahon chempionatida 65 kg vazn toifasidagilar bilan finalgacha chiqib oldi, birinchi Jahon chempionatining ikki sovrindorlari - mongollik kurashchi Ganzorigyn Mandasumran va rossiyalik kurashchi Soslan Ramonovlarni mag'lubiyatga duchor qildi.

Ma'lumot uchun:

2007-2011 y. - O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya instituti talabasi.

2012-2014 y. - O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya instituti magistraturasi talabasi.

2007 y. - Erkin kurash bo'yicha O'zbekiston milliy terma jamoasi a'zosi.

Ixtiyor Karimovich Navro'zov 2016 yil Rio de Janeyrodagi Olimpiya o'yinlarida ishtirok yo'llanmasini qo'lga kiritgan. U mongoliyalik Ganzorigyn Mandasumran raqibi ustidan g'alaba qozanib, 2016 yil Rio de Janeyrodagi Olimpiya o'yinlarida bronza medalini qo'lga kiritdi.

Magomed Ibragimov. O'zbekiston terma jamoasining erkin kurashchi. 1983 yil 11-avgustda Do'g'laton Respublikasining G'annuh Charodinsky tumaniida tug'ilgan. 1999-yilda u Mavzuchqal'dagi 18-maktabni bitirgan. 2004-yilda u 1999-2000 yillarda Jahon chempionatida ishtirok etgan. Erkin kurash bo'yicha 1990-yildan beri shug'ullana boshlagan. Bosh murabbiyi: Anvar Magomedgadzhev Abdulayevich.

22-24 aprel - Buxoroda (Mo'g'uliston) Xalqaro turnirda, Afina - 2004 Olimpiya o'yinlarida kumush medallari sovrindori, 2004-yilda Osiyo chempioni, 2016 yil Rio de Janeyrodagi Olimpiya o'yinlarida erkin kurash bo'yicha 97 kg vaznda bronza medalini sohibi.

Nazorat uchun savollar:

1. XXXI yozgi Olimpiya o'yinlarida necha nafar hamyurtimiz ishtirok etgan?
2. "Sport olamidagi har qanday yutuq o'z-o'zidan kelmaydi. Sport maydonlarida erishiladigan yutuqlar, avvalo, shu yo'lda tinimsiz intilib, kurashib yashaydigan insonning yutug'i, ayni vaqtda shu insonni tarbiyalab voyaga yetkazgan jamiyatning yutug'idir", -deya aytilgan fikrlar muallifi kim?
3. Rio-de-Janeiro olimpiadasida O'zbekiston sportchilarining erishgan yutuqlari haqida gapiring.
4. Nomlari jahon sporti tarixiga kirgan O'zbekiston sportchilari haqida ma'lumot bering.
5. Olimpiada o'yinlari va ularda mamlakatimiz sportchilarining erishayotgan yutuqlari haqida gapiring.

ILQOVALAR:

Test topshiriqlari:

1. Olimpiya o'yinlarining vatani qayer?
 - A) Rim
 - B) Yunoniston
 - C) Mlar
 - D) Olimp
2. Panathney stadioni miloddan avvalgi nechanchi yilda va kim tomonidan qurilgan?
 - A) 329 yilda davlat boshqaruvchisi Afin Likurg tomonidan
 - B) 329 yilda shahzoda Gerakl tomonidan
 - C) 334 yilda gladiator Spartak tomonidan
 - D) To'g'ri javob yo'q.
3. Qadimda Olimp o'yinlarining g'olblari qanday mukofot olgan?
 - A) Mukofot olmagan.
 - B) Oltin mo'yna olgan.
 - C) Mug'addas zaytun daraxti barglaridan to'qilgan gulchambar olgan.
 - D) V va S
4. Asosan musiqa jo'rliqidagi raqslardan tashkil topgan qadimiy olimpiya o'yinlari qanday nomlangan?
 - A) Asxolastika
 - B) Ypaokratia
 - C) Oksentika
 - D) Hammasi
5. Qadimiy olimpiya o'yinlarini taqiblagan hukmdor kim?
 - A) Rim Imperatori Teodosiy-1
 - B) Kamparella VI
 - C) Bezar
 - D) To'g'ri javob yo'q
6. Olimpiya shahri ehtizomlari tuzgan arxeolog lord kim?
 - A) Shankof
 - B) Riven
 - C) Patrokl
 - D) Parok Leo
7. Fransuz jamoat arbobi Per de Kuberten qanday tarixiy ishni amalga oshirgan?
 - A) Olimpiya haqida tarixiy roman yaratgan
 - B) Olimpiya qahramonlari haqida film ssenariysini yozgan

- S) Olimpiya o'yinlarini qayta tiklashda bosh tashabbuskor bo'lgan
D) Hammasi

7. Gerakl kimning o'g'li?

- A) Enomayning
V) Zevsning
S) Poseydonning
D) Kronosning

8. Olimpiya o'yinlarining boshlanishidan avval 7 kun va yakunlanganidan so'ng 7 kun davomida amal qilish lozim bo'lgan hujjat nomi qanday?

- A) Olimpiya kongressi
V) Olimpiya sulhi
S) Olimpiya kelishuvi
D) Olimpiya shartnomasi

9. Xalqaro Olimpiya qo'mitasi Olimpiya o'yinlari doirasidagi musobaqalar o'tkazilayotgan barcha obyektlarda Birlashgan Millatlar Tashkilotining bayrog'i ko'tarilishi haqidagi qarorni qachon qabul qildi?

- A) 1988 yilda
V) 1998 yilda
S) 1938 yilda
D) 1978 yilda

10. Qadimgi olimpiya joyini kim aniqlagan?

- A) fransuz olimi Bernard de Monfakon
V) nemis olimi Ioaxim Vinkelmal
S) ingliz arxeologi Richard Gandler
D) hammasi

11. Qadimgi olimpiya joyidagi arxeologik qazishlarning natijalari matbuot nashrlarida qachon e'lon qilinadi?

- A) 1887 yilda
V) 1987 yilda
S) 1697 yilda
D) 1880-1881 yillarda

12. Kim bir qancha yillar Fransuz sporti uyushmasida kotib bo'lib xizmat qilgan edi?

- A) Bernard de Monfakon
V) Richard Gandler
S) Per de Kuberten
D) Demetrius Vikelas
13. "Sportga oda" poemasi uchun oltin medal sohibi bo'lgan adib kim edi?

82

A) Bernard de Monfakon

- V) Richard Gandler
B) Per de Kuberten
D) Demetrius Vikelas

14. Olimpiya harakati tarixida "I Olimpiya Kongressi" deb atalgan tadbir qachon va qayerda o'tkazilgan?

- A) 1894 yil 23 iyunda Parijdagi Sarbonna universitetida
V) 1894 yil 23 iyunda Luvrdagi san'at muzeyida
B) 1894 yil 23 iyunda London shahrida
D) 1894 yil 23 iyunda London shahrida

15. Per de Kuberten Parij universitetida o'qib, qanday mutaxassisliklarga ega bo'lgan edi?

- A) qadimgi tibbiyotbakalavri
V) falsafa, tarix magistri
B) san'at, fan va huquq bakalavri
D) A va V

16. Per de Kubertenga tegishli ma'ruzani belgilang.

- A) "Olimpiyaning uyg'oniish ma'ruzasi".
V) BMTning 5 yillik ma'ruzasi
B) "Taqdiridagi o'yinlar" ma'ruzasi
D) A va V

17. Per de Kuberten Olimpiya o'yinlarining asosiy tamoyillari, qoidalari va nizomlarini qanday nomlagan?

- A) Olimpiya tamoyillari
V) Olimpiya sarfloyasi
B) Kongress qoidalari
D) Olimpiya Nizomi
18. Olimpiya harakati tarixida 1896 yil qanday nomlangan?

- A) Olimpiya uyg'oniish yili
V) Xalqaro olimpiya yili
B) Olimpiya madaniyat yili
D) Zamnnaviy I-Olimpiya o'yinlari yili

19. Kubertening takliflashicha, qaysi sohalar olimpiya harakati deb nomlangan mustahkam qo'llashga birlashishi lozim?

- A) sport, fan
V) madaniyat, san'at
S) siyosat, tashlab chiqarish
D) A va V

83

20. 1829 yil Angliyada Kembrij va Oksford universitetlari o'rtasida o'tkazilgan musobaqa sportning qaysi turi bo'yicha edi?

- A) eshkak eshish (greblya)
- V) velosport
- S) futbol
- D) kurash

21. 1769 yildajahonda birinchi marotaba chang'ida yugurish musobaqasi qayerda o'tkazilgan edi?

- A) Fransiyada
- V) Rossiyada
- S) Oslo shahri yaqinida
- D) AQShning Ayova shtatida

22. Xalqaro velosport uyushmasi (USI) qachon ta'sis etildi?

- A) 1800 yilda
- V) 1900 yilda
- S) 1901 yilda
- D) 1857 yilda

23. 1881 yilda jahonda birinchi marotaba qaysi sport uyushmasi tashkil qilingan?

- A) Osiyo qit'achilik uyushmasi
- V) Jahon gimnastika uyushmasi
- S) Yevropa gimnastika uyushmasi
- D) A, V, S

24. SHahar nomi bilan ataladigan sport turini ayting.

- A) dzyudo
- V) boks
- S) atlanta
- D) regbi

25. Olimpiya o'yinlari qachon va qayerda o'tkazilgan?

- A) Afina, 1896 yil, 6 aprel
- V) Afina, 1897 yil, 7 aprel
- S) London, 1896 yil, 10 aprel
- D) Rim, 1896 yil, 6 aprel

26. Uch hatlab sakrash bo'yicha 13 metr 71 santimetr natija ko'rsatgan Jeyms Konoli kim edi?

- A) asli bokschi edi
- V) asli musiqachi edi
- S) AQShdagi Garvard universitetining chempioni edi

84

1) Oksford universiteti talabasi edi

2) Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining asosiy hujjati qaysi hujjat?

- A) Bosh Assambleya hujjati
- V) Kongress shartnomalari
- B) A va V
- D) Olimpiya xartiyasi

3) Olimpiya shiori (deviz)ni belgilang.

- A) "Balandroq, kuchliroq tezroq!" ("Sitius, fartius, altius!")
- V) "Tezroq, balandroq, kuchliroq!" ("Sitius, altius, fartius!")
- B) "Tezroq, chiqqonroq, kuchliroq!" ("Sitius, altius, fartius!")
- D) "Tezroq, chiqqonroq, kuchliroq!" ("Sitius, altius, fartius!")

4) Olimpiya g'olmini qachon va kimlar tomonidan yaratilgan?

- A) 1896 yilda, Kostas Palamos so'zi va Spiros Samar musiqasi
- V) 1875 yilda, Spiros Samar so'zi, Kostas Palamosmusiqasi
- B) 1900 yilda, Kostas Palamos so'zi va Spiros Samar musiqasi
- D) 1896 yilda, Easli so'zi, Antonio musiqasi

5) Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOO) qachon va kimning tashabbusi bilan tashkil etilgan?

- A) 1894 yil 23 iyunda fransuz jamoat arbobi Per de Kuberten tomonidan
- V) 1898 yil 25 iyunda fransuz jamoat arbobi Per de Kuberten tomonidan
- B) 1894 yil 10 mayda Demetrius Vikelas tomonidan
- D) 1894 yil 10 mayda Demetrius Vikelas tomonidan

6) Olimpiya harakatining Oliy rahbar organiing toping.

- A) Milliy Olimpiya harakati assotsiatsiyasi
- V) Bosh Assambleya
- B) Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi (XOO)
- D) Hamman

7) O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasi Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi tomonidan qachon tan olingan?

- A) 1991 yilda
- V) 1992 yilda
- B) 1993 yilda
- D) 1994 yilda

8) Olimpiya kongresslari necha yilda bir marta o'tkaziladi?

- A) 10 yilda bir marta
- V) 8 yilda bir marta
- S) 4 yilda bir marta
- D) har yili tashkil qilinadi

85

34. Qaysi qatorda Xalqaro Olimpiya Qo'mitasi Prezidentligiga saylanmagan nomzodlar ko'rsatilgan?

- A) Vikelas Demetrius, Baron Per de Kuberten
- V) Baye-Latur Anri-de, graf, Edstrem Yuxannes Zigfrid
- S) Brendej Eyveri, Killanin Maykl Morris
- D) Hammasi saylangan

35. Per de Kuberten 1892 yil 25 noyabrda Sarbonada o'qib eshitirgan mashhur maqolaning nomini ayting.

- A) "Olimpiyaga bag'ishlov" ma'ruzasi
- V) "Olimpiyaning" uyg'onish ma'ruzasi
- S) "Olimpiya – tinchlik timsoli" ma'ruzasi
- D) A va S

36. Mash'alni tantanali ravishda yoqish marosimi kim tomonidan taklif qilingan edi?

- A) Per de Kuberten tomonidan
- V) Demetrius Vikelas tomonidan
- S) Edstrem Yuxannes Zigfrid
- D) Brendej Eyveri

37. Olimpiya qasamyodi birinchi bor qachon, qayerda va qaysi olimpiya o'yinlarida yangragan?

- A) 1910 yil, London, VI olimpiya o'yinlari
- V) 1920 yil, Antverpen, VII olimpiya o'yinlari
- S) 1915 yil, Parij, V olimpiya o'yinlari
- D) 1925 yil, AQSH, IV olimpiya o'yinlari

38. "Olimpiya o'yinlari dasturidagi musobaqalar o'tkazilayotgan sport maydonlari va zallari ichki qismida reklamaga yo'l qo'yilmaydi" Ushbu qoida qaysi hujjadan olingan?

- A) Olimpiya shartnomasi
- V) Olimpiya musobaqalari
- S) Olimpiya xartiyasi
- D) A, V

39. Olimpiya harakatida sportchilar salomatligi holati usidan hamda samarali doping nazoratini amalga oshirish maqsadida ular uchun nima joriy etiladi?

- A) Qon tahlili
- V) Tibbiy ko'rik
- S) A, V
- D) maxsus pasport joriy etiladi

86

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, T., «O'zbekiston» 1992 y.
2. I.A. Karimov «O'zbekiston – kelajagi buyuk davlat» T., «O'zbekiston» 1992 y.
3. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", 29 avgust 1997 y.
4. I.A. Karimov «Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori» T., «Sharq» 1997 y.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston bolalar sportini rivojlantirish jang'arnasini tuzish to'g'risida»gi farmoni. 2002 yil.
6. O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi qonuni, T., «O'zbekiston», 1992 y.
7. O'zbekiston Respublikasining «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi qonuni (yangi taxrir) Xalq so'zi 2000 yil 21 iyun.
8. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, "Turkiston" ro'yxonasi 2 avgust 1997 y.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sog'lom avlod uchun" farmoni 1993 yil, 4 mart.
10. K.M. Mubkamjonov, Salomov R.Rasulov T. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi fani bo'yicha ma'ruzalar. TDPU, I- qism –Toshkent, 2003 y.
11. Asmatov M.S. «Uzluksiz ta'lim tizimida ommaviy sport rivojlantirish tashkiloti samarali boshqarish» Toshkent 2005 y.
12. I. Atimov «Jismoniy tarbiya», T., 1992 y.
13. I. P. Matveyev «Teoriya i metodika fizicheskogo vospitaniya» M. 1991 (dovozh).
14. B.M. Minayev, B.M. Shuyan «Osnovni metodiki fizicheskogo vospitaniya shkolnikov» M. 1989 g.
15. "Olimpiada – jahon sporti bayrami", "Sharq", T.: 2008 y. 219 b. B.: 29-30.
16. "Jismoniy madaniyat tarixi va uni boshqarish" (ma'ruzalar matni). HusDU, 2015. Tuzuvchi: A.E. Sattorov, 48 b. B.: 2-4
17. «Gimnastika va uni o'qitish metodikasi» fanidan ma'ruzalar matni. TerDU, 2015 y. X. Berdiyeva, 86 b. B.: 6-9.
18. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasining "olympic.uz" veb-sayti.

87

19. «Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish» fanidan bakalavriat «512000-jismoniy madaniyat» ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ma'ruza matni. TerDU. 132 b. B.:51-53.
20. Book reviews. Culture of the olympic games by John A. Lucas/champaign, il: human kinetics books, 1992). Reviewed by Jay Coakley, University of Colorado at Colorado Springs, USA.112 Olympika Volume II -- 1993.
21. Osgoode Hall Law Journal. Volume 48, Number 2 (Summer 2010)Article 8. Book Notes: Law of the Olympic Games, byalexandre Miguel Mestre.
22. O'zbekiston Respublikasi jismoniy tarbiya va sport davlat qo'mitasi veb-sayti.
23. O'zbekiston Milliy matbuot markazining "presscenter.uz" veb-sayti.
24. «lex.uz» veb-sayti.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. O'zbekiston kelajagi buyuk davlat, T., «O'zbekiston» 1992 y.
2. Karimov I.A. «Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch». Toshkent «Ma'naviyat». 2008 yil. 173 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, T., «O'zbekiston» 1992 y.
4. «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risidagi». Respublika qonuni, «Xalq so'zi» gazetasi, 05 sentabr 2015 yil, yangi tahrir ostida.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining FARMONI "Sog'lom avlod uchun" 1993 yil 4 mart.
6. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, "Turkiston" ro'znomasi 2 avgust 1997y.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. (O'zining internetdagi "uza.uz" veb-sayti).
8. Allen Guttmann. "The Olympics: A History of the Modern Games (2d ed.)". January 2002. 248 pages.
9. Book reviews. Culture of the olympic games by John A. Lucas/champaign, il: human kinetics books, 1992). Reviewed by Jay Coakley, University of Colorado at Colorado Springs, USA.112 Olympika Volume II -- 1993
10. «Gimnastika va uni o'qitish metodikasi» fanidan ma'ruzalar matni. TerDU. 2015 y. X. Berdiyeva. 86 b. B.: 6-9.

11. HERODOTUS. The Anthropology of Ancient Greek Sacrificial Ritual and Myth. By Walter Burkert. Translated by Peter Bing. University of California Press. Berkeley Los Angeles London. 1983 by Nhe Regents of the University of California. Page-84.
12. Hina L. V. Fizikulturye zanyatiya v starsnix gruppax det'skogo sada. M. 1992.
13. «Jismoniy madaniyat tarixi va uni boshqarish» (ma'ruzalar matni). Hina L. V. Tuzovchi A.E. Sattorov. 48 b. B.: 2-4
14. «Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish» fanidan bakalavriat «512000-jismoniy madaniyat» ta'lim yo'nalishi talabalari uchun ma'ruza matni. TerDU. 132 b. B.:51-53.
15. Matveyev L.P. Darslik "Teoriya i y metodika fizicheskoy kulturi", M. 1991
16. Olimpiada — jahon sporti bayrami". "Sharq". T.: 2008 y. 219 b. B.:46.
17. Osgoode Hall Law Journal. Volume 48, Number 2 (Summer 2010)Article 8. Book Notes: Law of the Olympic Games, byalexandre Miguel Mestre.
18. The International Journal of the History of Sport, 2016. Stephen Pellegrin & Daniel Reiche. Hosting the Olympic Games: an Overstated Advantage in Sports History.
19. COUNCIL DATE 10/10/06 AGENDA ITEM 4E. CITY OF CHICAGO, Olympia, Washington. CITY COUNCIL MEETING. October 10, 2006.

Elektron manbalar:

1. O'zbekiston Milliy Olimpiya qo'mitasining "olympic.uz" veb-sayti
2. O'zbekiston Milliy matbuot markazining "presscenter.uz" veb-sayti
3. Internet tarimog'idagi «lex.uz» veb-sayti
4. "www.boshqaruvonline.net" xalqaro veb-sayti

MUNDARIJA:

I Bob. Qadimgi olimpiya o'yinlari	6
1.1. Olimpiya o'yinlarining vujudga kelishi	7
1.2. Timey sanasi. Ekexeryiya va klotagatiya tamoyillari	8
1.3. Qadimgi Olimpiyaning sport anjomlari va musobaga turlari	11
II Bob. Olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishi	11
2.1. Olimpiya harakati qayta tiklanishining ijtimoiy-tarixiy shart-sharoitlari	12
2.2. Antik olimpiya an'analari o'yinni qayta tiklashning asosi sifatida	13
2.3. Olimpiya o'yinlarining paydo bo'lishi haqidagi afsonalar	13
III Bob. XIX asrning oxirida zamonaviy olimpiya o'yinlarini tiklash g'oyasining hayotga tatbiq etilishi	15
3.1. XIX asrning oxiriga xos bo'lgan integrasion g'oyalarning ahamiyati	17
3.2. Gimnastika maktablarining yaratilishi va rivojlanishi	19
IV Bob. Per de Kuberten va olimpiya g'oyasi	19
4.1. Per de Kuberten hayoti va faoliyati	19
4.2. Per de Kuberten – zamonaviy olimpiya harakatining asoschisi	19
V Bob. Xalqaro sport va Olimpiya harakatining vujudga kelishi va dastlabki rivojlanishi	21
5.1. Tarixiy vaziyat va uning Xalqaro sport va Olimpiya harakatining rivojlanishiga ta'siri	21
5.2. Parijda olimpiya o'yinlarining qayta tiklanishi va Xalqaro Olimpiya Qo'mitasining ta'sis etilishi	22
VI Bob. Zamonaviy Olimpiada o'yinlarining asosiy tamoyillari, qoidalar va nizomlari	25
6.1.1 Olimpiya o'yinlari	25
6.2. Olimpiya o'yinlarining asosiy tamoyillari, qoidalar va nizomlari,	28
VII Bob. XOQning maqsadi, asosiy vazifalari, tashkiliy tuzilmasi	30
7.1. XOQning maqsadi va vazifalari	31
7.2. XOQning tashkiliy tuzilmasi	31
VIII Bob. Olimpiya Xartiyasi	32
8.1. Olimpiya xartiyasidagi ezgu timsollar	33
8.2. Olimpiya xartiyasining yangi tahrirdagi qoidalar	33
IX Bob. Xalqaro sport birlashmalari	35
9.1. Xalqaro sport tashkilotlari	35

JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI
(OLIMPIYA TA'LIMI ASOSLARI) NOMLI
o'quv qo'llanma

Abdugayum Abdullayev

Muharrir: X. Taxirov

Tehnik muharrir: S. Melikuziya

Musahih: M. Yunusova

Sahifalovchi: A. Ziyamuhamedov

Nashriyot litsenziya № 2044, 25.08.2020 й

Bichimi 60x84¹/₁₆ "Times new roman" garniturası, kegli 14.

Offset bosma usulida bosildi. Shartli bosma tabog'i. Adadi 100 dona.
Buyurtma №

History and page MCHda chop etildi.

Manzil: Toshkent viloyati, Chirchiq
shahar, A. Temur ko'chasi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
92
AXBOROT RESURS MARKAZI